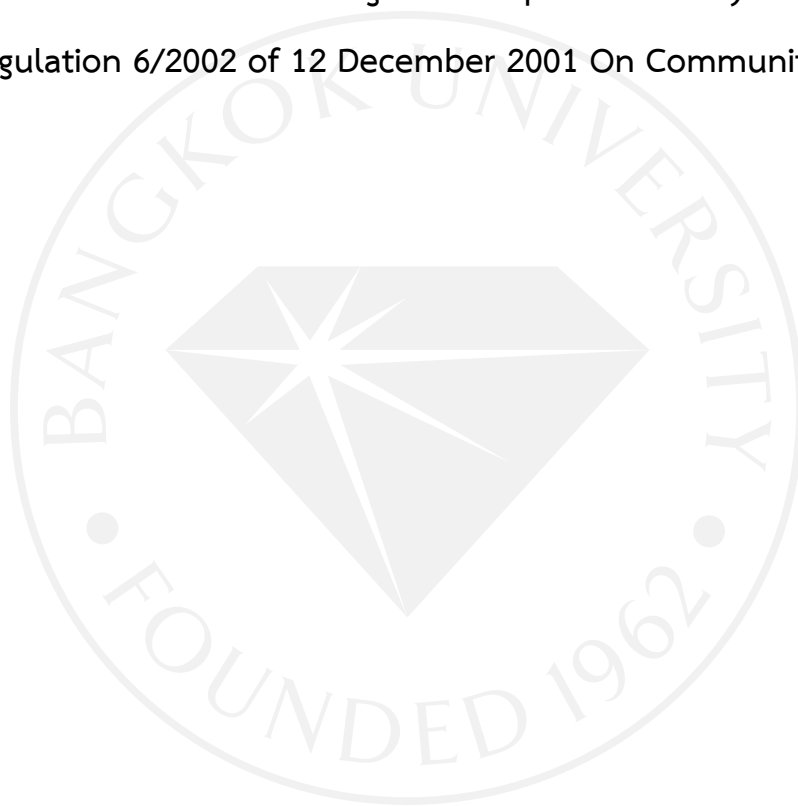


การคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่น: กรณีศึกษาเปรียบเทียบกับ Council Regulation
6/2002 of 12 December 2001 On Community Designs

Protection of Fashion Design: A Comparative Study with Council
Regulation 6/2002 of 12 December 2001 On Community Designs



การคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่น: กรณีศึกษาเปรียบเทียบกับ Council Regulation 6/2002 of 12
December 2001 On Community Designs

Protection of Fashion Design: A Comparative Study with Council Regulation 6/2002 of
12 December 2001 On Community Designs



สุรัฐกิจ กิตติชัยสุข

การค้นคว้าอิสระเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
นิติศาสตรมหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
ปีการศึกษา 2557



© 2558

สุรัฐกิจ กิตติชัยสุข

สงวนลิขสิทธิ์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
อนุมัติให้การค้นคว้าอิสระเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
นิติศาสตรมหาบัณฑิต

เรื่อง การคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่น: กรณีศึกษาเปรียบเทียบกับ Council Regulation 6/2002
of 12 December 2001 on Community Designs

ผู้วิจัย สุรัฐกิจ กิตติธัชสุข

ได้พิจารณาเห็นชอบโดย

อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์)

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

(อาจารย์ตุล เมฆยงค์)

ผู้เชี่ยวชาญ

(อาจารย์สุจินต์ เจนพาณิชย์พงศ์)

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรรยา สิงห์สงบ)

รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ

รักษาการคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

10 กันยายน 2558

สุรรัฐกิจ กิตติธัชสุข. ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต, กันยายน 2558, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.

การคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่น: กรณีศึกษาเปรียบเทียบกับ Council Regulation (EC) 6/2002 of 12 December 2001 On Community Designs (90 หน้า)

อาจารย์ที่ปรึกษา: รองศาสตราจารย์ ดร.อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้เพื่อศึกษาถึงการให้ความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นในประเทศไทยซึ่งยังมีปัญหาในทางกฎหมาย กล่าวคือ การออกแบบแฟชั่นซึ่งเป็นการออกแบบในทางอุตสาหกรรมที่ได้รับความคุ้มครองอย่างงานออกแบบผลิตภัณฑ์ตามกฎหมายสิทธิบัตร ในขณะที่เดียวกันก็ถือได้ว่าเป็นงานศิลปประยุกต์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์เช่นกัน ทั้งนี้ในกฎหมายลิขสิทธิ์ไม่มีบทบัญญัติถึงการให้ความคุ้มครองงานออกแบบทางอุตสาหกรรมไว้อย่างชัดเจนและไม่มีบทบัญญัติห้ามการคุ้มครองที่มีลักษณะที่ซ้ำซ้อนกับกฎหมายอื่น ดังนั้น การออกแบบแฟชั่นจึงอาจได้รับความคุ้มครองทั้งจากกฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายสิทธิบัตรได้ทั้งสองฉบับ

จากการศึกษาถึงการให้ความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นในต่างประเทศ โดยเฉพาะการให้ความคุ้มครองในสหภาพยุโรป พบว่า สหภาพยุโรปได้บัญญัติการให้ความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นไว้อย่างชัดเจน แต่ในประเทศไทยยังมีปัญหาที่ต้องพิจารณาว่างานออกแบบแฟชั่นควรได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับใดระหว่างกฎหมายลิขสิทธิ์หรือกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์

ดังนั้นผู้เขียนมีความเห็นว่า ด้วยลักษณะของงานออกแบบแฟชั่นที่แตกต่างไปจากการออกแบบโดยทั่วไป ซึ่งการออกแบบแฟชั่นมีระยะเวลาที่จำกัดและในปัจจุบันยังพบว่ามี การละเมิดงานออกแบบแฟชั่นโดยเฉพาะงานออกแบบแฟชั่นที่มีราคาสูง ดังนั้นเพื่อเป็นการให้ความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นให้ชัดเจน กฎหมายลิขสิทธิ์จึงมีความเหมาะสมกับลักษณะที่ต้องพิจารณาการให้ความคุ้มครองประกอบกับระยะเวลาของแฟชั่นที่มีอย่างจำกัด จึงเห็นควรให้แก้ไขเพิ่มเติมไว้ในกฎหมายลิขสิทธิ์ โดยการกำหนดคำนิยามของงานออกแบบแฟชั่นไว้ให้ชัดเจนรวมถึงการกำหนดระยะเวลาที่ให้ความคุ้มครองที่เหมาะสม โดยคำนึงถึงประโยชน์ของผู้สร้างสรรค์หรือแฟชั่นดีไซเนอร์กับประโยชน์ของสังคมด้วย

คำสำคัญ: การออกแบบ, แฟชั่น

Kittitachasuk, S. LL.M., September 2015, Graduate School, Bangkok University.
Protection of Fashion Design: A Comparative Study with Council Regulation (EC)
6/2002 of 12 December 2001 On Community Designs (90 pp.)
Advisor: Assoc.Prof.Udomsak Sinthipong, Ph.D.

ABSTRACT

The purpose of this study is to give protection to fashion designs in which there is a legal problem, which is designed in the fashion design industry has been protected by patents, product designs. At the same time, it is regarded as a work of applied art under copyright law as well. In copyright law, there is no provision to give protection to the design industry clearly and there is no provision prohibiting the coverage that looks the same as any other law, the fashion design may be protected either by copyright law and patent law. Both editions

The study provides coverage to fashion design abroad. The crop protection in the European Union found that the European Union has provided protection to fashion designs clearly. But there are still problems that need to be considered in that fashion design should be protected by any law or patent law, copyright law, international product design.

So the author's opinion. The nature of fashion design different from the typical designs. The fashion designer has a limited time and currently also found to have violated the fashion design, fashion design, especially with the high price. As to give protection to fashion designs clear. Copyright law, it is appropriate to consider the manner in which the coverage consists of fashion with a limited duration. Therefore, agreed to amend the Copyright Act. The definition of fashionable designs including clearly defined period to affordable coverage. Taking into account the interests of creators, or fashion designer, the benefits of society.

Keyword: Design, Fashion

กิตติกรรมประกาศ

สารนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จเรียบร้อยด้วยความเมตตาอนุเคราะห์จาก รองศาสตราจารย์ ดร. อุดมศักดิ์ สินธิพงษ์ และอาจารย์ตุล เมฆยงค์ ที่ดูแลสารนิพนธ์ฉบับนี้และตรวจความเรียบร้อยของ สารนิพนธ์ฉบับนี้ให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น และคณาจารย์ทุกท่านทั้งที่ได้เอ่ยนามและไม่ได้เอ่ยนาม ในสารนิพนธ์ฉบับนี้ ผู้ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทางด้านนิติศาสตร์อันเป็นวิทยาทานอย่างยิ่งต่อ ผู้เขียน

ในประการสำคัญ ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่ติภา วณิชชานนท์ และคุณพ่อ คุณาพจน์ กิตติธัชสุข ที่คอยอบรมสั่งสอน สนับสนุน เอาใจใส่ ให้กำลังใจ ความห่วงใย ให้คำปรึกษาใน ยามที่ผู้วิจัยประสบปัญหาโดยตลอด และท่านทั้งสองคอยสอบถามถึงความคืบหน้าของการทำสาร นิพนธ์ของผู้วิจัยอย่างสม่ำเสมอจนงานวิจัยฉบับนี้สำเร็จ ขอกราบขอบพระคุณอย่างสูง

ประการสุดท้ายขอกราบขอบพระคุณบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการทำสารนิพนธ์ฉบับนี้ หากมีข้อบกพร่องเกี่ยวข้องกับสารนิพนธ์ฉบับนี้ประการใด ผู้วิจัยขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

สุรัฐกิจ กิตติธัชสุข

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญภาพ	ฎ
บทที่ 1 บทนำ	
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
1.2 วัตถุประสงค์และขอบเขตของการศึกษา	3
1.3 ขอบเขตการวิจัย	3
1.4 สมมุติฐานของการศึกษา	4
1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับการศึกษา	4
บทที่ 2 ลักษณะทั่วไปของการให้ความคุ้มครองการออกแบบแฟชั่นอันมีลิขสิทธิ์และขอรับสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ได้	
2.1 ประวัติความเป็นมาของแฟชั่น	5
2.2 ความหมายของการออกแบบแฟชั่น	16
2.3 ความเป็นมาของการคุ้มครองการออกแบบ	19
2.3.1 แนวความคิดในการคุ้มครองผลประโยชน์ของสังคม	23
2.3.2 แนวความคิดการคุ้มครองลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร	24
2.4 ลักษณะของงานออกแบบอันมีลิขสิทธิ์และงานออกแบบที่ขอรับสิทธิบัตรได้	26
2.4.1 ลักษณะของงานออกแบบอันมีลิขสิทธิ์	26
2.4.1.1 หลักเกณฑ์พื้นฐานของงานอันได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์	26
2.4.1.2 ลักษณะของงานศิลปกรรม	28
2.4.2 ลักษณะของงานออกแบบที่ขอรับสิทธิบัตรได้	29
2.4.2.1 หลักเกณฑ์พื้นฐานของงานออกแบบที่ขอรับสิทธิบัตรได้	30
2.4.2.2 ลักษณะของงานออกแบบที่ขอรับสิทธิบัตรได้	30
2.5 ความแตกต่างระหว่างแนวความคิดการคุ้มครองลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร	32
2.5.1 ขอบเขตการคุ้มครอง	32

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 2 (ต่อ) ลักษณะทั่วไปของการให้ความคุ้มครองการออกแบบแฟชั่น	
อันมีลิขสิทธิ์และขอรับสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ได้	
2.5.2 สิ่งที่ถูกกฎหมายคุ้มครอง	32
2.5.3 วิธีการคุ้มครอง	32
2.5.4 สิทธิผูกขาด	33
2.5.5 ระยะเวลาการคุ้มครอง	33
2.5.6 การละเมิดสิทธิ	33
บทที่ 3 ลักษณะของงานออกแบบแฟชั่นที่ได้รับความคุ้มครองในต่างประเทศ	
และประเทศไทย	
3.1 การคุ้มครองการออกแบบตามกฎหมายระหว่างประเทศ	34
3.1.1 อนุสัญญากรุงเบอร์ลินว่าด้วยการคุ้มครองงานวรรณกรรม	34
และศิลปกรรม	
3.1.1.1 หลักการสำคัญของอนุสัญญากรุงเบอร์ลิน	35
3.1.1.2 มาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครอง	36
3.1.1.3 บทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานออกแบบ	37
3.1.2 อนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการให้ความคุ้มครองทรัพย์สิน	37
อุตสาหกรรม	
3.1.2.1 หลักการสำคัญของอนุสัญญากรุงปารีส	37
3.1.2.2 มาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครอง	39
3.1.2.3 บทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานออกแบบ	39
3.1.3 ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า	40
3.1.3.1 หลักการสำคัญ	40
3.1.3.2 มาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครอง	41
3.1.2.3 บทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานออกแบบ	42
3.2 ลักษณะของงานออกแบบที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย	
ต่างประเทศ	
3.2.1 ประเทศฝรั่งเศส	43
3.2.1.1 รูปแบบและลักษณะของงานออกแบบที่ได้รับความ	43
คุ้มครองตามกฎหมาย	

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 3 (ต่อ) ลักษณะของงานออกแบบแฟชั่นที่ได้รับความคุ้มครองในต่างประเทศและประเทศไทย	
3.2.1.2 แนวคำพิพากษาของศาลในประเทศฝรั่งเศส	45
3.2.2 ประเทศอังกฤษ	46
3.2.2.1 รูปแบบและลักษณะการให้ความคุ้มครองตามกฎหมาย	46
3.2.2.2 แนวคำพิพากษาของศาลในประเทศอังกฤษ	49
3.3 ลักษณะของงานออกแบบที่ได้รับความคุ้มครองตาม Council Regulation (EC) 6/2002 of 12 December 2001 on Community designs	50
3.3.1 ลักษณะงานออกแบบที่ได้รับความคุ้มครอง	50
3.3.2 ระบบการให้ความคุ้มครองแก่งานออกแบบ	51
3.3.3 หลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองงานออกแบบ	51
3.3.1 ต้องเป็นการออกแบบที่มีความใหม่	51
3.3.2 เป็นการออกแบบที่มีลักษณะเฉพาะตัว	53
3.3.4 ขอบเขตการได้รับความคุ้มครอง	54
3.3.5 ระยะเวลาการให้ความคุ้มครอง	55
3.3.6 ข้อจำกัดสิทธิของผู้ทรงสิทธิ	56
3.3.7 กรณีศึกษา	56
3.4 การคุ้มครองงานออกแบบตามกฎหมายไทย	58
3.5 แนวคำพิพากษาของศาลฎีกาในประเทศไทย	59
บทที่ 4 วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางการคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นตามกฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายสิทธิบัตรของไทยกับกฎหมายระหว่างประเทศและ Council Regulation (EC) 6/2002 of 12 December 2001 on Community Designs	
4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองงานออกแบบตามหลักเกณฑ์ของมาตรฐานระหว่างประเทศ	61
4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางคุ้มครองงานออกแบบของสหภาพยุโรปกับประเทศไทย	64

สารบัญ (ต่อ)

หน้า

บทที่ 4 (ต่อ) วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางการคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นตาม กฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายสิทธิบัตรของไทยกับกฎหมายระหว่าง ประเทศ และ Council Regulation (EC) 6/2002 of 12 December 2001 on Community Designs	
4.3.การให้ความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นตามกฎหมายไทย	76
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ	
5.1 บทสรุป	83
5.2 ข้อเสนอแนะ	85
บรรณานุกรม	87
ประวัติผู้เขียน	90
เอกสารข้อตกลงว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิในรายงานการค้นคว้าอิสระ	

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 2.1: แฟชั่นยุคอาณานิคมหรือรีเจนซี	7
ภาพที่ 2.2: แฟชั่นยุคโรแมนติก	7
ภาพที่ 2.3: แฟชั่นยุควิกตอเรียนตอนต้น	8
ภาพที่ 2.4: แฟชั่นยุควิกตอเรียนตอนปลาย	9
ภาพที่ 2.5: แฟชั่นยุคอาร์ตนูโว	9
ภาพที่ 2.6: แฟชั่นยุค 1910s – ยุคสงครามโลกครั้งที่ 1	10
ภาพที่ 2.7: แฟชั่นยุค 1920s	11
ภาพที่ 2.8: แฟชั่นยุค 1930s	11
ภาพที่ 2.9: แฟชั่นยุค 1940s	12
ภาพที่ 2.10: แฟชั่นยุค 1950s	13
ภาพที่ 2.11: แฟชั่นยุค 1960s	13
ภาพที่ 2.12: แฟชั่นยุค 1970s	14
ภาพที่ 2.13: แฟชั่นยุค 1980s	15
ภาพที่ 2.14: แฟชั่นยุค 1990s – ปัจจุบัน	15

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย นอกจากจะช่วยปกปิดร่างกาย ให้ความอบอุ่น หรือทำให้ผู้สวมใส่ดูดีและเกิดความสวยงามแล้ว เครื่องแต่งกายเหล่านี้ยังสะท้อนถึงพฤติกรรมของมนุษย์ที่แตกต่างกัน ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรม ประเพณี สภาพสังคม และ เศรษฐกิจ ตลอดจนสะท้อนถึงรสนิยม ชนชั้นของคนในสังคมต่าง ๆ ซึ่งการออกแบบได้เข้ามามีบทบาทสำคัญและตอบสนองความต้องการของมนุษย์ที่มีเพิ่มมากขึ้น และด้วยการสร้างสรรค์ของมนุษย์ทำให้เกิดการให้ความคุ้มครองในลักษณะการให้ “สิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา” อันเป็นสิทธิที่ได้กำหนดขึ้นเกี่ยวกับผลิตผลทางปัญญาของมนุษย์¹ ทรัพย์สินทางปัญญาสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ สิทธิในทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมและลิขสิทธิ์

ปัจจุบันทรัพย์สินทางปัญญาเข้ามามีบทบาทและมีความสำคัญต่อการดำเนินธุรกิจการค้าและเศรษฐกิจของประเทศต่าง ๆ อย่างมาก ดังจะเห็นได้จากการที่หลายประเทศพยายามผลักดันให้การคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเป็นไปอย่างเท่าเทียมกัน จึงได้มีการร่วมกันสร้างกฎเกณฑ์ความตกลงที่เกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาขึ้น เช่น การคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรมที่อยู่ภายใต้หลักการของอนุสัญญากรุงปารีส ปี 1883 (Paris Convention for the Protection of Industrial Property) การคุ้มครองลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียงภายใต้อนุสัญญากรุงเบอร์นปี 1886 (Bern Convention for the Protection of literary and Artistic Works) และอนุสัญญากรุงโรม ปี 1961 (Rome Convention for the Protection of Performers, Producers, of Phonograms and Broadcasting Organization) และความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights หรือ TRIPs)

ประเทศไทยในฐานะภาคีสมาชิกตามอนุสัญญาดังกล่าวต่าง ๆ จึงจำเป็นต้องปรับปรุงเปลี่ยนแปลงกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาเพื่อให้สอดคล้องและเป็นไปตามพันธกรณีตามมาตรฐาน และได้ออกกฎหมายภายในเพื่อให้ความคุ้มครองแก่ทรัพย์สินทางปัญญาหลายฉบับรวมถึงพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2 และ 3) พ.ศ. 2558 พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 และพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 ซึ่งกฎหมายแต่ละฉบับก็มี

¹ ไชยยศ เหมะรัชตะ, กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาพื้นฐานความรู้ทั่วไป: ลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า ความลับทางการค้า เหมิคอนดักเตอร์ชิป พันธุ์พืชใหม่, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: นิติธรรม), 4.

แนวคิด เจตนารมณ์ ตลอดจนหลักการพื้นฐาน ลักษณะของงานและเงื่อนไขในการให้ความคุ้มครองที่มีความแตกต่างกันออกไป ทั้งนี้เพื่อให้ความคุ้มครองประโยชน์ของเจ้าของงานแต่ละประเภทแตกต่างกัน

การออกแบบแฟชั่น (Fashion Design) เป็นการแสดงออกซึ่งความคิดอันเกี่ยวกับการสื่อข้อมูล หรือความรู้สึคนึกคิดที่แสดงออกมาให้ปรากฏทางวัตถุเพื่อใช้สอยประโยชน์และถือเป็นงานศิลปกรรมอย่างหนึ่ง อันถือได้ว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญา และมีความสำคัญต่อกระบวนการผลิตในอุตสาหกรรมประเภทต่าง ๆ อาทิเช่น ผลิตภัณฑ์เสื้อผ้า กระเป๋า รองเท้า หรือเครื่องประดับต่าง ๆ ซึ่งนับเป็นสินค้าส่งออกที่สร้างรายได้และมีความสำคัญอย่างมาก ซึ่งปรากฏว่าผู้ออกแบบหรือเจ้าของสิทธิในงานออกแบบเหล่านั้น รวมทั้งผู้ประกอบการซึ่งได้รับสิทธิในการผลิตเพื่อจำหน่ายทั้งภายในประเทศหรือส่งออกไปยังต่างประเทศ ต่างต้องประสบปัญหาถูกฟ้องร้องดำเนินคดีอันเกี่ยวกับการถูกกล่าวหาจากประเทศในสหภาพยุโรปจากการกระทำการลอกเลียนแบบให้มีจุดแตกต่างจากเจ้าของเดิมผู้สร้างสรรค์มาก่อนโดยเฉพาะการออกแบบแฟชั่นเสื้อผ้า กระเป๋า รองเท้า เครื่องประดับ ที่มีราคาสูง โดยการคัดลอก ดัดแปลงให้มีรูปร่างลักษณะที่คล้ายคลึงกันแล้วนำไปผลิตเพื่อทำการจำหน่ายโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของสิทธิ ซึ่งเป็นการกระทำละเมิดในทรัพย์สินทางปัญญาและเป็นการประกอบธุรกิจโดยการฉกฉวยโอกาส ซึ่งในปัจจุบันสินค้าอันเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย กระเป๋า รองเท้า หรือเครื่องประดับต่างๆ ล้วนแต่เป็นสินค้าส่งออกที่สำคัญที่ก่อให้เกิดการจ้างแรงงานและนำรายได้เข้าสู่ประเทศและผู้ประกอบการอย่างมาก ดังนั้นทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องจึงต้องเข้ามาให้การสนับสนุนและคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาดังกล่าว เพื่อเป็นการพัฒนาศักยภาพในการส่งออกและแข่งขันในตลาดโลก ซึ่งประเทศต่าง ๆ ล้วนแต่ให้ความสำคัญและให้ความคุ้มครองทางกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา เช่น กฎหมายลิขสิทธิ์ สิทธิบัตรการประดิษฐ์ สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ เครื่องหมายการค้า ความลับทางการค้า และการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม

สารนิพนธ์ฉบับนี้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาถึงการให้ความคุ้มครองตามกฎหมายอันเกี่ยวกับการออกแบบแฟชั่นไม่ว่าจะเป็นการออกแบบแฟชั่นเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย กระเป๋า รองเท้า หรือเครื่องประดับต่าง ๆ ที่อาจเข้าข่ายการได้รับความคุ้มครองที่มีความคาบเกี่ยวกันระหว่างกฎหมายลิขสิทธิ์ในรูปแบบของงานศิลปกรรมกับกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งในปัจจุบันมีนักกฎหมายให้ความเห็นออกเป็นสองแนวทาง คือ

แนวคิดที่หนึ่ง² มีความเห็นว่า งานออกแบบผลิตภัณฑ์ไม่ถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ ส่วนใน **แนวคิดที่สอง**³ มีความเห็นว่า งานออกแบบผลิตภัณฑ์ซึ่งได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์อาจได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ด้วยก็ได้

กฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายสิทธิบัตรต่างก็มีหลักการพื้นฐาน ลักษณะของงาน เจเนอรัลในการให้ความคุ้มครอง ตลอดจนการให้สิทธิเด็ดขาดที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งเจ้าของงานออกแบบสามารถเลือกแนวทางของกฎหมายที่ให้ความคุ้มครองแก่งานออกแบบที่เอื้อประโยชน์ให้แก่ตนเอง ในขณะที่รัฐจะต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ของสังคมและผู้บริโภคเป็นสำคัญ ซึ่งจากการให้ความคุ้มครองที่มีความแตกต่างกัน ทำให้ไม่อาจกำหนดสิทธิและหน้าที่ต่าง ๆ ตามกฎหมายได้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นสาเหตุทำให้เกิดความไม่มั่นใจในการประกอบธุรกิจการค้าและการลงทุนของประเทศ ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ผู้เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนควรศึกษาเพื่อหาแนวทางแก้ปัญหาดังกล่าวต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาหลักการพื้นฐานและลักษณะขอบเขตของการให้ความคุ้มครองการออกแบบแฟชั่น โดยเฉพาะลักษณะของงานศิลปกรรมตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 4 วรรค 6 กับ ลักษณะของแบบผลิตภัณฑ์ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาตรา 3 วรรค 4 โดยศึกษาเปรียบเทียบกับคุ้มครองงานออกแบบอุตสาหกรรมตามมาตรฐานของหลักเกณฑ์ระหว่างประเทศ โดยเฉพาะข้อตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (TRIPs) รวมทั้งแนวการให้ความคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครองการออกแบบของสหภาพยุโรป เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบในรูปแบบพื้นฐานและลักษณะของการให้ความคุ้มครองเป็นสำคัญ เพื่อนำมาเป็นแนวทางในการกำหนดความคุ้มครองในประเทศไทย

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

การดำเนินการทำสารนิพนธ์ ทำโดยใช้วิธีการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลแบบการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) จากตัวบทกฎหมาย คำพิพากษากฎีกา กฎหมายต่างประเทศ บทความทางวิชาการ ข้อมูลจากเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และบทวิเคราะห์ต่าง ๆ ทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ

² นิวัฒน์ มีลาภ, **กฎหมายลิขสิทธิ์ สิทธิบัตร และเครื่องหมายการค้า**, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2534), 31.

³ ขวลิศ อรรถศาสตร์, “ฎีกาวิเคราะห์”, **ตุลพาท** 2, 43(เมษายน-มิถุนายน 2539): 177-180.

1.4 สมมติฐานของการศึกษา

งานออกแบบแฟชั่นได้รับความคุ้มครองภายใต้พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ในฐานะงานสร้างสรรค์ประเภทศิลปกรรมลักษณะงานศิลปประยุกต์ ซึ่งมีขอบเขตการให้ความคุ้มครองที่เหมาะสมแล้ว แม้อาจมีอุปสรรคในการขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตร เพราะการออกแบบแฟชั่นนั้นอาจไม่เข้าลักษณะที่เป็นการออกแบบที่มีความใหม่ โดยไม่จำเป็นต้องออกกฎหมายคุ้มครองการออกแบบแฟชั่นในลักษณะกฎหมายเฉพาะเช่นเดียวกับรูปแบบการคุ้มครองการออกแบบแฟชั่นของสหภาพยุโรปตาม Council Regulation (EC) 6/2002 of 12 December 2001 on Community Designs

1.5 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) ทำให้ทราบถึงความหมาย แนวความคิดการให้ความคุ้มครองการออกแบบ รวมทั้งหลักการพื้นฐานและลักษณะขอบเขตงานอันมีลิขสิทธิ์ และงานที่ขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ รวมทั้งข้อแตกต่างระหว่างกฎหมายลิขสิทธิ์และสิทธิบัตรที่สำคัญ การคุ้มครองที่มีความคาบเกี่ยวกัน ตลอดจนประวัติความเป็นมาของการคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่น
- 2) ทำให้ทราบถึงการให้ความคุ้มครองงานออกแบบในลักษณะของงานศิลปกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์กับลักษณะของงานออกแบบผลิตภัณฑ์ตามกฎหมายสิทธิบัตรทั้งในประเทศไทย ต่างประเทศ และระหว่างประเทศ
- 3) ทำให้ทราบถึงการวิเคราะห์ความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นตามกฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์
- 4) ทำให้ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นในลักษณะของงานศิลปประยุกต์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์กับลักษณะการให้ความคุ้มครองการออกแบบตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์

บทที่ 2

ลักษณะทั่วไปของการให้ความคุ้มครองการออกแบบแฟชั่น (Fashion Design) อันมีลิขสิทธิ์และ ขอรับสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ได้

ในการศึกษาลักษณะทั่วไปของงานออกแบบแฟชั่นเพื่อการวิเคราะห์นั้นจำเป็นต้องศึกษาถึงประวัติของแฟชั่น ความหมายของการออกแบบแฟชั่น แนวคิดในการคุ้มครองการออกแบบ รวมทั้งการศึกษาการคุ้มครองการออกแบบตามกฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายสิทธิบัตร โดยพิจารณาศึกษา ลักษณะงานประเภทศิลปกรรมอันมีลิขสิทธิ์และงานออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ขอรับสิทธิบัตรได้ รวมทั้งศึกษา ข้อแตกต่างระหว่างการคุ้มครองงานลิขสิทธิ์กับสิทธิบัตรที่สำคัญ และการคุ้มครองที่คาบเกี่ยวกัน กล่าวคือ

2.1. ประวัติความเป็นมาของแฟชั่น

เสื้อผ้าเครื่องนุ่งห่มถือเป็นหนึ่งในปัจจัยสี่ที่มนุษย์จะขาดเสียไม่ได้ และด้วยความเจริญของมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันส่งผลให้เสื้อผ้าและเครื่องแต่งกายเปลี่ยนแปลงและพัฒนาไปตามยุคสมัย นอกจากเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายจะช่วยปกปิดร่างกายของมนุษย์แล้วเสื้อผ้ายังช่วยบ่งบอกถึงลักษณะของผู้สวมใส่ได้อีกด้วย เช่น ฐานะ เชื้อชาติ, รสนิยม เป็นต้น วิวัฒนาการของแฟชั่นในแต่ละยุคสมัยจึงมีความแตกต่างกันซึ่งขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายๆ อย่าง อาทิเช่น การเมือง เศรษฐกิจหรือ ภูมิอากาศ ล้วนแต่ส่งผลต่อแฟชั่นทั้งสิ้น

แฟชั่นเริ่มปรากฏชัดขึ้นในยุควิกตอเรียนซึ่งการเดินทางโดยรถไฟได้รับความนิยมการเติบโตของแฟชั่นก็ก้าวไปเร็วขึ้น การประดับตกแต่งด้วยเครื่องประดับกลีบลดลงเพื่อเพิ่มความสะดวกในการเดินทาง และหลังจากยุคสงครามโลก แฟชั่นก็มีการเปลี่ยนแปลงอีกครั้ง โดยรูปแบบของความสวยงามปรับเปลี่ยนให้เรียบง่ายขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตของผู้คนในสมัยนั้น การเดินทางทั้งทางบกและทางอากาศ รวมทั้งสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป ทุกสิ่งล้วนมีอิทธิพลต่อแฟชั่นที่ปรับให้มีการออกแบบเพื่อตอบสนองกับรูปแบบการใช้ชีวิตประจำวันของคนในสังคมมากขึ้น แฟชั่นได้กลายเป็นส่วนหนึ่งของมนุษย์จนแทบจะหลอมรวมเป็นสิ่งเดียวกัน ต่อมาในช่วงระหว่างสงครามโลกครั้งที่สอง ถือได้ว่าเป็นยุคทองของวงการแฟชั่น ประเทศฝรั่งเศสมีการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่และแฟชั่นขึ้นสูง หรือที่เรียกว่า “โอต กูตูร์” (Haute Couture) ได้รับความสนใจจากดาราที่มีชื่อเสียงและหญิงสาวในวงสังคมชั้นสูง แฟชั่นดีไซเนอร์อย่าง ฌ็อง ปาตู (Jean Patou) และโคโค ชาแนล (Coco Chanel) ทำให้เสื้อผ้าแนวสปอร์ตเข้าสู่ความนิยมอย่างชัดเจน โคโค ชาแนล กลายเป็นสัญลักษณ์ของหญิงสาวที่ชื่นชอบทรงผมบ๊อบ เสื้อผ้าแนวสปอร์ตกับเครื่องประดับหรูหราที่สามารถนำมาใช้ได้ในชีวิตประจำวัน ได้รับความนิยมอย่างมาก ในยุคศตวรรษที่ 60 กรุงปารีสกลายเป็นศูนย์กลางของแฟชั่นโลก และสร้างความหลากหลาย

ให้เกิดขึ้นกับรูปลักษณ์และการออกแบบ รวมทั้งการเกิดของแนวการแต่งกายแบบฮิปปี้และพัค ซึ่งในช่วงที่เศรษฐกิจเริ่มถดถอยในยุคศตวรรษที่70 ประเทศอังกฤษกลับเพิ่มแฟชั่นลายพิมพ์ ผ้าพันคอแพนอินเดียน เสื้อผ้าประเภทยีนส์กลับมามีอิทธิพลต่อแฟชั่นในกรุงลอนดอนอย่างมาก ก่อนขยายความนิยมออกไปทั่วโลก ตลอดต้นศตวรรษที่20 แฟชั่นชั้นสูงเริ่มต้นขึ้นในกรุงปารีสและต่อมาไหลรูลอนดอน เส้นแบ่งระหว่างโอต กูตูร์ และเสื้อผ้าสำเร็จรูป ถูกปรับเปลี่ยนให้ใส่ได้ง่ายขึ้นในชีวิตประจำวันด้วยการเลือกใช้วัสดุที่หยาบแต่ยังคงความมีเอกลักษณ์ แทนการประดับตกแต่งด้วยเครื่องประดับเหมือนเช่นในยุคก่อน ในขณะที่เสื้อผ้าสำเร็จรูปมีการออกแบบให้น่าสนใจและเพิ่มลูกเล่นเข้าไปในการออกแบบให้มากยิ่งขึ้น จนทำให้ดูเหมือนงานที่มีลักษณะสั่งพิเศษหรือ Made-To-Measure ทำให้เห็นการสร้างสรรคงานที่น่าสนใจของเหล่าผู้สร้างสรรค์ผลงานในโลกแฟชั่นที่เกิดการผสมผสานความคิดเพื่อการใช้งานได้มากขึ้น ทำให้แฟชั่นใช้ได้จริงในทุกส่วนของการผลิต ดูเข้าถึงง่ายและมีความสุขสนุกสนานเต็มไปด้วยความคิดสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง

สังคมเข้ามามีบทบาทและมีอิทธิพลต่องานแฟชั่นการเปลี่ยนแปลงทางความคิดในสังคมและการดำรงชีวิต รวมทั้งกิจกรรมในชีวิตประจำวันของคนในสังคมต่างๆ เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลต่อความคิดในการออกแบบเพื่อตอบรับกับสังคมในยุคนั้น วิวัฒนาการของเสื้อผ้าจากอดีตถึงปัจจุบันแสดงให้เห็นการปรับเปลี่ยนในแบบที่เรียบง่ายขึ้น แต่เพิ่มความคิดลงไปในการผลิต การออกแบบในยุคปัจจุบันจึงเป็นการสร้างสรรค์งานที่เรียบง่ายแต่มีเอกลักษณ์และความโดดเด่น สามารถใช้ได้ยาวนานมีการนำวัสดุที่ดีและช่วยเพิ่มความโดดเด่นให้ผู้สวมใส่ในแบบที่เป็นตัวเอง ตอบสนองความต้องการที่แตกต่างกัน การเข้าถึงซึ่งงานแฟชั่นทั้งจากนิตยสารชั้นนำจากทั่วโลกที่เข้าไปสู่ประเทศต่างๆ ช่วยให้ภาพทั้งตงตามและข่าวสารเกี่ยวกับโลกแฟชั่นไปสู่ผู้อ่านในทุกมุมโลก รวมทั้งการสื่อสารในโลกของสื่อดิจิทัลต่าง ๆ ยังคงดำเนินไปแบบพึ่งพาและสร้างสีสันในโลกของผู้ที่ชื่นชอบความเปลี่ยนแปลง ในงานออกแบบ ทำให้ผู้คนทั้งในฝ่ายของผู้สร้างสรรค์งานออกแบบกับสื่อต่างๆ และผู้บริโภคสินค้าเชื่อมโยงกันชัดเจน

2.1.1 ตัวอย่างงานแฟชั่น

1) ยุคอาณานิคมหรือรีเจนซี (1795-1815)¹

ในยุคนี้ ผู้หญิงมักจะนิยมใส่ชุดยาว ไม่ใส่คอร์เซต (คอร์เซตมีลักษณะคล้ายชุดชั้นในมีไว้ปรับสรีระของผู้หญิง) ใส่เอวสูงแบบรัดได้อก คนที่มีฐานะดีมักจะใส่ชุดสีขาว ส่วนพวกฐานะต่ำลงมาก็จะใส่

¹ มะโมนันไก้จริง ๆ, ประวัติศาสตร์แฟชั่น [Online], 24 ตุลาคม 2551. แหล่งที่มา <http://monolurf.exteen.com/20081024/entry-1>.

ชุดสีพาสเทล และใส่ชุดสีขาวเฉพาะงานเลี้ยง เนื้อผ้ามีลักษณะนุ่ม บาง เป็นผ้าฝ้าย มัสลิน หรือผ้าไหม มักใส่ผ้าคลุมไหล่หรือถุงมือยาว

ภาพที่ 2.1: แฟชั่นยุคอาณานิคมหรือรีเจนซี



ที่มา: มะโมนันท์ไก้จริง ๆ. (2551). ประวัติศาสตร์แฟชั่น. สืบค้นจาก <http://monolurf.exteen.com/20081024/entry-1>.

2) ยุคโรแมนติก (1815-1840)²

ในยุคนี้มีลักษณะพิเศษคือ เสื้อมีลักษณะไหลลู่ลง เอวคอด ผายออกที่สะโพก จะเห็นว่าชุดเดรสแบบเดิมถูกแต่งเติมให้เวอร์ขึ้นเรื่อย ๆ เอวสูงค่อย ๆ ต่ำลงมาอยู่ที่เอวปกติ รัดด้วยคอร์เซต กระโปรงพองขึ้นแบบบอลลูน ตกแต่งประดับประดาหรูหราและเพิ่มด้วยหมวกใบใหญ่ที่ประดับดอกไม้มากมาย

ภาพที่ 2.2: แฟชั่นยุคโรแมนติก



ที่มา: มะโมนันท์ไก้จริง ๆ. (2551). ประวัติศาสตร์แฟชั่น. สืบค้นจาก <http://monolurf.exteen.com/20081024/entry-1>.

² เรื่องเดียวกัน.

3) ยุควิกตอเรียนตอนต้น (1840-1870)³

ในยุคนี้ เครื่องแต่งกายมีลักษณะคล้ายกับยุคโรแมนติก โดยลักษณะของเครื่องแต่งกายยังคงลักษณะไหล่แคบและลู่ลง ลำตัวแคบมากด้วยการรัดคอร์เซ็ต กระโปรงบานพวยและค่อย ๆ พองขึ้นเรื่อย ๆ ตามยุคสมัยที่ผ่านมา หมวกใบใหญ่ ๆ หายไป ยุคนี้นิยมใส่หมวกแบบ Deep Bonnets ซึ่งเป็นหมวกปกปิดหน้าจะมองเห็นหน้าเต็มเมื่อหันหน้าเข้าหากันตรงเท่านั้น

ภาพที่ 2.3: แฟชั่นยุควิกตอเรียนตอนต้น



ที่มา: มะโมนันท์ไก้จริง ๆ. (2551). ประวัติศาสตร์แฟชั่น. สืบค้นจาก

<http://monolurf.exteen.com/20081024/entry-1>.

4) ยุควิกตอเรียนตอนปลาย (1870-1890)⁴

ในยุคนี้ ชุดเครื่องแต่งกายเริ่มเน้นสัดส่วน แต่ก็ปกปิดร่างกายในเวลาเดียวกัน ช่วงบนเข้ารูปมากขึ้น สีสันเน้นสีเข้มเป็นหลัก มีการเปลี่ยนแปลงจาก สุ่ม มาใส่ “ที่ถ่างกระโปรง” (Bustle) ทำให้กระโปรงจะไม่กางรอบด้านเหมือนในยุคก่อน

³ เรื่องเดียวกัน.

⁴ เรื่องเดียวกัน.

ภาพที่ 2.4: แฟชั่นยุควิกตอเรียนตอนปลาย



ที่มา: มะโมนันท์ไกรจรัส ฤ. (2551). ประวัติศาสตร์แฟชั่น. สืบค้นจาก
<http://monolurf.exteen.com/20081024/entry-1>.

5) ยุคอาร์ตนูโว (1890-1911)⁵

ในยุคนี้ การแต่งกายเป็นชุดที่ใส่สบายขึ้น ลักษณะของชุดมีลักษณะไหลตั้งตรง ไม่ลู่ลงแบบสมัยก่อน มีการตัดชุดสูทแบบกระโปรง แต่ยังคงสวมใส่คอร์เซ็ต แต่มีการเปลี่ยนรูปแบบให้เข้ากับสตรีระมากขึ้น

ภาพที่ 2.5: แฟชั่นยุคอาร์ตนูโว



ที่มา: มะโมนันท์ไกรจรัส ฤ. (2551). ประวัติศาสตร์แฟชั่น. สืบค้นจาก
<http://monolurf.exteen.com/20081026/entry>.

⁵ เรื่องเดียวกัน.

6) ยุค 1910s – ยุคสงครามโลกครั้งที่ 1 (1911-1919)⁶

ในยุคนี้ เครื่องแต่งกายมีลักษณะของแนว Military เข้ามาผสมผสาน ซึ่งได้รับอิทธิพลมาจาก ยุคสงครามโลก โดยสังเกตได้จากคอเสื้อ และปกเสื้อที่มีลักษณะแบบทหาร กระโปรงสั้นลงเล็กน้อย ต่อมากระโปรงเริ่มแคบลง ตามระยะเวลาที่ผ่านไป เครื่องประดับไม่ค่อยมีการสวมใส่ ซึ่งกลายเป็น การเน้นการใช้งานมากกว่า

ภาพที่ 2.6: แฟชั่นยุค 1910s – ยุคสงครามโลกครั้งที่ 1



ที่มา: มะโมนันท์ไก้จริง ๆ. (2551). ประวัติศาสตร์แฟชั่น. สืบค้นจาก <http://monolurf.exteen.com/20081026/entry>.

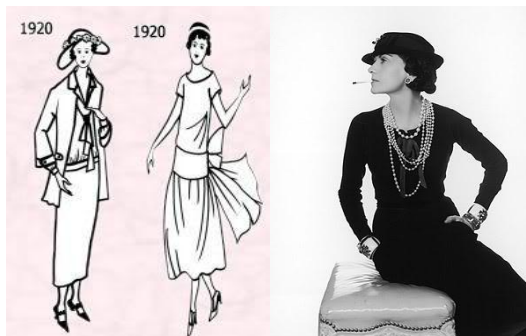
7) ยุค 1920s (1920 -1929)⁷

การแต่งกายในยุคนี้ “Flapper Dress” ถือเป็นสัญลักษณ์ของการแต่งกายที่ได้รับความนิยมอย่างมาก เป็นชุดลำตัวตรง หน้าอกแบนเป็นไม้กระดาน กระโปรงสั้นลง

⁶ เรื่องเดียวกัน.

⁷ เรื่องเดียวกัน.

ภาพที่ 2.7: แฟชั่นยุค 1920s

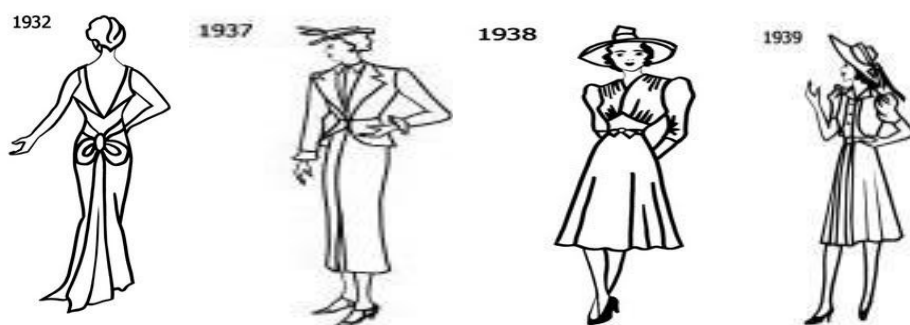


ที่มา: มะโมนันไ้จ้จรง ะ. (2551). ประวัติศาสตร์แฟชั่น. สืบค้นจาก
<http://monolurf.exteen.com/20081026/entry>.

8) ยุค 1930s (1930 -1939)⁸

การแต่งกายในยุคนี้ มีความหลากหลายมากขึ้น และโดยรวมมีความเป็นผู้หญิงมากขึ้น มีการเน้นทรวดทรงให้ดูเข้ารูป และกระโปรงพลีทก็ได้รับความนิยมอย่างมาก

ภาพที่ 2.8: แฟชั่นยุค 1930s



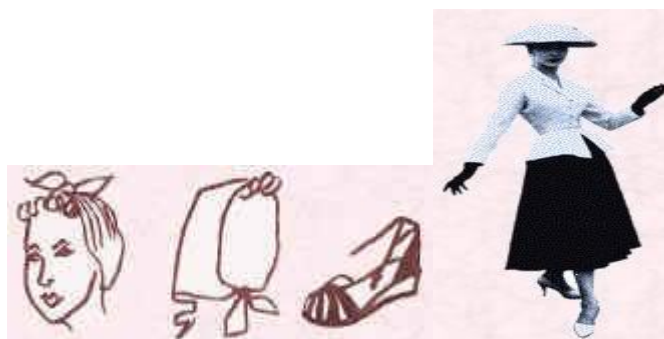
ที่มา: มะโมนันไ้จ้จรง ะ. (2551). ประวัติศาสตร์แฟชั่น. สืบค้นจาก
<http://monolurf.exteen.com/20081026/entry>.

⁸ เรื่องเดียวกัน.

9) ยุค 1940s (1940 -1949)⁹

การแต่งกายในยุคนี้ เสื้อผ้าถูกตัดให้เข้ากับการใช้งานเป็นสำคัญ แฟชั่นไม่ค่อยมีการพัฒนา ยังคงลักษณะคล้ายเดิม แฟชั่นหมวกที่ได้รับความนิยม คือ ผ้าคาดกันฝุ่นเวลาทำงานกลางวัน และ รองเท้าพื้นยาง จนถึงช่วงจบสงคราม ปี 1947 Christian Dior ได้สร้างชื่อด้วยการแต่งกายแบบ “นิวลุค” ซึ่งมีลักษณะเป็นสูทขนาดพอดีตัว เข้าเอวคอด กับกระโปรงบาน

ภาพที่ 2.9: แฟชั่นยุค 1940s



ที่มา: มะโมนันท์ไก้จริง ๆ. (2551). ประวัติศาสตร์แฟชั่น. สืบค้นจาก <http://monolurf.exteen.com/20081026/entry>.

10) ยุค 1950s (1950 -1959)¹⁰

การแต่งกายในยุคนี้ที่เด่นชัดคือ กระโปรงที่มีลักษณะบาน ความยาวคลุมเข่า ข้างในกระโปรง เสริมผ้าตาข่ายหลาย ๆ ชั้น เน้นทรวดทรงของผู้สวมใส่

⁹ เรื่องเดียวกัน.

¹⁰ เรื่องเดียวกัน.

ภาพที่ 2.10: แฟชั่นยุค 1950s



ที่มา: มะโมนันโก๊จริง ๆ. (2551). ประวัติศาสตร์แฟชั่น. สืบค้นจาก
<http://monolurf.exteen.com/20081026/entry>.

11) ยุค 1960s (1960 -1969)¹¹

แฟชั่นในยุคนี้ถูกเรียกว่าการแต่งกายแบบ “Mod look” คือ มินิสเกิร์ตหรือเดรส โทนสี
 เมทัลลิก ถุงน่องหลากสี

ภาพที่ 2.11: แฟชั่นยุค 1960s



ที่มา: มะโมนันโก๊จริง ๆ. (2551). ประวัติศาสตร์แฟชั่น. สืบค้นจาก
<http://monolurf.exteen.com/20081114/entry>.

¹¹ เรื่องเดียวกัน.

12) ยุค 1970s (1970 -1979)¹²

แฟชั่นในยุคนี้มีการรับเอาวัฒนธรรมหลากหลายของตะวันออกเข้ามา ในยุคนี้แฟชั่นถือเป็นการแสดงออกถึงตัวตนของมนุษย์ มีการแต่งตัวในรูปแบบต่าง ๆ ที่หลากหลาย เช่น การแต่งกายที่มีลักษณะยาวถึงเท้า หรือการแต่งกายในลักษณะกระดุมสองแถวคู่กับกระโปรงจีบเข้าข้างใน ตามยุคสมัยในช่วงปี 60s ก็กลับมาได้รับความนิยมในยุค 70s ซึ่งการแต่งกายที่เรียกว่าได้รับความนิยมอย่างมากอีกแบบหนึ่ง คือ การแต่งกายแบบ “ฮิปปี้” ซึ่งเป็นแนวแฟชั่นที่ผสมผสานความเป็น Ethnic Style (พื้นเมือง) จุดเด่นคือลายผ้าที่ดูซับซ้อน แนวตะวันออกกับสีสันที่ดูสดใส

ภาพที่ 2.12: แฟชั่นยุค 1970s



ที่มา: มะโมนันไก่อจรง จ. (2551). ประวัติศาสตร์แฟชั่น. สืบค้นจาก

<http://monolurf.exteen.com/20081114/entry>.

13) ยุค 1980s (1980 -1989)¹³

การแต่งกายในยุคนี้ เน้นการแต่งกายที่มีความภูมิฐานมากขึ้น โดยมีต้นแบบมาจาก มาร์กาเร็ต แทตเชอร์ และ เลดี้ไดอาน่า ซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้นำการแต่งกายของยุคนี้ ส่วนการแต่งกายที่ได้รับความนิยมอย่างมากในยุคนี้ คือ แฟชั่นแนว “พังก์” ซึ่งการแต่งกายแนวนี้นี้เกิดขึ้นตั้งแต่ช่วงปลายของยุค 1970 แต่กลับมาได้รับความนิยมอย่างมากในช่วงปี 80s เสื้อผ้ามีลักษณะเก่า ๆ โดยการทำให้ขาด ดูเซ่อ ๆ เสื้อหนัง กางเกงหนัง มีการนำหมุดมาประดับ ทรงผมสีสด หรือฟู หรือทรงสกินเฮด

¹² เรื่องเดียวกัน.

¹³ เรื่องเดียวกัน.

ภาพที่ 2.13: แฟชั่นยุค 1980s



ที่มา: มะโมนันท์ไกรจรัส ฤ. (2551). ประวัติศาสตร์แฟชั่น. สืบค้นจาก

<http://monolurf.exteen.com/20081114/entry>.

14) ยุค 1990s (1990 -1999) – ปัจจุบัน¹⁴

กล่าวได้ว่า การแต่งกายในยุคนี้ ก็คือการแต่งกายในยุคปัจจุบัน เสื้อผ้าเข้ารูป กางเกงยีนส์ ผ้ายัดแบบเสื้อวอร์ม หรือ ผ้าลินิน ผ้าไหม ผ้ากำมะหยี่ โลครา และโพลีเอสเตอร์ (ผ้าใยสังเคราะห์) ซึ่งแฟชั่นในยุคนี้ยังคงหมุนเวียนและกลับมาได้รับความนิยมมาจนถึงปัจจุบัน

ภาพที่ 2.14: แฟชั่นยุค 1990s – ปัจจุบัน



ที่มา: มะโมนันท์ไกรจรัส ฤ. (2551). ประวัติศาสตร์แฟชั่น. สืบค้นจาก

<http://monolurf.exteen.com/20081114/entry>.

¹⁴ เรื่องเดียวกัน.

2.2 ความหมายของการออกแบบแฟชั่น (Fashion Design)

“แฟชั่น” ซึ่งเป็นคำที่มาจากภาษาอังกฤษว่า “Fashion” มีผู้ให้ความหมายและให้คำนิยามที่แตกต่างกันออกไปมากมาย เช่น

กาญจนา แก้วเทพ (2547) อาจารย์ประจำภาควิชาการสื่อสารมวลชน คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้ความหมายของ “แฟชั่น” ไว้อย่างกว้าง คือ

- (1) เป็นเรื่องราวด้วยเสื้อผ้าของผู้หญิงและผู้ชายในวาระโอกาสต่าง ๆ ในทุกยุคทุกสมัย
- (2) เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับการแต่งหน้า แต่งผม รวมทั้งรองเท้า กระเป๋า เครื่องประดับ เครื่องใช้ที่ใช้ประกอบเสื้อผ้า

- (3) เป็นเรื่องราวด้วยลักษณะรูปร่างของบุคคล

พรสรวง วงศ์สิงห์ทอง (2547) อาจารย์ประจำภาควิชาดนตรีศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ให้คำนิยามของ “แฟชั่น” ไว้ว่า เป็นรสนิยมร่วมที่คงอยู่เพียงระยะเวลาสั้น ๆ ในหมู่คนจำนวนมาก

ราชบัณฑิตยสถาน (2554) ได้ให้ความหมาย “แฟชั่น” ไว้ว่า “สมัยนิยม แบบ หรือวิธีการที่นิยมกันทั่วไปชั่วระยะเวลาหนึ่ง”

สรุปได้ว่า “แฟชั่น” คือ อะไรก็ตามที่เกี่ยวกับภาพลักษณ์ หรือการแต่งกายของบุคคลที่กำลังอยู่ในกระแสปัจจุบัน โดยเฉพาะเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย หรือเครื่องประดับต่าง ๆ

สำหรับคำว่า “การออกแบบ” (Design) มีผู้ให้ความหมายไว้อย่างมากมาย ซึ่งขึ้นอยู่กับประสบการณ์ มุมมอง หรือความสนใจของบุคคลเหล่านั้น โดยให้ความหมายที่แตกต่างกันไป เช่น

อารี สุทธิพันธุ์ (2527) ให้ความหมายของการออกแบบไว้ว่า การออกแบบหมายถึงการรู้จักวางแผน เพื่อที่จะได้ลงมือกระทำตามที่ต้องการและการรู้จักเลือกวัสดุ วิธีการเพื่อทำตามที่ต้องการนั้น โดยให้สอดคล้องกับลักษณะรูปแบบและคุณสมบัติของวัสดุแต่ละชนิดตามความคิดสร้างสรรค์ สำหรับการออกแบบอีกความหมายหนึ่งที่ให้ไว้ หมายถึง การปรับปรุงรูปแบบผลงานที่มีอยู่แล้วหรือสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่แล้วให้เหมาะสม ให้มีความแปลกใหม่เพิ่มขึ้น

สิทธิศักดิ์ ธัญศรีสวัสดิ์กุล (2529) ให้ความเห็นว่า การออกแบบเป็นกิจกรรมอันสำคัญประการหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งหมายถึงสิ่งที่มีอยู่ในความนึกคิดอันอาจจะเป็นโครงการหรือรูปแบบที่นักออกแบบกำหนดขึ้นด้วยการจัดทำทาง ถ้อยคำ เส้น สี แสง เสียง รูปแบบ และวัสดุต่าง ๆ โดยมีกฎเกณฑ์ทางความงาม

วิรุณ ตั้งเจริญ (2527) ให้ความเห็นว่า การออกแบบ คือ การวางแผนสร้างสรรค์รูปแบบ โดยวางแผน จัดส่วนประกอบของการออกแบบให้สัมพันธ์กับประโยชน์ใช้สอยวัสดุและการผลิตสิ่งที่ต้องการออกแบบนั้น

พอสรุปได้ว่า “การออกแบบ” คือ การสร้างสรรค์สิ่งใหม่และการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงของเดิมให้ดียิ่งขึ้นด้วยการใช้วัสดุและวิธีการที่เหมาะสมตามแบบแผนและจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

การออกแบบตามความหมายทางกฎหมาย ในต่างประเทศส่วนใหญ่มักใช้คำว่า “การออกแบบอุตสาหกรรม” (Industrial Design) ซึ่งมีผู้ให้ความเห็นว่าอาจมาจากกฎหมายของประเทศอัลจีเรียและประเทศฝรั่งเศส เนื่องจากมีความหมายของถ้อยคำที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน อันเป็นการผสมผสานระหว่างคำสองคำ คือ Designs และ Models กล่าวคือ คำว่า Designs ประกอบไปด้วยสองมิติ (Two-Dimensional) ส่วนคำว่า Models ประกอบไปด้วยสามมิติ (Three-Dimensional)¹⁵ และในอนุสัญญากรุงปารีส ได้แปลความหมายของคำว่า การออกแบบ¹⁶ ไว้กว้างกว่า “การออกแบบ” หมายถึง การดำเนินการหรือการทำให้ปรากฏรูปร่างซึ่งสิ่งหนึ่งสิ่งใดทุกอย่างอันรวมถึงการร่างภาพ การวาดภาพ หรือตัวแบบ หรือหากจะกล่าวอีกนัยหนึ่ง “การออกแบบ” หมายความว่า แบบแผนหรือระบบอันแสดงวิธีการประกอบบางสิ่งขึ้นมาหรือวิธีการจัดสร้างสิ่งต่าง ๆ จากส่วนของวัตถุใด ๆ ขึ้นมาแต่ในทางกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาแล้ว การออกแบบนั้น จะมุ่งเน้นแต่เฉพาะการออกแบบอันทำให้เกิดการผลิตทางด้านอุตสาหกรรม นั่นคือการออกแบบผลิตภัณฑ์ให้มีรูปร่างหรือรูปทรงหรือลวดลายสีอันมีลักษณะพิเศษที่น่าสนใจ เพื่อใช้เป็นแบบสำหรับการผลิตในจำนวนมากสำหรับผลิตภัณฑ์ที่มีไว้เพื่อใช้สอยต่าง ๆ¹⁷

อนึ่ง สำนักพัฒนาผลิตภัณฑ์และการออกแบบเพื่อการส่งออกกรมส่งเสริมการส่งออก กระทรวงพาณิชย์ ได้แบ่งประเภทของงานออกแบบอุตสาหกรรมไว้ ดังต่อไปนี้

- (1) อัญมณี (Jewelry)
- (2) เสื้อผ้าและสิ่งทอ (Fashion & Textile)
- (3) สินค้าเครื่องใช้ภายในบ้าน (Household Product)
- (4) สิ่งพิมพ์และบรรจุภัณฑ์ (Graphic & Packaging Design)
- (5) อื่น ๆ (Other)

ส่วนความหมายของการออกแบบตามกฎหมายไทยนั้น แต่เดิมมีนักกฎหมายไทยบางท่านได้เรียกการออกแบบว่า แผนแบบ¹⁸ แต่ในร่างกฎหมายฉบับแรกของประเทศไทยอันเกี่ยวกับการคุ้มครองการออกแบบ ซึ่งได้นำเสนอเข้าสู่การพิจารณาต่อคณะกรรมการกฤษฎีกาในปี พ.ศ. 2472 นั้น

¹⁵ สมพร พรหมพิตร, คู่มือกฎหมายสิทธิบัตร, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2538), 64.

¹⁶ ไชยศ เหมะรัชตะ, ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, พิมพ์ครั้งที่ 3 (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2544), 183.

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, 187.

¹⁸ มานะ พิทยาภรณ์, คำอธิบาย พระราชบัญญัติคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2518), 3.

กลับเรียกการออกแบบว่า แบบแผน¹⁹ ต่อมาประเทศไทยก็ได้มีการปรับปรุงกฎหมายในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535) ได้ใช้คำว่า การออกแบบผลิตภัณฑ์ (Product Designs)²⁰ จนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นการวางหลักให้ความคุ้มครองงานออกแบบที่มีลักษณะที่เป็นงานออกแบบอุตสาหกรรมและเพื่อให้ครอบคลุมถึงการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะของงานหัตถกรรมตามที่กฎหมายกำหนดด้วย ซึ่งแตกต่างกับกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองงานออกแบบในต่างประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่มักใช้คำว่า การออกแบบอุตสาหกรรม (Industrial Designs)

การออกแบบที่มีลักษณะของลวดลายสิ่งประดับและรูปร่างต่าง ๆ ที่นำมาประยุกต์ใช้กับผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรม โดยทำให้ผลิตภัณฑ์เหล่านั้นเกิดความสวยงามและมีลักษณะเฉพาะที่ปรากฏให้เห็นซึ่งลักษณะพิเศษ สามารถดึงดูดความสนใจทางสายตาและก่อให้เกิดปฏิกิริยาแก่ผู้พบเห็นโดยทั่วไป ซึ่งมีลักษณะของงานที่สามารถได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ และหากงานออกแบบเข้าลักษณะเป็นงานทางด้านสามมิติ งานออกแบบดังกล่าวยังถือเป็นงานแบบทางด้านอุตสาหกรรมอีกด้วย ซึ่งในต่างประเทศมีชื่อเรียกว่า แบบจำลองทางด้านอุตสาหกรรม (Industrial Model) หากการสร้างสรรค์แบบดังกล่าวถูกกำหนดโดยหน้าที่ใช้สอยของผลิตภัณฑ์ ในหลายประเทศให้ความคุ้มครองแบบทางด้านอุตสาหกรรมซึ่งกำหนดให้ความคุ้มครองแยกออกเป็นกฎหมายต่างหากอีกฉบับหนึ่ง โดยพิจารณาจากความใหม่ (Novelty) เป็นหลักพื้นฐาน เว้นแต่กรณีที่มีการผสมกลมกลืนกันระหว่างงานอันมีลิขสิทธิ์และงานออกแบบทางด้านอุตสาหกรรม ซึ่งไม่อาจแยกออกจากกันได้โดยเด็ดขาดก็สามารถได้รับความคุ้มครองในลักษณะร่วมกันในงานศิลปะโดยแท้กับศิลปอุตสาหกรรมได้ อย่างเช่นการให้ความคุ้มครองการออกแบบตามกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส

พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2542) มาตรา 3 วรรค 5 ได้ให้นิยามของคำว่า “แบบผลิตภัณฑ์” หมายความว่า รูปร่างของผลิตภัณฑ์ หรือองค์ประกอบของลวดลาย หรือสีของผลิตภัณฑ์ อันมีลักษณะพิเศษสำหรับผลิตภัณฑ์ซึ่งสามารถใช้เป็นแบบ สำหรับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมรวมทั้งหัตถกรรมได้ เมื่อพิจารณาจากบทนิยาม จะเห็นได้ว่าการออกแบบผลิตภัณฑ์ คือ การสร้างสรรค์งานที่เกี่ยวกับการทำให้ปรากฏซึ่งรูปร่างลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์ที่ก่อให้เกิดความสวยงาม เช่น การออกแบบลวดลายเสื้อผ้า ลวดลายสิ่งทอ เป็นต้น การออกแบบผลิตภัณฑ์อาจแบ่งได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

¹⁹ ชัยยนต์ อนุภาพพันธ์, ประวัติความเป็นมาของกฎหมายสิทธิบัตรในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2536), 3-5.

²⁰ ยรรยง พวงราช, คำอธิบายกฎหมายสิทธิบัตร, พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2542), 52.

1) รูปร่างของผลิตภัณฑ์ (Shape or Configuration) หมายถึง รูปร่างลักษณะ หรือรูปทรงของผลิตภัณฑ์ ทั้งที่เป็นลักษณะด้านความกว้าง ความยาวและความสูง ของผลิตภัณฑ์ซึ่งสามารถมองเห็นได้จากภายนอก เช่น รูปทรงภายนอกของขวดน้ำหอม รูปทรงขวดน้ำอัดลม เป็นต้น

2) องค์ประกอบของลวดลายหรือสี (Composition of Lines or Colors) หมายถึง ลวดลายหรือสีที่ทำให้เกิดขึ้นบนพื้นผิวภายนอกของผลิตภัณฑ์เช่น ลวดลายของแก้วน้ำ ลวดลายของผ้าไหม เป็นต้น

2.3 ความเป็นมาของการคุ้มครองงานออกแบบ

การคุ้มครองงานออกแบบของแต่ละประเทศ มีประวัติความเป็นมาที่แตกต่างกัน เช่น ประเทศอังกฤษซึ่งเป็นประเทศที่มีจุดกำเนิดการปฏิวัติอุตสาหกรรมของโลก ได้เล็งเห็นความสำคัญของความพยายามที่จะปกป้องธุรกิจทางอุตสาหกรรมสิ่งทอและเสื้อผ้า (Textile & Fashion) หรืออย่างในประเทศฝรั่งเศสซึ่งเป็นประเทศชั้นนำด้านการออกแบบแฟชั่นก็ให้ความสำคัญในการให้ความคุ้มครองงานออกแบบ ดังนี้ การคุ้มครองงานออกแบบจึงเริ่มมีความสำคัญต่อการปฏิวัติอุตสาหกรรมที่ส่งผลต่อการผลิตสินค้าจำนวนมากแทนการผลิตเพียงจำนวนไม่กี่ชิ้น

การให้ความคุ้มครองการออกแบบในประเทศอังกฤษ ในช่วงแรกมีการนำกฎหมายลิขสิทธิ์มาใช้ในการให้ความคุ้มครองกับการออกแบบผลิตภัณฑ์ประเภทต่างๆ ต่อมารัฐสภาของอังกฤษได้ตราบทบัญญัติฉบับแรกอันเกี่ยวกับการออกแบบ คือ The Designing and Printing of Linens (etc.) Act 1787 บัญญัติขึ้นเพื่อให้ความคุ้มครองการออกแบบที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์สิ่งทอเช่น สิ่งทอผ้าลินิน (Linens) สิ่งทอผ้าฝ้าย (Cottons) และผ้าพิมพ์ดอก (Calicos) เป็นต้น และกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการตราบทบัญญัติต่าง ๆ เพื่อให้ความคุ้มครองแก่การสร้างสรรค์งานที่เกี่ยวกับมันชนศิลป์ของผลิตภัณฑ์ทางอุตสาหกรรม รวมไปถึงรูปร่างและรูปทรงของผลิตภัณฑ์อีกด้วย ต่อมาในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 19 ประเทศอังกฤษได้ก่อตั้งสำนักงานทะเบียนการออกแบบขึ้นมาเพื่อรับจดทะเบียนการออกแบบผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ พร้อมกับการออกบทบัญญัติเพื่อให้ความคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์ทั่วไป ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ นอกจากนี้ยังได้มีการออกกฎหมายที่เกี่ยวกับการออกแบบที่สามารถขอรับการจดทะเบียนโดยเฉพาะคือ The Registered Designs Act 1949 และกฎหมายที่กำหนดการคุ้มครองการออกแบบที่สามารถจดทะเบียนควบคู่กับลิขสิทธิ์ในงานศิลปกรรมคือ The Design Copyright Act 1968 จนถึงการบัญญัติ The Design Copyright & Patents Act 1988 เพื่อกำหนดขอบเขตของหลักเกณฑ์แห่งการคุ้มครองระหว่างการออกแบบและงานศิลปกรรมให้มีความชัดเจนกว่ากฎหมายฉบับเดิม ซึ่งจากวิวัฒนาการทางกฎหมายของประเทศไทยซึ่งบัญญัติให้ความคุ้มครองการออกแบบตามกฎหมายเหล่านี้กลายเป็นกฎหมายแม่แบบสำหรับการให้ความคุ้มครองงานที่เกี่ยวกับการออกแบบทางอุตสาหกรรมแก่ประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะในประเทศที่เคยเป็นอาณานิคมของประเทศไทย

ส่วนในประเทศฝรั่งเศส นับตั้งแต่ดั้งเดิมในแต่ละสังคมและวัฒนธรรม การแต่งกายเป็นสิ่งสะท้อนและเป็นเครื่องมือในการบอกกล่าวถึงบุคคลในสองลักษณะหลัก ๆ คือ ประการแรก เป็นสิ่งที่บ่งบอกถึงว่าพวกเขาเป็นใครและสังกัดคนกลุ่มไหน ซึ่งต่อมาเมื่อโลกมีการเปลี่ยนแปลงไป การแต่งกายกลับไม่สามารถใช้สื่อถึงความหมายดังกล่าวได้อีกต่อไป เนื่องจากคนชาติใด ๆ ก็สามารถแต่งกายเหมือนกันได้ ดังนั้นในการพิจารณาจากเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายแต่เพียงอย่างเดียวจึงไม่สามารถบ่งบอกถึงตัวบุคคลได้ ประการที่สอง การแต่งกายในโลกสมัยใหม่แสดงถึงรายละเอียด รสนิยม ลักษณะนิสัย ทักษะคติและเชื่อมโยงไปถึงบุคลิกภาพเฉพาะตัวของบุคคลนั้น ๆ ที่เป็น “ปัจเจก” (Individual) ไม่ใช่เอกลักษณ์ร่วมของกลุ่มคนชาติใดอีกต่อไป ซึ่งในความเป็นปัจเจกชนทำให้แต่ละบุคคลอยากแต่งกายต่างไปจากบุคคลอื่น อย่างไรก็ตาม แฟชั่น ก็ยังยังไม่มี ความหมายถ้าหากบุคคลนั้นไม่ต้องการความคิดของบุคคลอื่นมาช่วยทำให้ตนเองแตกต่างจากคนอื่นโดยเหตุดังกล่าวจึงก่อให้เกิดผู้นำทางด้านความคิดและโลกของการเลียนแบบในอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ที่เรียกกันว่า “โลกของแฟชั่น” ซึ่งหากย้อนกลับไปในอดีตได้อาจไม่มีที่แห่งใดในโลกนี้แล้ว ที่จะ เป็นแหล่งรวมความหรูหราและรสนิยมอันเป็นเลิศ ได้เทียบเท่ากับนครปารีสได้อีกแล้ว ซึ่งคนชาติฝรั่งเศสส่วนหลงไหลในเสื้อผ้าอันงดงาม บรรยากาศของศิลปะ การสมาคมชมชอบความงาม กลิ่นหอม เสียงดนตรีที่เป็นศิลปะชั้นสูงของคีตกวีชาวฝรั่งเศส นครปารีสจึงประกอบไปด้วยสิ่งลึกลับหลายประการ โดยเฉพาะยุครุ่งเรืองของราชสำนัก คำว่า “แฟชั่น” เป็นคำที่กล่าวกันทั่วไปและหลงใหลกันอย่างมากมายที่สุดในช่วงศตวรรษที่ 17 รัชสมัยของพระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ได้มีการริเริ่มระเบียบแบบแผนและกำหนดประเพณีการแต่งกาย การออกแบบต่าง ๆ ของเหล่าข้าราชการบริพารแห่งราชสำนักขึ้นเป็นครั้งแรก ต่อมาในปี ค.ศ. 1675 พระเจ้าหลุยส์ที่ 14 ทรงออกพระราชบัญญัติฉบับหนึ่งอันเกี่ยวกับเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของสุภาพสตรีและเด็ก โดยกำหนดให้ออกแบบและตัดเย็บจากช่างเสื้ออย่างเหมาะสมตามวาระและโอกาสต่าง ๆ พร้อมกันนี้ยังได้กำหนดแบบวัสดุและผ้า ที่จะนำมาเป็นแบบตัดเย็บในแต่ละฤดูกาล

ต่อมาบทบาทของราชสำนักฝรั่งเศสต้องการการออกแบบได้เปลี่ยนแปลงไปในยุคหลัง เมื่อระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์และสถาบันกษัตริย์ในหลายประเทศรวมทั้งประเทศฝรั่งเศสที่ถูกล้มล้างและแทนที่ด้วยประชาธิปไตยและระบอบการปกครองแบบสาธารณรัฐ อย่างไรก็ตาม ในปลายศตวรรษที่ 19 วงการการออกแบบและวงการแฟชั่นของประเทศฝรั่งเศสได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิงเมื่อ ชาลส์ เฟเดอริก เวิร์ธ (Charles Frederick Worth) ซึ่งถือว่าเป็นบิดาแห่งวงการงานออกแบบเสื้อผ้าชั้นสูงและเป็นผู้ให้กำเนิดอาชีพนางแบบ เมื่อปี ค.ศ. 1858 ปรากฏตัวขึ้นเป็นบุคคลสำคัญที่สร้างยุคเชื่อมต่อของแฟชั่นในนครปารีส และเป็นผู้ริเริ่มโลกใหม่อันสวยงามของงานออกแบบสิ่งทอและเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายที่เรียกว่า “ไฮต์ กูตูร์ (Haut Couture)” หรือแฟชั่นชั้นสูงขึ้นในนคร

ปารีสแทนที่ราชสำนักฝรั่งเศสอันรุ่งเรือง “โอด์ กูตูร์ (Haut Couture)” คือ แหล่งกำเนิดสำคัญของธุรกิจอุตสาหกรรมการออกแบบแฟชั่นเสื้อผ้าและนางแบบ นายแบบของโลกทุกวันนี้²¹

ภายหลังจากที่ประเทศฝรั่งเศสโดยรัฐบาลได้ออกกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองอุตสาหกรรมงานออกแบบในราว ๆ ศตวรรษที่ 50 นั้น ถือเป็นยุคทองของห้องเสื้อชั้นสูงอย่างแท้จริง เวลานั้นมีสมาชิกสมาพันธ์ผู้ผลิตเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายชั้นสูงของประเทศฝรั่งเศสถึง 106 สถาบัน มีลูกค้ำราว 20,000 คน อย่างไรก็ตาม บุคคลซึ่งมีรสนิยมสูงเหล่านี้มีปริมาณไม่มากพอที่จะอุดหนุนห้องเสื้อชั้นสูงซึ่งมีราคาที่ค่อนข้างแพงได้ในราว 20 ปี ต่อมาปี ค.ศ. 1965 ก็เหลือเพียง 19 สถาบัน ที่ยังสามารถรักษาตัวรอดเป็น “โอด์ กูตูร์” อันได้แก่ การ์เวน (Carven) คริสเตียน ดิออร์ (Christian Dior) ชาแนล (Chanel) เอมานูเอล อุงกาโร (Emanuel Ungaro) กี ลาโรช (Guy Laroche) นิน่า ริชชี (Nina Ricci) จีวองชี (Givenchy) ปีแอร์ บัลแมง (Pierre Bulman) อีฟส์ แซงต์ โลรองต์ (Yves Saint Laurent) ฌ็อง ปาตู (Jean Patou) และปาโก ราบานน์ (Paco Rabanne) กับอีกจำนวนหนึ่งซึ่งเป็นห้องเสื้อใหม่และมาเติบโตในภายหลัง เช่น หลุยส์ เฟอโรต์ (Louis Feraud) คริสเตียน ลาคัวร์ซ์ (Christian Lacroix) ฌ็อง หลุยส์ แซร์แรร์ (Jean Louis Scherrer) ปีแอร์ การ์แดง (Pierre Cardin) และตอร์ร็องต์ (Torrent)

ทศวรรษต่อมา ราวปี ค.ศ. 1975 ลูกค้ำโอด์ กูตูร์ ลดลงเหลือเพียง 1,000 คนเท่านั้น ในจำนวนนั้นเป็นลูกค้ำที่เหนียวแน่นของคริสเตียน ดิออร์ มากกว่า ในส่วนที่เหลือกระจัดกระจายไปเป็นลูกค้ำของห้องเสื้ออื่น ๆ ที่ต้องแย่งชิงลูกค้าอย่างหนักแม้โลกจะเปลี่ยนไปและสถานการณ์ทางเศรษฐกิจไม่เอื้ออำนวยเท่าที่เป็นมาในอดีตแล้วก็ตามงานออกแบบเสื้อผ้าชั้นสูงยังมีมุกเล็ก ๆ ให้ยืนหยัดได้อย่างสง่างามท่ามกลางความเติบโตของการออกแบบเสื้อผ้าสำเร็จรูปทั่วไป ในขณะที่นครปารีสที่ครั้งหนึ่งเคยเป็นศูนย์กลางงานออกแบบแฟชั่นของโลกได้ถูกแทนที่ด้วยเมืองมิลาน และนครนิวยอร์ก แล้วก็ตาม แต่นักออกแบบชั้นนำจากโอด์ กูตูร์ ก็ยังคงมีบทบาทอย่างสูงในการกำหนดทิศทางของแฟชั่น แม้ในปลายศตวรรษที่ 19 จะได้ลดความสำคัญลง แต่ราคาของผลิตภัณฑ์แฟชั่นแต่ละชิ้นได้สวนทางขึ้นไปไม่หยุดยั้ง²² ในปี ค.ศ. 1868 Chambre Syndicale de la Couture Parisienne ได้รับการจัดตั้งขึ้นจึงมีการปกป้องนักออกแบบฝรั่งเศส หน้าที่โดยทั่วไปขององค์กรนี้ คือการให้บริการสมาชิกในสาขาทั้งหมดของแฟชั่น เป็นองค์กรที่ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาและแนะนำ เช่น การทำให้เกิดความเข้าใจในกฎหมาย ภาษีอากร แรงงานสัมพันธ์และการจัดการทางธุรกิจ รวมทั้งการร่วมมือ

²¹ สิทธิชัย สุวรรณลพ, การคุ้มครองงานออกแบบอุตสาหกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร ศึกษาเฉพาะกรณีงานออกแบบแฟชั่นเสื้อผ้า (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2541), 67.

²² เรื่องเดียวกัน, 27.

ประสานงานในการแสดงผลงานออกแบบแต่ละชิ้น และให้ความคุ้มครองจากการลักลอบเลียนแบบผลงานออกแบบโดยมิได้รับอนุญาตจากผู้เป็นเจ้าของโดยที่ผลงานออกแบบแต่ละชิ้นจะได้รับการจดทะเบียนไว้กับ Charnbre Syndicale de la Couture Parisienne เพื่อป้องกันการลักลอบเลียนแบบ²³

สำหรับประเทศไทยนั้น งานออกแบบจัดอยู่ในความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรออกแบบผลิตภัณฑ์ (Product Designs) ซึ่งนับตั้งแต่สมัยโบราณ มนุษย์ได้เริ่มทำการประดิษฐ์เครื่องใช้เพื่อความสะดวกสบายในการใช้สำหรับดำรงชีพ อาทิเช่น ภาชนะเครื่องปั้นดินเผา เครื่องมือทางเกษตรกรรม จนมาถึงอาวุธต่าง ๆ ซึ่งในช่วงแรกมุ่งถึงการใช้งานเป็นหลักมากกว่าความสวยงาม จนต่อมาเมื่อในแต่ละชุมชนต่างสามารถสร้างเครื่องใช้สอยเหล่านั้นออกมา ตลอดจนความเจริญทางด้านเศรษฐกิจและศิลปวัฒนธรรมของมนุษยชาติได้พัฒนามากขึ้น จนทำให้ความต้องการเครื่องใช้สอยที่จำเป็นมีการเปลี่ยนแปลงไปด้วยการที่คำนึงถึงความดึงดูดใจของผลิตภัณฑ์เพื่อการใช้สอยดังกล่าวไม่ว่าจะเป็นรูปทรง ลักษณะลวดลาย ตลอดจนสีสันท่าง ๆ อันเรียกกันว่า แบบผลิตภัณฑ์ (Product Designs) โดยเฉพาะอย่างยิ่ง เมื่อเริ่มเข้าสู่ยุคการปฏิวัติอุตสาหกรรมแล้ว การผลิตสินค้าจำนวนมากเพื่อสนองต่อความต้องการในการอุปโภคและบริโภค จึงเป็นเป้าหมายสำคัญของความเจริญทางเศรษฐกิจของชาติอุตสาหกรรมต่าง ๆ สิ่งที่จะดึงดูดบรรดาลูกค้าให้สนใจและตัดสินใจซื้อผลิตภัณฑ์ ก็คือ แบบผลิตภัณฑ์ที่สวยงาม ยิ่งเมื่อมีความต้องการในแบบผลิตภัณฑ์เป็นจำนวนมากก็ย่อมส่งผลให้มีการผลิตที่มากขึ้น ในบางผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นผลิตภัณฑ์ที่ใช้กันโดยทั่วไปอันมีคุณภาพและประโยชน์ในการใช้สอยที่ใกล้เคียงกันและผู้ผลิตต่างก็มีอิสระในการผลิต เช่น เครื่องแต่งกาย เครื่องครัว ภาชนะและอุปกรณ์ไฟฟ้า เป็นต้น ดังนั้น แบบผลิตภัณฑ์ที่สวยงามน่าสนใจของแต่ละผู้ผลิตจึงมีบทบาทอันสำคัญต่อการสร้างรายได้จากปริมาณของการจำหน่ายผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นสินค้าของตน ด้วยเหตุนี้ความคิดสร้างสรรค์ต่าง ๆ อันเกี่ยวกับการออกแบบผลิตภัณฑ์จึงเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในโลกแห่งอุตสาหกรรม ความต้องการของผู้ผลิตสินค้าที่ต้องการความคุ้มครองสิทธิในการออกแบบผลิตภัณฑ์จึงได้เพิ่มขึ้นตามมาเรื่อย ๆ เช่นกัน²⁴

เมื่อการออกแบบเริ่มมีความสำคัญ ทำให้มีการแข่งขันกันในการธุรกิจอุตสาหกรรมในงานออกแบบมีเพิ่มขึ้น ทำให้เกิดแนวความคิดในการให้ความคุ้มครองทางกฎหมายแก่สิทธิอันเกี่ยวกับงานออกแบบขึ้นมา โดยการคุ้มครองการออกแบบผลิตภัณฑ์ของประเทศไทยนั้นได้มีความพยายามที่จะออกกฎหมายสิทธิบัตร มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2456 ลงวันที่ 7 กรกฎาคม พ.ศ. 2456 ซึ่งเป็นร่างกฎหมายที่

²³ Kefgen, M., & Touchie, S., In clothing section and personal appearance, (New York: Macmillan, 1971), 44-45.

²⁴ ไชยยศ เหมะรัชตะ, ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, 197.

ยาวถึง 36 มาตรา ซึ่งต่อมาอธิบดีกรมทะเบียนการค้า (ปัจจุบัน คือ อธิบดีกรมพัฒนาธุรกิจและการค้า) คนแรก คือ พระยาโกมารกุลมนตรีได้มีแนวความคิดในการคุ้มครองงานออกแบบในปี พ.ศ. 2468 รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ควบคู่ไปกับการคุ้มครองการประดิษฐ์ ต่อมาได้มีการยกร่างตามแนวทางของกฎหมายประเทศอังกฤษที่เรียกว่า ร่างพระราชบัญญัติสิทธิบัตรและแผนแบบ (Law on Patent and Designs) แต่ก็ได้ดำเนินการต่อร่างกฎหมายดังกล่าวแต่อย่างใด ซึ่งในภายหลังแม้จะได้มีแนวความคิดในการออกกฎหมายอันเกี่ยวกับการคุ้มครองการประดิษฐ์และแผนแบบในช่วงสมัยรัฐบาลต่าง ๆ แต่ก็ได้ถูกคัดค้านโดยอ้างว่าคนไทยจะเสียผลประโยชน์ในการใช้ประโยชน์จากการสร้างสรรค์งาน การประดิษฐ์และการออกแบบโดยอิสระ แต่ในเวลาต่อมาสถานการณ์ทางด้านเศรษฐกิจของโลกได้เปลี่ยนแปลงไปเข้าสู่ยุคโลกาภิวัตน์ อันก่อให้เกิดการเรียกร้องให้ประเทศต่าง ๆ ใช้นโยบายการค้าเสรีและเป็นธรรมระหว่างกันอันเป็นผลให้ประเทศไทยซึ่งเป็นหนึ่งในสมาชิกของสังคมโลกจำเป็นต้องยอมรับหลักการดังกล่าวในการที่จะต้องออกกฎหมายทางด้านเศรษฐกิจต่าง ๆ เพื่อรับรองทิศทางและตามแนวโน้มนโยบายการค้าของโลก ด้วยเหตุนี้ ในปี พ.ศ. 2521 กระทรวงพาณิชย์จึงได้เสนอร่างกฎหมายสิทธิบัตรอันมีสาระสำคัญในการให้ความคุ้มครองสิทธิในการประดิษฐ์และการออกแบบผลิตภัณฑ์เข้าสู่การพิจารณาของสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ซึ่งในเวลาต่อมาสภานิติบัญญัติแห่งชาติได้รับหลักการในร่างกฎหมายดังกล่าว เมื่อวันที่ 21 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2522 ซึ่งเรียกกฎหมายฉบับนี้ว่า พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 โดยมีผลใช้บังคับตั้งแต่วันที่ 12 กันยายน พ.ศ. 2522 เป็นต้นมา ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ได้มีการประกาศใช้ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 เพื่อแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติบางมาตราของ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 ให้เป็นไปตามหลักสากลมากขึ้น²⁵ จนกระทั่งในปัจจุบันได้มีการการประกาศใช้พระราชบัญญัติสิทธิบัตร (แก้ไขเพิ่มเติม ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2542 ขึ้นใช้บังคับ

2.3.1 แนวความคิดในการคุ้มครองผลประโยชน์ของสังคม

เมื่อพิจารณาถึงแนวความคิดการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาไม่ว่าจะโดยเหตุผลหลักธรรมชาติของผู้สร้างสรรค์หรือทฤษฎีสิทธิตามธรรมชาติของนักประดิษฐ์และหลักความเป็นธรรมและศีลธรรมซึ่งมุ่งเน้นถึงประโยชน์ส่วนตัวของผู้คิดสร้างสรรค์งานเท่านั้น แต่ยังมีแนวคิดที่คำนึงถึงผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม หากมีการให้สิทธิเด็ดขาดแก่ผู้สร้างสรรค์แล้ว สังคมจะได้รับประโยชน์หรือผลตอบแทนเพียงใด โดยมีแนวความคิดที่สนับสนุนเหตุผลในการคุ้มครองผลประโยชน์ของสังคมส่วนรวม คือ ทฤษฎีนโยบายทางด้านเศรษฐกิจ (The Theory of Public Policy) ทฤษฎีสัญญา

²⁵ ชัยยนต์ อนุภาพพันธ์, ประวัติความเป็นมาของกฎหมายสิทธิบัตรในประเทศไทย, (กรุงเทพฯ: กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2536), 2-3.

(Contract Theory) และทฤษฎีเสรีนิยม (Liberal Theory) ซึ่งทฤษฎีนโยบายทางด้านเศรษฐกิจเป็นการมองในแง่เศรษฐศาสตร์ที่มุ่งเน้นถึงผลประโยชน์ของสังคมเป็นหลัก โดยพิจารณาว่าสังคมจะได้ประโยชน์ตอบแทนอย่างคุ้มค่าเพียงใดจากการที่รัฐให้การคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเหล่านั้น และทฤษฎีสัญญาดังอยู่บนพื้นฐานที่ว่า การให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรเป็นการให้หรือแลกเปลี่ยน ดังนั้นผู้ขอรับสิทธิบัตรต้องเปิดเผยรายละเอียดงานประดิษฐ์หรืองานออกแบบที่ตนได้คิดค้นสร้างสรรค์ขึ้นมาใหม่นั้นไปมอบให้แก่รัฐเป็นการตอบแทนแก่สังคม ส่วนทฤษฎีเสรีนิยมมีแนวคิดที่เห็นว่าในบรรดาสิ่งที่ได้มาจากการคิดค้นสร้างสรรค์ของมนุษย์ควรจะต้องเป็นของสาธารณชนด้วย และควรจะให้สาธารณชนโดยทั่วไปได้ใช้ประโยชน์จากการคิดค้นสร้างสรรค์อย่างเสรี เพื่อเป็นการส่งเสริมความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและระบบเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งแนวความคิดนี้เน้นให้เห็นถึงว่าบรรดาผลงานการสร้างสรรค์ คิดค้นต่าง ๆ ควรจะเป็นของสาธารณะ มิใช่เป็นทรัพย์สินของผู้คิดค้นหรือผลิตแต่เพียงผู้เดียว²⁶

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าแนวความคิดในการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่ให้สิทธิเด็ดขาดแก่ผู้สร้างสรรค์มีความขัดแย้งกับแนวความคิดในการคุ้มครองผลประโยชน์ของสังคมโดยรวม ปัญหาจึงมีว่าการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาเพียงใดจึงจะเกิดดุลยภาพที่เหมาะสมที่สุดระหว่างเหตุผลในแนวความคิดระหว่างสองแนวความคิดที่กล่าวมาข้างต้น

2.3.2 แนวความคิดการคุ้มครองลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร

แนวความคิดในการคุ้มครองลิขสิทธิ์เป็นการให้ความคุ้มครองเพื่อส่งเสริมให้มีผู้เริ่มสร้างสรรค์งานมากขึ้น โดยให้สังคมและส่วนรวมได้รับประโยชน์ โดยมีสาระสำคัญอยู่ที่ว่า เจ้าของลิขสิทธิ์จะมีสิทธิอะไร หากมีผู้อื่นมาล่วงละเมิดสิทธิอันมีเหนืองานที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้น ซึ่งการคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์นั้นมิวิวัฒนาการมาจนถึงทุกวันนี้ มีเหตุผลสนับสนุนหลายประการ ดังนี้

ประการแรก เพื่อให้ความเป็นธรรมต่อผู้สร้างสรรค์ เนื่องจากการสร้างสรรค์งานนั้น ผู้สร้างสรรค์ต้องใช้ความวิริยะอุตสาหะ ความรู้ความสามารถในด้านสติปัญญา ความเชี่ยวชาญ และแรงงานอันก่อให้เกิดงานชิ้นใดชิ้นหนึ่ง ผู้สร้างสรรค์ย่อมเป็นเจ้าของงานนั้น และควรมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในงานที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้น โดยสามารถป้องกันมิให้ผู้อื่นมาใช้ประโยชน์จากงานนั้นได้โดยมิได้รับอนุญาต และเจ้าของสิทธิสามารถแสวงหาประโยชน์จากงานที่ตนสร้างสรรค์ขึ้นได้ เช่น การได้รับค่าตอบแทนในการอนุญาตให้ใช้สิทธิในงานออกแบบแฟชั่น เป็นต้น

ประการที่สอง เหตุผลทางด้านเศรษฐกิจ การสร้างสรรค์ผลงานมีความจำเป็นต้องใช้ค่าใช้จ่ายในการลงทุนและการเผยแพร่งานไปสู่สาธารณชน ซึ่งมีจำนวนที่ค่อนข้างสูง ด้วยเหตุนี้จึงมี

²⁶ พนิตพร ศรีประทุม, แนวทางการใช้ความคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาในประเทศไทย (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534), 7-9.

แนวความคิดที่จะให้ความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์แก่ผู้สร้างสรรค์โดยกฎหมายกำหนดอายุการคุ้มครองเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน เช่น อายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์ทั่วไป มีอายุการคุ้มครองตลอดชีวิตของผู้สร้างสรรค์บวกอีกห้าสิบปี นับแต่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย และในส่วนของงานออกแบบแพชชั่น ซึ่งมีลักษณะเป็นการสร้างสรรค์ในรูปแบบของงานศิลปกรรมประเภทศิลปประยุกต์ จะมีอายุการคุ้มครอง 25 ปีนับแต่โฆษณางาน เป็นต้น

ประการที่สาม เหตุผลในด้านสังคม แม้กฎหมายลิขสิทธิ์จะมีแนวความคิดเพื่อคุ้มครองปัจเจกชนให้ได้ใช้ประโยชน์จากงานออกแบบที่ตนได้สร้างสรรค์ขึ้นให้ได้มากที่สุด แต่อย่างไรก็ตาม ผู้สร้างสรรค์งานออกแบบยังต้องเผยแพร่งานไปสู่สาธารณชนทำให้เกิดการเชื่อมโยงในระหว่างชนชั้น ชนชาติและทำให้สังคมนั้นมีความมั่นคงและความก้าวหน้า ซึ่งหากงานของผู้สร้างสรรค์ได้เข้าถึงประชาชนโดยทั่วไปจึงถือได้ว่าผู้สร้างสรรค์เป็นผู้ให้บริการแก่สังคม²⁷

แนวความคิดในการความคุ้มครองสิทธิบัตร สามารถพิจารณาได้จากแนวความคิดพื้นฐานการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา กล่าวคือ แต่เดิมนั้นเมื่อมีการคิดค้นผลงานการสร้างสรรค์งานใหม่ ๆ ขึ้นมา หากมิได้มีการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา ก็อาจถูกบุคคลอื่นลักลอบเลียนแบบหรือมีการทำซ้ำในผลิตภัณฑ์เหล่านั้น โดยผู้ที่ทำการลอกเลียนมีต้องทำการค้นคว้าวิจัยหรือลงทุนแต่ประการใดอันแตกต่างจากผู้สร้างสรรค์ที่ได้ทำการค้นคว้าวิจัยหรือลงทุน ดังนั้น ผู้สร้างสรรค์หรือผู้ออกแบบจึงมีความต้องการที่จะใช้และแสวงหาผลประโยชน์จากการคิดค้นจากการประดิษฐ์หรือการออกแบบงานของตนเองแต่เพียงผู้เดียว จึงเกิดแนวความคิดที่ให้การสนับสนุนในการให้สิทธิ (Exclusive Right) แก่ผู้สร้างสรรค์ คือ เมื่อมีการสร้างสรรค์งานประดิษฐ์หรืองานออกแบบขึ้น ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายได้ โดยเน้นความสำคัญแห่งการคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ประดิษฐ์หรือผู้ออกแบบโดยตรง โดยถือว่าผู้ประดิษฐ์หรือผู้ออกแบบที่สร้างสรรค์งานต่าง ๆ ขึ้นมาได้ต้องใช้สติปัญญา เสียค่าใช้จ่าย และแรงงานซึ่งเป็นการลงทุนเพื่อจะใช้ประโยชน์จากผลงานเหล่านั้น ย่อมต้องการผลตอบแทนจากงานของตน จะเห็นได้ว่า โดยหลักพื้นฐานความต้องการแล้วผู้ใดทำสิ่งใดขึ้นมาย่อมเป็นเจ้าของสิ่งนั้น ผู้ประดิษฐ์หรือผู้ออกแบบจึงต้องการการคุ้มครองเพื่อป้องกันมิให้บุคคลอื่นมาทำการลอกเลียนแบบหาประโยชน์โดยไม่ต้องลงทุนแต่อย่างใด และอีกเหตุผลประการหนึ่ง ที่สนับสนุนแนวความคิดการให้ความคุ้มครองสิทธิบัตรในงานออกแบบก็คือ ในเรื่องความเป็นธรรมและศีลธรรมในการพิจารณาว่าบุคคลผู้ทำการสร้างสรรค์ผลงานซึ่งได้ลงทุนโดยเสียค่าใช้จ่ายและกำลังแรงงานไป เมื่อปรากฏผลของงานที่สำเร็จออกมาแล้วสามารถให้ผลประโยชน์แก่ผู้สร้างสรรค์ แต่กลับ

²⁷ Stewart, S. M., *International copyright and neighboring rights*, (London: Butterworth, 1989), 3-4.

ถูกบุคคลอื่นทำการลอกเลียนแบบโดยมิต้องค้นคว้าหรือลงทุนแต่อย่างใด ย่อมเป็นการไม่ยุติธรรมต่อผู้ทำการคิดค้นสร้างสรรค์งานนั้น²⁸

2.4 ลักษณะของงานออกแบบอันมีลิขสิทธิ์และงานออกแบบที่ขอรับสิทธิบัตรได้

การให้ความคุ้มครองในงานออกแบบแฟชั่นในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายลิขสิทธิ์จะพิจารณาถึงหลักการพื้นฐานและขอบเขตของลักษณะของงานอันเป็นวัตถุแห่งลิขสิทธิ์ หรือ ลักษณะงานที่ได้รับ การคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ในฐานะงานศิลปกรรมและในส่วนที่เกี่ยวข้องกับกฎหมายสิทธิบัตร จะพิจารณาถึงหลักเกณฑ์ทั่วไปและขอบเขตลักษณะงานออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ขอรับสิทธิบัตรได้

2.4.1 ลักษณะงานออกแบบอันมีลิขสิทธิ์

การให้ความคุ้มครองงานอันมีลิขสิทธิ์แก่ผู้สร้างสรรค์ มีแนวความคิดมาจากหลักการทาง เศรษฐกิจที่ว่า ผู้ใดได้ทำการสร้างสรรค์สิ่งใดขึ้นมาก็ควรเป็นผู้มีสิทธิที่จะหาประโยชน์จากสิ่งที่ตนได้ สร้างสรรค์ขึ้นมานั้น เพื่อให้คุ้มค่ากับการใช้ความวิริยะอุตสาหะ การใช้ความคิดในการสร้างสรรค์งาน เหล่านั้นขึ้นมาเพื่อสร้างแรงจูงใจให้บุคคลทั่วไปได้สร้างสรรค์งานในลักษณะต่าง ๆ และก่อให้เกิด ประโยชน์ต่อสังคม ซึ่งงานออกแบบแฟชั่นที่มีลักษณะเป็นงานศิลปประยุกต์อาจได้รับความคุ้มครอง ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ตามหลักโดยทั่วไปของกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งลิขสิทธิ์หมายถึงสิทธิแต่เพียงผู้เดียว ของเจ้าของลิขสิทธิ์ที่จะทำการใด ๆ ที่เกี่ยวกับงานที่ได้รับความคุ้มครองและยังเป็นสิทธิที่จะห้ามมิให้ บุคคลอื่นนำงานของตนไปใช้โดยไม่ได้รับอนุญาต ซึ่งถือว่าเป็นสิทธิเด็ดขาด (Exclusive Rights)

2.4.1.1 หลักเกณฑ์พื้นฐานของงานอันได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์

งานสร้างสรรค์ที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ มีหลักเกณฑ์ที่สำคัญ

ดังนี้

- 1) เป็นการแสดงออกซึ่งความคิด (Expression of Idea) สิ่งที่จะได้รับความ คุ้มครองโดยกฎหมายลิขสิทธิ์ต้องเป็นผลงานจากการแสดงออกซึ่งความคิด กล่าวคือ มิใช่เป็นเพียงแต่ ความคิดเท่านั้น แต่ต้องมีการแสดงออกมาให้ปรากฏในรูปแบบใดแบบหนึ่งจึงจะได้รับความคุ้มครอง
- 2) เป็นการสร้างสรรค์งานที่กฎหมายบัญญัติไว้ (Type of Work) ซึ่งงานที่ สร้างสรรค์นั้นจะต้องอยู่ในขอบเขตงานของกฎหมายลิขสิทธิ์ซึ่งบัญญัติรับรองไว้โดยแต่เดิมต้องเป็น งานวรรณกรรมและศิลปกรรม (Literary and Artistic Work) แต่ต่อมาได้มีการบัญญัติไว้ในมาตรา

²⁸ จรัญ ภักดีธนากุล และวัชรียา โตสงวน, “กฎหมายสิทธิบัตร”, **บทบัญญัติ** 32, 45(มีนาคม 2532): 29-30.

6 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ซึ่งจำแนกประเภทของงานอันมีลิขสิทธิ์ที่กฎหมายให้ความคุ้มครองออกเป็นประเภท 9 ประเภท

3) เป็นการสร้างสรรค์ด้วยตนเอง (Originality) สิ่งที่จะมีลิขสิทธิ์นั้นจะต้องเป็นการริเริ่มและสร้างสรรค์ขึ้นโดยตัวผู้สร้างสรรค์เอง ไม่ใช่การลอกเลียนหรือการทำซ้ำงานของผู้อื่น

4) เป็นงานที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย (Non-Illegal Work) เป็นเงื่อนไขหนึ่งของงานสร้างสรรค์ที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งเงื่อนไขในข้อนี้มิได้มีบัญญัติไว้ในกฎหมายลิขสิทธิ์ ทำให้ปัจจุบันก็ยังไม่มีความชัดเจนในตัวของกฎหมายว่า งานอันมีลักษณะต้องห้ามตามกฎหมายหรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรม เช่น ลามก อนาจาร บ่อนทำลายความมั่นคง จะเป็นงานที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์หรือไม่

แนวคำพิพากษาของศาลในต่างประเทศได้วินิจฉัยในคดีที่ล่อแหลมต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดี โดยแบ่งออกเป็นสองแนว²⁹ ดังนี้

แนวที่หนึ่ง ศาลอุทธรณ์ของสหรัฐอเมริกาได้พิพากษากลับคำพิพากษาของศาลชั้นต้นที่ไม่ให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์แก่งานลามกอนาจาร (Obscene) ศาลอุทธรณ์เห็นว่า งานใดจะมีลิขสิทธิ์หรือไม่ขึ้นอยู่กับเนื้อหา (Content) หรือชนิด (Subject Matter) ของงานเลย แต่ความมุ่งหมายของกฎหมายลิขสิทธิ์ตามรัฐธรรมนูญของสหรัฐอเมริกานั้นให้ความคุ้มครองแก่งานที่สร้างสรรค์ขึ้นในประเทศที่มีลิขสิทธิ์ได้ตามกฎหมายโดยไม่ต้องพิจารณาเนื้อหาของงานแต่อย่างใด

แนวที่สอง ศาลวินิจฉัยว่างานที่มีเนื้อหาเสื่อมเสียศีลธรรม (Immoral), งานที่หยาบโล่นอย่างร้ายแรง (Grossly Indecent), งานลามกอนาจาร (Obscene) งานที่มุ่งแต่กระตุ้นราคะจริต (Vulgar) ไม่ถือเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ทั้งสิ้น

สำหรับประเทศไทยประเด็นดังกล่าวในเรื่องนี้ได้มีคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ 3705/2530³⁰ ในภาพยนตร์เรื่อง “อาถรรพ์น้ำมันพราย” พิพากษาว่างานภาพยนตร์ดังกล่าวเป็นงานสร้างสรรค์ที่ขัดต่อประมวลกฎหมายอาญามาตรา 287 เพราะมีฉากการร่วมเพศในบางตอนของภาพยนตร์ซึ่งเป็นภาพลามก ดังนั้นจึงถือได้ว่าภาพยนตร์ดังกล่าวมิใช่งานสร้างสรรค์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 มาตรา 4 แต่อย่างใด จึงถือว่าเป็นงานที่ไม่มีลิขสิทธิ์

นอกจากนี้ พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 ยังกำหนดงานที่ไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ซึ่งบัญญัติไว้ในมาตรา 6 วรรค 2 กล่าวคือ ความคิด ขั้นตอน กรรมวิธี ระบบวิธีใช้หรือวิธีทำงาน แนวความคิด หลักการ การค้นพบ หรือทฤษฎีทาง วิทยาศาสตร์หรือคณิตศาสตร์

²⁹ ธัชชัย ศุภผลศิริ, คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์, (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2539), 115-116.

³⁰ นิวัฒน์ มีลาภ, กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, (กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2539), 28-29.

และในตามมาตรา 7 กำหนดให้งานดังต่อไปนี้ ไม่ถือว่าเป็นงานที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์

(1) ข่าวประจำวัน และข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่มีลักษณะเป็นเพียงข่าวสารอันมิใช่งานในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือแผนกศิลปะ

(2) รัฐธรรมนูญ และกฎหมาย

(3) ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศ คำสั่ง คำชี้แจง และหนังสือตอบโต้ของ กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐหรือของท้องถิ่น

(4) คำพิพากษา คำสั่ง คำวินิจฉัย และรายงานของทางราชการ

(5) คำแปลและการรวบรวมสิ่งต่าง ๆ ตาม 1 ถึง 4 ที่กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐหรือของท้องถิ่นจัดทำขึ้น

นอกจากงานบางประเภทตามมาตรา 7 แล้ว งานบางอย่างที่ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์อันจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ อันถือได้ว่าเป็นงานที่ไม่มีลิขสิทธิ์เช่นกัน ได้แก่

- 1) งานที่สิ้นสุดอายุแห่งการคุ้มครองลิขสิทธิ์
- 2) งานที่ไม่เป็นไปตามหลักเกณฑ์ของการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ตามมาตรา 8
- 3) งานที่เกี่ยวกับการละเล่นบางอย่าง เช่น การประกวดนางสาวไทย การแข่งขัน กีฬา การแข่งม้า เป็นต้น ซึ่งไม่ถือว่าเป็นงานนาฏกรรม เพราะไม่มีการแสดงเป็นเรื่องราวอันกำหนดบทบาทของผู้เข้าร่วมว่าต้องเล่นอย่างไร
- 4) แบบฟอร์มที่ยังไม่มีข้อมูล เช่น กระดาษกราฟ และตารางเปล่า เป็นต้น
- 5) คำวลีหรือคำเพียงคำเดียว และชื่อต่าง ๆ เช่น สมพงษ์ เป็นต้น
- 6) เครื่องหมายการค้า หมายความว่า เครื่องหมายที่ใช้ หรือจะใช้เป็นเครื่องหมาย หรือเกี่ยวข้องกับสินค้า เพื่อแสดงว่าสินค้าที่ใช้เครื่องหมายของเจ้าของเครื่องหมายการค้า นั้น แตกต่างกับสินค้าที่ใช้เครื่องหมายของบุคคลอื่น เช่น โคคาโคล่า เป๊ปซี่ เป็นต้น
- 7) งานที่เจ้าของลิขสิทธิ์ได้สละสิทธิ์

2.4.1.2 ลักษณะของงานศิลปกรรม

งานศิลปกรรมที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งโดยทั่วไปงานศิลปกรรมเป็นการแสดงออกซึ่งความคิดและความรู้สึก โดยอาศัยวัตถุเป็นสื่อกลาง ปัจจุบันมีการแบ่งออกได้เป็น 7 ประเภท ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 4 ได้ให้คำนิยามไว้ดังนี้

(1) งานจิตรกรรม (Work of Painting and Drawing) ได้แก่ งานสร้างสรรค์รูปทรงที่ประกอบด้วย เส้น แสง สี หรือสิ่งอื่นอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันลงบนวัสดุอย่างเดียวหรือหลายอย่าง

(2) งานประติมากรรม (Work of Sculptures) ได้แก่ งานสร้างสรรค์รูปทรงที่เกี่ยวข้องกับปริมาตรที่สัมผัสและจับต้องได้

(3) งานภาพพิมพ์ (Work of Lithography) ได้แก่ งานสร้างสรรค์ภาพด้วยกรรมวิธีทางการพิมพ์และหมายรวมถึงแม่พิมพ์หรือแบบพิมพ์ที่ใช้ในการพิมพ์ด้วย

(4) งานสถาปัตยกรรม (Work of Architecture) ได้แก่ งานออกแบบอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง งานออกแบบตกแต่งภายในหรือภายนอก ตลอดจนบริเวณของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างหรือการสร้างสรรค์หุ่นจำลองของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง

(5) งานภาพถ่าย (Photographic) ได้แก่ งานสร้างสรรค์ภาพที่เกิดจากการใช้เครื่องมือบันทึกภาพโดยให้แสงผ่านเลนส์ไปยังฟิล์มหรือกระจกและล้างด้วยน้ำยาซึ่งมีสูตรเฉพาะ หรือด้วยกรรมวิธีใด ๆ อันทำให้เกิดภาพขึ้นหรือการบันทึกภาพโดยเครื่องมือหรือวิธีการอย่างอื่น

(6) งานภาพประกอบ แผนที่ โครงสร้าง ภาพร่าง หรืองานสร้างสรรค์รูปทรงสามมิติ อันเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ หรือวิทยาศาสตร์

(7) งานศิลปประยุกต์ (Work of Applied Arts) ได้แก่ งานที่นำเอางานตามข้อ (1) ถึง (6) อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหลายอย่างรวมกันไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น นอกเหนือจากการชื่นชมในคุณค่าของตัวงานดังกล่าวนั้น เช่น นำไปใช้สอย นำไปตกแต่งวัสดุหรือสิ่งของอันเป็นเครื่องใช้หรือนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการค้า

นอกจากนี้ในวรรคท้ายของคำนิยามคำว่า “ศิลปกรรม” ตามมาตรา 4 ได้บัญญัติว่า “ทั้งนี้ ไม่ว่างานตาม (1) ถึง (7) จะมีคุณค่าทางศิลป์หรือไม่ และให้หมายความรวมถึงภาพถ่ายและแผนผังของงานดังกล่าวด้วย”³¹

2.4.2 ลักษณะของงานออกแบบที่ขอรับสิทธิบัตรได้

สิทธิบัตร (Patent) สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ สิทธิการประดิษฐ์ (Patent for Invention) และ สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ (Product Design) ซึ่งสิทธิบัตรทั้งสองประเภทมีหลักการสำคัญที่เหมือนกันเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้นบทบัญญัติของกฎหมายที่เกี่ยวกับสิทธิบัตรการประดิษฐ์สามารถนำมาปรับใช้กับสิทธิบัตรการออกแบบได้ แต่สิทธิบัตรทั้งสองประเภทก็มีจุดประสงค์ในการให้ความคุ้มครองที่ต่างกันออกไป กล่าวคือ สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ คุ้มครองการออกแบบลักษณะภายนอกหรือองค์ประกอบภายนอกของผลิตภัณฑ์ เช่น ความสวยงามของรูปร่างลักษณะ ลวดลาย และสี เป็นสำคัญ โดยไม่เกี่ยวกับกลไกการใช้สอยหรือส่วนที่เป็นสาระสำคัญที่ทำให้ผลิตภัณฑ์นั้นเกิดหน้าที่หรือประโยชน์ใช้สอยต่าง ๆ ส่วนสิทธิบัตรการประดิษฐ์นั้น คุ้มครองสิ่งที่เป็นสาระสำคัญที่เกี่ยวกับกลไกและเทคนิคเพื่อใช้ในทางอุตสาหกรรม

³¹ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537.

สิทธิบัตร เป็นหนังสือสำคัญหรือเอกสารสิทธิที่รัฐออกให้เพื่อคุ้มครองการประดิษฐ์ (Invention) หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ (Product Design) ที่ประกอบด้วยลักษณะตามที่กฎหมายกำหนด เป็นการคุ้มครองโดยให้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวหรือสิทธิเด็ดขาด (Exclusive Right) แก่เจ้าของสิทธิบัตร ที่ได้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรและได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กฎหมายกำหนด โดยสิทธิเด็ดขาดนี้ ผู้ทรงสิทธิสามารถกีดกันและหวงห้ามบุคคลอื่นมิให้กระทำการแสวงหาประโยชน์อย่างหนึ่งอย่างใด ไม่ว่าจะเป็นการ ผลิต ขาย จำหน่าย นำเข้า หรือใช้ประโยชน์ทางพาณิชย์ในลักษณะอื่นโดยไม่ได้รับความยินยอมจากผู้ทรงสิทธิบัตร

2.4.2.1 หลักเกณฑ์พื้นฐานของงานออกแบบที่ขอรับสิทธิบัตรได้

หลักเกณฑ์พื้นฐานของงานออกแบบผลิตภัณฑ์ตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ มีหลักในการพิจารณา 2 ประการ คือ

1) เป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่ (Novelty) หมายความว่า แบบผลิตภัณฑ์ที่ยังไม่เคยปรากฏมีบุคคลใดใช้โดยเปิดเผยอยู่แล้วภายในประเทศก่อนวันของจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์ไว้หรือไม่มีการโฆษณาไว้ในสิ่งพิมพ์หรือเอกสารใดในประเทศ หรือนอกประเทศก่อนวันของจดทะเบียนแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งความใหม่หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่นั้นตามกฎหมายไทยกับกฎหมายบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา ถือหลักความใหม่ในลักษณะอย่างเดียวกับการประดิษฐ์คือ สิ่งนั้นต้องแตกต่างไปจากเดิม

2) เป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์เพื่ออุตสาหกรรมหรือหัตถกรรม (Industrial Design or Handicraft) ซึ่งในพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 มาตรา 56 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ของการออกแบบผลิตภัณฑ์ไว้เพื่อใช้ในการผลิตทางด้านอุตสาหกรรมรวมทั้งหัตถกรรม

2.4.2.2 ลักษณะของงานออกแบบที่ขอรับสิทธิบัตรได้

สิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์เป็นการให้ความคุ้มครองกับความคิดสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับการการออกแบบอันเกี่ยวกับรูปร่างของผลิตภัณฑ์หรือองค์ประกอบของลวดลายหรือสีของผลิตภัณฑ์ เป็นการสร้างสรรค์เกี่ยวกับลักษณะที่ห่อหุ้มภายนอกของผลิตภัณฑ์ซึ่งสามารถมองเห็นหรือแสดงให้ปรากฏได้ด้วยตา ซึ่งรวมถึงชิ้นส่วนของผลิตภัณฑ์ซึ่งเป็นส่วนประกอบอยู่ภายในผลิตภัณฑ์นั้นด้วย แม้ว่าจะต้องแยกชิ้นส่วนต่าง ๆ ก่อนเพื่อให้สามารถเห็นแบบผลิตภัณฑ์ของชิ้นส่วนที่อยู่ภายในก็ตาม และการออกแบบนั้นต้องมีลักษณะพิเศษแตกต่างไปจากแบบผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่แล้ว ซึ่งอาจแยกได้เป็นสองลักษณะ คือ รูปร่างหรือรูปทรงของผลิตภัณฑ์ และองค์ประกอบของลวดลายหรือสี กล่าวคือ³²

³² ยรรยง พวงราช, กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา (สิทธิบัตร) เล่ม 8 รวมคำบรรยายภาคหนึ่ง ของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, (กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร พรินติ้ง กรุ๊ป, 2539), 279-280.

1) รูปร่างของผลิตภัณฑ์หรือรูปทรงของผลิตภัณฑ์ เป็นการออกแบบเกี่ยวกับรูปทรง ภายนอกหรือรูปร่างของผลิตภัณฑ์โดยมีลักษณะที่เป็นรูปทรง เป็นการออกแบบสัดส่วน หรือ อัตราส่วนของความกว้าง ความยาว และความหนาของผลิตภัณฑ์ ซึ่งอาจมีที่มาจากการสร้างสรรค์ งานสองมิติ เช่น การวาดภาพและการร่างภาพแบบผลิตภัณฑ์ลงในกระดาษ เช่น การร่างรูปทรง กระเป๋ารูปทรงของแว่นตา เป็นต้น หรือการสร้างสรรค์งานในรูปแบบสามมิติ เช่น การการทำ หุ่นจำลองแบบผลิตภัณฑ์ การออกแบบรูปร่างรูปทรงของผลิตภัณฑ์ นอกจากจะเพื่อประโยชน์ใช้สอย แล้ว ยังมีวัตถุประสงค์เพื่อให้เกิดความสวยงามแก่ผลิตภัณฑ์อีกด้วย

2) องค์ประกอบของลวดลายหรือสี เป็นการออกแบบเกี่ยวกับงานศิลปะโดยเน้นการใช้เส้นอันประกอบด้วยลวดลายและการใช้สีสรรที่ปรากฏบนวัตถุที่เป็นผลิตภัณฑ์ ก่อให้เกิดความสวยงามที่พื้นผิวภายนอกของผลิตภัณฑ์ ซึ่งการทำให้เกิดลวดลายจะทำโดยวิธีใดก็ได้ เช่น ลวดลายก สารทของเสื้อผ้า ลวดลายของกรอบแว่นตา ลวดลายบนกระเป๋าสตางค์บนพื้นรองเท้าผ้าใบ เป็นต้น นอกจากนี้ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติมพ.ศ. 2542) ยัง ได้กำหนดการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่สามารถขอรับสิทธิบัตรได้ คือ³³

1) แบบผลิตภัณฑ์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน กฎหมายกำหนดไว้เพื่อความเป็นระเบียบและความสงบสุขของสังคมเป็นสำคัญ เช่น การนำสัญลักษณ์ หรือวัตถุต่าง ๆ ทางศาสนาใด ๆ มาใช้เป็นส่วนหนึ่งของการออกแบบ และการออกแบบอันมีรูปร่าง หรือลวดลายในทางลามกอนาจาร

2) แบบผลิตภัณฑ์ที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา กฎหมายกำหนดไว้เพื่อให้รัฐ สามารถใช้อำนาจในการออกพระราชกฤษฎีกาจำกัดแบบผลิตภัณฑ์บางลักษณะที่จะขอรับสิทธิบัตร ด้วยเหตุผลสมควรบางอย่าง แม้ว่าจนถึงปัจจุบันนี้จะยังไม่มีการออกพระราชกฤษฎีกาอันเกี่ยวกับกรณี ดังกล่าวแต่ประการใด

ดังนั้น การพิจารณาว่างานประเภทใดที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายคุ้มครอง การออกแบบ (Design Law) โดยหลักทั่วไปการสร้างสรรค์งานออกแบบถือได้ว่าเป็นการสร้างสรรค์ งานในรูปแบบของศิลปกรรม และหากมีการนำงานออกแบบนั้นไปประยุกต์ใช้ ก็อาจเข้าลักษณะเป็น การสร้างสรรค์งานประเภทศิลปประยุกต์ได้ แต่ในการออกแบบงานในบางชนิดก็อาจไม่เข้าลักษณะ ของการสร้างสรรค์ที่เป็นงานศิลปกรรม แต่หากการออกแบบนั้นมีลักษณะที่สามารถมองเห็นลักษณะ ที่ปรากฏภายนอก โดยไม่จำเป็นต้องมีการตกแต่งสีเพื่อความสวยงาม หากเพียงเพื่อใช้เป็นแบบ ในทางอุตสาหกรรมหรือหัตถกรรมและมีความใหม่

³³ มาตรา 58 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522.

2.5 ความแตกต่างระหว่างแนวความคิดการคุ้มครองลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร³⁴

2.5.1 ขอบเขตการคุ้มครอง

ในการให้ความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งห้ามทำซ้ำหรือดัดแปลงงานสร้างสรรค์ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย แต่หากงานที่สร้างสรรค์มีลักษณะเหมือนหรือคล้ายกับงานสร้างสรรค์อื่นที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ แต่ผู้สร้างสรรค์ได้สร้างสรรค์งานขึ้นด้วยตนเอง โดยมีได้ลอกเลียนงานของผู้อื่น ก็ไม่ถือว่างานที่สร้างสรรค์ชิ้นนั้นเป็นงานที่ละเมิดลิขสิทธิ์งานสร้างสรรค์ของบุคคลอื่น ซึ่งต่างจากการให้ความคุ้มครองงานออกแบบผลิตภัณฑ์ (Product Designs) ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 (ที่แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2542) ซึ่งให้สิทธิแก่ผู้ออกแบบภายในกำหนดระยะเวลาตามที่กฎหมายกำหนดไว้ โดยบุคคลอื่นจะทำการผลิตหรือนำแบบนั้นมาใช้ไม่ได้ แม้จะเป็นการออกแบบขึ้นมาโดยความคิดของตนเองและไม่ได้ลอกเลียนงานออกแบบงานที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายมาก่อนก็ตาม แม้ผู้ออกแบบในภายหลังจะมีได้ทราบถึงแบบแผนที่จดทะเบียนไว้ก่อนก็ตาม ก็จะไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์เนื่องจากขาดความใหม่ ซึ่งจะต่างจากกฎหมายลิขสิทธิ์ที่มีได้มุ่งเน้นความใหม่

2.5.2 สิ่งที่ถูกกฎหมายคุ้มครอง

กฎหมายลิขสิทธิ์ให้การคุ้มครองงานอันเกิดจากความคิดสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับการแสดงออกหรือถ่ายทอดข้อมูลและความรู้สึกนึกคิดของมนุษย์ออกมาในรูปแบบของการติดต่อสื่อสารลักษณะต่าง ๆ โดยมุ่งเน้นถึงความสวยงาม การแสดงออกที่แสดงผลต่อจิตใจของการเสพงานที่สร้างสรรค์ ในขณะที่กฎหมายสิทธิบัตรให้การคุ้มครองความคิดสร้างสรรค์เกี่ยวกับการผลิตผลิตภัณฑ์ มุ่งไปที่ประโยชน์เป็นสำคัญยิ่งกว่าความสวยงามซึ่งถือว่าเป็นเรื่องรองลงมา เพราะการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่มุ่งที่จะสร้างแรงดึงดูดใจให้เป็นที่สะดุดตาแก่ผู้พบเห็นมิได้มุ่งถือการแสดงที่ก่อให้เกิดผลทางด้านจิตใจเป็นหลัก

2.5.3 วิธีการคุ้มครอง

กฎหมายลิขสิทธิ์โดยทั่วไปแล้ว ผู้ที่ริเริ่มสร้างสรรค์งานด้านลิขสิทธิ์ขึ้นด้วยตนเองจะได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์โดยทันทีที่ได้สร้างสรรค์งานนั้น โดยไม่จำเป็นต้องนำไปจดทะเบียนหรือขอรับความคุ้มครองแต่ประการใด ซึ่งต่างกับกฎหมายสิทธิบัตรโดยจะต้องเปิดเผยรายละเอียดของการประดิษฐ์หรือการออกแบบผลิตภัณฑ์นั้นนอกจากนั้นยังต้องผ่านการพิจารณากลั่นกรองของพนักงาน

³⁴ สิทธิชัย สุวรรณผลพ, การคุ้มครองงานออกแบบอุตสาหกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร

เจ้าหน้าที่ว่า สิ่งที่ยอมรับสิทธิบัตรนั้นมีลักษณะครบถ้วนตามที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ หลังจากนั้นจึงจะมีการออกสิทธิบัตรให้แก่ผู้ขอเฉพาะแต่ผู้ขอที่ได้รับสิทธิบัตรแล้วเท่านั้นที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

2.5.4 สิทธิผูกขาด

ในกรณีของการยอมรับสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ คือ ผู้ทรงสิทธิย่อมได้รับสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในแบบผลิตภัณฑ์ที่ได้รับสิทธิบัตรนั้นโดยไม่ต้องคำนึงว่าผู้ใดจะได้สร้างสรรค์การออกแบบที่เหมือนหรือคล้ายคลึงก่อน หรือหลังจากที่ตนได้รับสิทธิบัตรเพราะเมื่อได้รับสิทธิบัตรแล้วย่อมมีสิทธิตามสิทธิบัตรซึ่งให้สิทธิแก่ผู้สร้างสรรค์ที่มาขอรับสิทธิบัตรเป็นคนแรก กล่าวคือ เมื่อผู้ใดได้รับสิทธิบัตรแล้วก็ห้ามบุคคลอื่นมาทำซ้ำแม้จะคิดเหมือนกันโดยมิได้ลอกเลียนแบบก็ต้องห้ามตามกฎหมายสิทธิบัตร อันเป็นการแตกต่างจากการคุ้มครองลิขสิทธิ์ที่เปิดโอกาสให้ผู้ต่างคนต่างได้สร้างสรรค์งานอันมีลิขสิทธิ์โดยอิสระและมีได้ลอกเลียนกันต่างสามารถมีสิทธิได้ตามกฎหมายลิขสิทธิ์

2.5.5 ระยะเวลาการคุ้มครอง

งานลิขสิทธิ์โดยทั่วไปจะได้รับการคุ้มครองนับแต่ได้มีการสร้างสรรค์งานนั้นขึ้นไปตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์และอีก 50 ปี หลังจากผู้สร้างสรรค์เสียชีวิต ส่วนงานอันมีลิขสิทธิ์ประเภทศิลปกรรมลักษณะของงานศิลปประยุกต์จะได้รับการคุ้มครอง 25 ปี นับแต่ได้สร้างสรรค์งานดังกล่าวขึ้นมา ในขณะที่สิทธิบัตรมีระยะเวลาคุ้มครองแตกต่างกันกล่าวคือ สิทธิบัตรการประดิษฐ์มีอายุ 20 ปี นับแต่วันที่ยอมรับสิทธิบัตร สำหรับสิทธิบัตร การออกแบบผลิตภัณฑ์มีอายุเพียง 10 ปี นับแต่วันที่ยอมรับสิทธิบัตร³⁵

2.5.6 การละเมิดสิทธิ

ในกรณีที่มีการละเมิดลิขสิทธิ์ กฎหมายลิขสิทธิ์ถือว่าการทำซ้ำไม่ว่าในรูปแบบอย่างใดก็เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ แต่การพิจารณาการละเมิดสิทธิบัตรในแบบผลิตภัณฑ์ โดยทั่วไปถือว่าเป็นการละเมิดต่อเมื่อมีการนำมาใช้หรือทำเลียนแบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าว อาจกล่าวได้ว่าการแบ่งแยกความแตกต่างระหว่างลิขสิทธิ์และสิทธิบัตรที่เด่นชัดก็คือ ในเรื่องความใหม่ ซึ่งในกฎหมายสิทธิบัตรนั้น หากวัตถุแห่งสิทธิบัตรนั้นไม่มีความใหม่ก็ไม่อาจได้รับสิทธิบัตร แต่ในทางตรงข้ามความใหม่มิได้เป็นสาระสำคัญของลิขสิทธิ์ ดังนั้น แม้ในงานศิลปกรรมลักษณะของงานศิลปประยุกต์ จะไม่มีความใหม่ก็ยังสามารถได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์ได้ ถ้างานสร้างสรรค์นั้นเกิดจากการริเริ่ม การใช้ความรู้ความสามารถและการแสดงออกของผู้สร้างสรรค์โดยมิได้ลอกเลียนแบบมาจากงานของผู้อื่น³⁶

³⁵ มาตรา 35, 62 แห่งพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2535).

³⁶ ธัชชัย ศุภผลศิริ, *กฎหมายลิขสิทธิ์*, (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2535), 111.

บทที่ 3

ลักษณะของงานออกแบบแฟชั่นที่ได้รับการคุ้มครองในต่างประเทศและประเทศไทย

ในบทนี้จะศึกษาหลักการที่สำคัญของกฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองการออกแบบตามกฎหมายระหว่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นอนุสัญญากรุงเบอร์ลิน อนุสัญญากรุงปารีสและความตกลงทริปส์ และตามกฎหมายต่างประเทศ อย่างเช่นกฎหมายภายในเกี่ยวกับการคุ้มครองงานออกแบบของประเทศฝรั่งเศสหรือประเทศอังกฤษ รวมถึงการคุ้มครองงานออกแบบตาม Council Regulation (EC) 6/2002 of 12 December 2001 on Community Designs ตลอดจนบทบัญญัติของกฎหมายไทย ดังนี้

3.1 การคุ้มครองการออกแบบตามกฎหมายระหว่างประเทศ

ในกรณีของการให้ความคุ้มครองงานออกแบบตามกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งมีสาระสำคัญดังจะแยกอธิบายได้ดังต่อไปนี้

3.1.1 อนุสัญญากรุงเบอร์ลินว่าด้วยการคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม (Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Work)

เมื่อเกิดกรณีพิพาทกันระหว่างประเทศ เดิมในเรื่องที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์เป็นเรื่องของการเจรจากันระหว่างประเทศโดยใช้ระบบสนธิสัญญาทวิภาคี (Bilateral Treaties) ทำให้การเจรจาไม่เป็นไปตามระบบโดยอยู่ในวงแคบมักจะบังคับกันระหว่างประเทศคู่กรณี และในช่วงระยะเวลาดังกล่าวซึ่งอยู่ในช่วงศตวรรษที่ 19 ได้เริ่มมีการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินอุตสาหกรรม จึงก่อให้เกิดกระแสเกี่ยวกับการจะให้ความคุ้มครองในงานนวัตกรรมและศิลปกรรม เพื่อให้มีความกว้างขวางในการให้ความคุ้มครองขยายไปในวงกว้างมากกว่าเดิม โดยในการจัดทำอนุสัญญากรุงเบอร์ลิน มีการจัดตั้งสหภาพระหว่างประเทศเพื่อการคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรมขึ้นมา อันเป็นการกำหนดหลักการและเงื่อนไขในการให้การคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม ซึ่งอนุสัญญากรุงเบอร์ลินได้วางหลักเกณฑ์ให้ประเทศสมาชิกเป็นผู้กำหนดกรอบในการคุ้มครองสิทธิระหว่างศิลปประยุกต์ การออกแบบทางด้านอุตสาหกรรมและรูปจำลอง ซึ่งหากไม่มีกฎหมายภายในของประเทศภาคีสมาชิกกำหนดไว้ ให้นานดังกล่าวนี้ได้รับความคุ้มครองในฐานะศิลปประยุกต์¹

¹ Article 2 (7) of Berne Convention.

3.1.1.1 หลักการสำคัญของอนุสัญญากรุงเบอร์น

อนุสัญญากรุงเบอร์น มีหลักการพื้นฐานที่สำคัญ ดังต่อไปนี้²

1) หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (Principle of National Treatment)

หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาตินี้หมายถึง ประเทศภาคีหนึ่งจะให้ความคุ้มครองด้านลิขสิทธิ์แก่เจ้าของงานลิขสิทธิ์ถ้าหากงานนั้นมีประเทศที่เกิดของงานหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ เป็นหลักการที่คนชาติที่ได้สร้างสรรค์งานและได้รับความคุ้มครองสิทธิ และเป็นชาติในประเทศภาคีสมาชิกแห่งอนุสัญญากรุงเบอร์นก็ต้องให้ความคุ้มครองแก่งานสร้างสรรค์ของประเทศในภาคีสมาชิกแห่งอนุสัญญากรุงเบอร์นเช่นเดียวกันกับการให้ความคุ้มครองแก่คนชาติของตน และในขณะเดียวกันก็ต้องได้รับความคุ้มครองงานที่สร้างสรรค์ในรัฐหรือประเทศหนึ่งที่เป็นภาคีสมาชิกที่เท่าเทียมกันกับบุคคลในชาติหรือประเทศของรัฐนั้นเช่นกัน โดยเป็นการให้ความคุ้มครองซึ่งกันและกัน

ตัวอย่างเช่น ผู้สร้างสรรค์งานเป็นคนสัญชาติของประเทศภาคีหนึ่งหรืองานนั้นสร้างสรรค์ในประเทศภาคีหนึ่งหรืองานนั้นได้รับการโฆษณาครั้งแรกในประเทศภาคีหนึ่งเป็นประเทศภาคีสมาชิกแห่งสหภาพเบอร์น โดยการคุ้มครองนั้นจะเป็นเช่นเดียวกันกับที่ประเทศพึงให้ความคุ้มครองคนชาติของตน ตามข้อ 5 (1) กล่าวคือ หากปฏิบัติต่อคนในชาติของตนอย่างไร ก็ต้องปฏิบัติต่อคนชาติแห่งประเทศภาคีสมาชิกเช่นเดียวกัน

2) หลักการคุ้มครองโดยอัตโนมัติและปราศจากแบบพิธี (Principle of Independence of Protection)

องค์การทรัพย์สินทางปัญญาโลก (World Intellectual Property Organization) ได้อธิบายหลักการคุ้มครองโดยอัตโนมัติและปราศจากแบบพิธีนี้ว่า คำว่า แบบพิธี หมายความว่า เงื่อนไขใด ๆ ของการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์ กล่าวคือ การที่กฎหมายกำหนดข้อผูกพันที่จะต้องกระทำซึ่งหากไม่กระทำตามก็จะได้ลิขสิทธิ์ เช่น การนำฝากสำเนา งาน การจดทะเบียนงาน ลิขสิทธิ์กับรัฐ การจ่ายค่าธรรมเนียมการจดทะเบียน เป็นต้น ดังนั้น ถ้ากฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศภาคีไปกำหนดเงื่อนไขของการได้มาซึ่งลิขสิทธิ์หรือการคุ้มครองลิขสิทธิ์ก็ย่อมเป็นการขัดแย้งกับหลักเกณฑ์ของอนุสัญญาข้อนี้

3) หลักการคุ้มครองโดยอิสระ (Principle of Independence of Protection)

หลักการคุ้มครองโดยอิสระนี้หมายความว่า ประเทศภาคีหนึ่งพึงให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ของประเทศภาคีอื่น

² ชัชชัย ศุภผลศิริ, กฎหมายลิขสิทธิ์, (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2535), 38-43.

โดยมีพักต้องพิจารณาว่างานลิขสิทธิ์จะได้รับการคุ้มครองในประเทศที่เกิดงานโดยสมบูรณ์หรือไม่ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ งานลิขสิทธิ์ของประเทศภาคีหนึ่งอาจได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศภาคีอื่นได้ แม้ว่าอาจจะไม่ได้รับการคุ้มครองในประเทศที่เกิดงานมาก่อนก็ตาม ฉะนั้นผู้ที่ขอรับการคุ้มครองจึงไม่ต้องพิสูจน์ว่างานของตนสอดคล้องกับเกณฑ์เงื่อนไขใด ๆ ของประเทศที่เกิดงานด้วย

การคุ้มครองตามท่อนุสัญญากรุงเบอร์นระบุไว้นั้นถือว่าเป็นมาตรฐานขั้นต่ำ (The Principle Minimum Rights) ซึ่งเป็นหลักการที่อนุสัญญากรุงเบอร์นได้กำหนดไว้เป็นสิทธิขั้นต่ำว่าประเทศภาคีของอนุสัญญากรุงเบอร์นจะยอมรับผูกพันตามอนุสัญญาแต่ละฉบับนั้น จะต้องให้ความคุ้มครองให้แก่เจ้าของลิขสิทธิ์หรือผู้สร้างสรรค์ โดยกฎหมายภายในประเทศของแต่ละประเทศเอง กล่าวอีกนัยหนึ่ง หากกฎหมายภายในของประเทศภาคีจะต้องให้ความคุ้มครองไม่น้อยกว่ามาตรฐานที่อนุสัญญากรุงเบอร์นกำหนดไว้ แต่ขณะเดียวกันอาจให้ความคุ้มครองสูงกว่าย่อมสามารถทำได้ ดังนั้น เมื่อประเทศไทยเป็นภาคีสมาชิกของอนุสัญญากรุงเบอร์นด้วยแล้ว ในการให้ความคุ้มครองงานออกแบบอย่างหนึ่งอย่างใดตามกฎหมายภายในของประเทศไทย ก็ต้องอยู่ภายใต้หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติหลักการคุ้มครองโดยอัตโนมัติและปราศจากแบบพิธี และหลักการคุ้มครองโดยอิสระ เช่นเดียวกัน

3.1.1.2 มาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครอง

1) ประเภทของงาน

งานสร้างสรรค์ที่ได้รับความคุ้มครองให้รวมถึงผลิตภัณฑ์ในขอบเขตของวรรณกรรม ศิลปกรรม และวิทยาศาสตร์ทุกชนิดแต่งานต้องเป็นลักษณะหรือรูปแบบของการแสดงงานด้วย

2) การได้มาซึ่งสิทธิ

จากหลักการ ข้อ 3 วางหลักว่า

(1) การคุ้มครองของอนุสัญญานี้ให้ใช้บังคับแก่

(a) ผู้สร้างสรรค์ที่เป็นคนชาติของประเทศใดประเทศหนึ่งของประเทศภาคีสำหรับผลงานที่สร้างสรรค์ไม่ว่าจะประกาศหรือไม่ก็ตาม

(b) ผู้สร้างสรรค์ไม่ได้สัญชาติของประเทศใดประเทศหนึ่งของประเทศภาคี หากผลงานได้ตีพิมพ์ครั้งแรกในประเทศเหล่านั้นหรือประเทศภาคีพร้อมกันในประเทศและนอกประเทศภาคีของอนุสัญญากรุงเบอร์น

(2) ผู้สร้างสรรค์ที่ไม่ได้สัญชาติของประเทศใดประเทศหนึ่งของภาคี แต่ผู้มีถิ่นที่อยู่หรือได้สร้างงานในประเทศภาคีตามวัตถุประสงค์ของอนุสัญญานี้ย่อมได้รับความคุ้มครองของประเทศนั้น

3) อายุการคุ้มครอง

อายุการคุ้มครองลิขสิทธิ์ปกติจะมีอยู่ตลอดอายุของผู้สร้างสรรค์และมีอยู่ตลอดไปอีกห้าสิบปีนับแต่วันที่ผู้สร้างสรรค์ถึงแก่ความตาย

3.1.1.3 บทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานออกแบบ

อนุสัญญากรุงเบอร์นเป็นมาตรฐานของหลักเกณฑ์ระหว่างประเทศในการคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม ทั้งนี้ให้หมายความรวมถึงผลงานวรรณกรรม วิทยาศาสตร์ ศิลปกรรม และผลงานอันเกี่ยวกับการถ่ายภาพยนตร์ ภาพถ่าย และงานศิลปประยุกต์³

ปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองการออกแบบโดยกฎหมายลิขสิทธิ์เคยได้มีการเสนอในการประชุมแก้ไขอนุสัญญากรุงเบอร์น ในปี ค.ศ. 1908 โดยให้กำหนดคำนิยามของคำว่า “ศิลปกรรม” ให้หมายความรวมถึงศิลปประยุกต์เพื่อให้ขยายขอบเขตการคุ้มครองให้คลุมถึงการออกแบบอุตสาหกรรมด้วย แต่ข้อเสนอดังกล่าวไม่เป็นที่ยอมรับ แต่ก็ได้แก้ไขเพิ่มเติมในอนุสัญญากรุงเบอร์นที่แก้ไขในการประชุมที่กรุงเบอร์ลินในปี ค.ศ. 1908 Article 2, paragraph 4 ที่กำหนดให้ประเทศภาคีให้การคุ้มครองงานศิลปประยุกต์ในงานอุตสาหกรรมไว้ดังนี้ “Work of art applied industrial purpose shall be protected so far as the domestic legislation of each country allows” “งานด้านศิลปะที่ใช้เพื่อวัตถุประสงค์ทางด้านอุตสาหกรรมย่อมได้รับความคุ้มครองตามที่กฎหมายภายในของประเทศภาคีในแต่ละประเทศกำหนด

3.1.2 อนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม (Paris Convention for the Protection of Industrial Property)

อนุสัญญานี้เป็นการพัฒนาขึ้นมาจากประเทศอุตสาหกรรมรวมตัวกันเพื่อหาทางที่จะเจรจาเพื่อให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินอุตสาหกรรมอันมีผลมาจากกฎหมายภายในของแต่ละประเทศมีความแตกต่างในเรื่องของการให้ความคุ้มครองสิทธิที่ไม่เพียงพอ เกิดความเหลื่อมกันของกฎหมายอันเป็นการพัฒนาในเรื่องของทรัพย์สินอุตสาหกรรม เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพในเรื่องของการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินอุตสาหกรรม

3.1.2.1 หลักการสำคัญของอนุสัญญากรุงปารีส

อนุสัญญากรุงปารีส มีหลักการพื้นฐานที่สำคัญ ดังต่อไปนี้

1) หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment)

อนุสัญญากรุงปารีสได้กำหนดพื้นฐานของหลักการอันเป็นสาระบัญญัติ (Substantive Provisions) กล่าวคือ มาตรา 2 แห่งอนุสัญญากรุงปารีสกำหนดให้ประเทศภาคีต้อง

³ WIPO, Berne convention for the protection of literary and artistic work (Paris Act 1971), (Geneva: WIPO, 1994), 6.

ถือหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (National Treatment) เป็นรากฐานของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของทุกประเทศ โดยไม่ต้องคำนึงถึงหลักต่างตอบแทนหรือถ้อยทีปฏิบัติ (Principle of Reciprocity) เหมือนสนธิสัญญาระหว่างประเทศทั่ว ๆ ไป สารสำคัญของหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติตามมาตรา 2 (1) และมาตรา 2 (2)⁴ ได้วางหลักเกณฑ์ในการห้ามมิให้กฎหมายของประเทศภาคีสมาชิกที่จะตั้งเงื่อนไขจำกัดการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมต่อคนชาติภาคีอนุสัญญากรุงปารีส ซึ่งถ้าให้ความคุ้มครองแก่คนสัญชาติของประเทศตนไว้อย่างใดก็ต้องให้ความคุ้มครองแก่คนชาติของประเทศภาคีอื่น ๆ อย่างนั้นด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ กฎหมายของประเทศภาคีแห่งอนุสัญญาปารีสนี้จะเลือกปฏิบัติระหว่างคนชาติของตนกับคนชาติของประเทศภาคีอื่น ๆ ไม่ได้

2) หลักการให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ยื่นคำขอรับสิทธิบัตรก่อน (Right of Priority)

มาตรา 4⁵ ของอนุสัญญากรุงปารีสได้วางหลักการให้สิทธิพิเศษแก่ผู้ยื่นคำ

ขอรับสิทธิบัตรก่อน (Right of Priority) ไว้เป็นหลักการสำคัญที่ยังคงใช้อยู่ตลอดมาในการแก้ไขปรับปรุงทุกฉบับว่า ผู้ที่ได้ยื่นคำขอรับสิทธิในทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมไว้ในประเทศภาคี (First-Filed Application) ประเทศใดแล้ว ย่อมมีสิทธิที่จะยื่นคำขอรับสิทธิดังกล่าวในประเทศภาคีอื่น ๆ ได้ กล่าวคือ ในกรณีที่มีการยื่นคำขอรับความคุ้มครองเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางอุตสาหกรรมโดยขอจดทะเบียนครั้งแรก (First to File) ในรัฐภาคีสมาชิกแล้ว ต่อมาได้ยื่นคำขอรับความคุ้มครองเช่นว่านั้นในประเทศภาคีสมาชิกอื่น ๆ อีกภายในระยะเวลาที่กำหนดแห่งสิทธินั้นจะถือว่าการยื่นครั้งหลัง ๆ นี้เป็นการยื่นครั้งแรกพร้อมกับการยื่นในประเทศแรก ถ้าเป็นการยื่นภายในระยะเวลา 12 เดือน นับจากการยื่นครั้งแรก ในกรณีการออกแบบผลิตภัณฑ์ (Product Designs) สิทธิพิเศษนี้จำกัดไว้เพียง 6 เดือน โดยการกำหนดสิทธิพิเศษนี้ขึ้น จึงทำให้ผู้ที่ประสงค์ขอรับการคุ้มครองสามารถยื่นคำขอได้มากกว่าหนึ่งประเทศโดยต้องทำภายใน 12 เดือนนับแต่การยื่นครั้งแรก ซึ่งหากไม่มีหลักเกณฑ์ดังกล่าวนี้แล้วโอกาสที่มีการยื่นคำขอรับสิทธิบัตรใน 2 หรือ 3 ประเทศ แทบจะมีไม่ได้เลย เพราะเมื่อมีการยื่นคำขอไว้ในประเทศแรก สิ่งที่ได้ยื่นขอรับการคุ้มครองนั้นจะกลายเป็นส่วนหนึ่งของศิลปะวิทยาการ (State of Art) และหมดสภาพความใหม่ จึงไม่เข้าหลักเกณฑ์ที่จะขอรับสิทธิบัตรในประเทศที่สองหรือสามได้อีก

3) หลักการตามกฎหมายเกณฑ์ร่วมกัน (Common Rules)

ถือว่าเป็นการกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำ (Minimum Standard) กำหนดไว้ตามมาตรา 4 ทวิ⁶ จนถึงมาตรา 11 ในส่วนที่เป็นสาระบัญญัติซึ่งได้กำหนดสิทธิและพันธกรณีของ

⁴ Article 2 (1),(2) of Paris Convention for the Protection of Industrial Property 1883.

⁵ Article 4 of Paris Convention for the Protection of Industrial Property 1883.

⁶ Article 4bis-11 of Paris Convention for the Protection of Industrial Property 1883.

ประเทศภาคีสมาชิกในการบัญญัติกฎหมายภายในของประเทศภาคีสมาชิกล้วน โดยกฎหมายภายในของประเทศภาคีสมาชิกก็มีผลบังคับภายในประเทศและมีผลแห่งสภาพบังคับต่อภาคีสมาชิกประเทศอื่นไม่ โดยประเทศภาคีอนุสัญญาสามารถให้ความคุ้มครองมากกว่า (More Extensive Protection) ตามที่ได้กำหนดไว้ในอนุสัญญากรุงปารีสก็ย่อมสามารถทำได้

3.1.2.2 มาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครอง

1) ประเภทของงาน

อนุสัญญากรุงปารีสฉบับนี้ เป็นการให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับการประดิษฐ์ (Invention) เครื่องหมายการค้า (Trademark) การออกแบบอุตสาหกรรม (Industrial Designs) แบบผลิตภัณฑ์อรรถประโยชน์ (Utility Model) ชื่อทางการค้า (Trade Names) สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indications) และการปราบปรามการแข่งขันที่ไม่เป็นธรรม (The Repression of Unfair Competition)

2) การได้มาซึ่งสิทธิ

จากหลักการตาม Article 5 Quinquies การออกแบบอุตสาหกรรมต่าง ๆ จะได้รับการคุ้มครองทั้งหมดจากประเทศทั้งหมดที่เป็นภาคีสมาชิก

3) อายุการคุ้มครอง

ในบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องอายุการคุ้มครองไม่มีบัญญัติไว้เป็นการเฉพาะ แต่เป็นกรณีที่อนุสัญญากรุงปารีสถือหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติกับประเทศภาคีอื่น ๆ กล่าวคือ ประเทศที่เป็นภาคีอนุสัญญากรุงปารีสเมื่อจดทะเบียนสิทธิบัตรในประเทศภาคีอื่น ๆ แล้วก็จะได้รับสิทธิตามกฎหมายสิทธิบัตรของประเทศนั้น ๆ รวมทั้งสิทธิอื่น ๆ ที่อนุสัญญานั้นบัญญัติไว้ในกรณีนี้ จึงขึ้นอยู่กับว่ากฎหมายสิทธิบัตรของประเทศนั้น ๆ ให้อายุการคุ้มครองแก่สิทธิบัตรเป็นระยะเวลาเท่าใด

3.1.2.3 บทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานออกแบบ

ในส่วนงานออกแบบอุตสาหกรรมของประเทศภาคีและการจดทะเบียนสำหรับแบบอุตสาหกรรม (Industrial Designs) อันมีเงื่อนไขแห่งการคุ้มครองที่ได้กำหนดตามข้อ 4 ของอนุสัญญาการออกแบบ จำเป็นต้องมีคุณสมบัติตามที่ประเทศภาคีสมาชิกล้วน ๆ กำหนด สำหรับประเทศภาคีที่คุ้มครองการออกแบบอุตสาหกรรม ซึ่งได้กำหนดให้การออกแบบอุตสาหกรรมย่อมอยู่ในการบังคับต่อการเสียสิทธิ “โดยแต่ละเหตุการณ์เสียสิทธิของงาน” (Either by Reason of Failure to Work) หรือโดยเหตุของการนำสินค้าเข้าสอดคล้องกับแบบอุตสาหกรรม⁷

⁷ WIPO, **Background reading material on intellectual property**, (Geneva, Switzerland: WIPO, 1988), 11-12.

อนุสัญญาฉบับนี้ แต่เดิมประเทศไทยมิได้เข้าเป็นภาคีความตกลงระหว่างประเทศ แห่งอนุสัญญากรุงปารีส แต่เมื่อคนไทยได้มีธุรกิจมีการออกแบบในอันที่จะได้รับความคุ้มครองเป็น จำนวนมาก เพื่อจัดจำหน่ายในต่างประเทศ ประเทศไทยจึงเริ่มตระหนักที่จะให้ความสำคัญในการ คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของคนไทยในต่างประเทศเพื่อช่วยปกป้องทรัพย์สินทางปัญญาของคน ไทย และช่วยสร้างมูลค่าเพิ่มแก่สินค้าออกของไทยในต่างประเทศ อีกทั้งยังช่วยสร้างมาตรฐานการ คุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาของไทยให้ทัดเทียมกับนานาประเทศจนกระทั่งในปัจจุบันประเทศไทย โดยทางสภานิติบัญญัติแห่งชาติ (สนช.) เห็นชอบให้ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีอนุสัญญากรุงปารีสว่า ด้วยการคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรม (Paris Convention for the Protection of Industrial Property หรือ Paris Convention) และสนธิสัญญาความร่วมมือด้านสิทธิบัตร (Patent Cooperation Treaty หรือ PCT) จึงต้องอยู่ภายใต้หลักการต่าง ๆ ของอนุสัญญาฉบับนี้ด้วย

3.1.3 ความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า (The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights)

ความตกลงทริปส์ได้มีการเจรจาในประเด็นเรื่องทรัพย์สินทางปัญญาในเวทีของความตกลงว่า ด้วยพิกัดการค้าและศุลกากร (The General Agreement on Tariffs and Trade หรือ GATT ซึ่งใน การเจรจาทกลงเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาในกรอบการค้าระหว่างประเทศได้ถูกหยิบยกขึ้นมาเจรจากันเป็นครั้งแรกในการเจรจา GATT รอบอุรุกวัย (Uruguay Round) ในฐานะเป็นประเด็นใหม่ทาง การค้า ซึ่งประเด็นเรื่องการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาเป็นผลจากการผลักดันของประเทศที่พัฒนา แล้วอันเป็นประเทศอุตสาหกรรมขนาดใหญ่โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นเจ้าของทรัพย์สิน ทางปัญญารายใหญ่ของโลก ทั้งนี้เนื่องจากประเทศดังกล่าวมีความต้องการแสวงหามาตรการคุ้มครอง ทรัพย์สินทางปัญญาของตนในระดับระหว่างประเทศ⁸

3.1.3.1 หลักการสำคัญ

หลักการพื้นฐานที่สำคัญของข้อตกลง TRIPs มีดังนี้

1) หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ (Principle of National Treatment)

ภายใต้หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาตินี้ ความตกลงทริปส์กำหนดให้ประเทศ สมาชิกองค์การการค้าโลก หรือ WTO จะต้องให้ความคุ้มครองคนชาติประเทศภาคีสมาชิกอื่นในเรื่อง อันเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาให้เป็นเช่นเดียวกันกับการให้ความคุ้มครองคนชาติตนเอง ซึ่งหลักการ ข้อนี้อยู่ในภาคหนึ่ง ที่เป็นบทบัญญัติทั่วไปและหลักการพื้นฐานของความตกลงทริปส์ (TRIPs Agreement) ในข้อ 3 โดยมีข้อยกเว้นตามที่ได้กำหนดตามข้อ 3 วรรค 2 ซึ่งประเทศภาคีสมาชิกอาจ

⁸ อรรถพรณ พนัสพัฒนา, “การให้ความคุ้มครองแก่การออกแบบวงจรรวม”, ใน **รวมบทความเนื่องใน โอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์ ดร. ประยูร กาญจนกุล** (กรุงเทพฯ: นิติธรรม, 2540), 275-276.

ใช้ประโยชน์จากข้อยกเว้นนี้ได้ในเรื่องกระบวนการทางศาลและทางด้านการบริหารรวมไปถึงการกำหนดที่อยู่สำหรับการส่งหมายหรือการติดต่อหรือแม้แต่การแต่งตั้งตัวแทนภายในเขตอำนาจของประเทศสมาชิกก็ได้ เพียงแต่ข้อยกเว้นดังกล่าวนี้ต้องเป็นหลักประกันการปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมายและระเบียบที่ไม่ขัดต่อความตกลงนี้ ตลอดจนในการปฏิบัติดังกล่าวต้องไม่ก่อให้เกิดข้อจำกัดทางการค้าที่แอบแฝงอยู่เมื่อประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาที่เกี่ยวกับการค้า กฎหมายภายในของไทยจึงต้องอยู่ภายใต้หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาตินั้นด้วย

2) หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่ง (Most Favored Nation Treatment)

หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่งนี้ นับว่าเป็นของใหม่ในความตกลงระหว่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญา เพราะแม้แต่อนุสัญญาเกี่ยวกับทรัพย์สินทางปัญญาที่สำคัญอย่างอนุสัญญากรุงปารีส (The Paris Convention for the Protection of Industrial Property) และอนุสัญญากรุงเบอร์น (Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Work) ก็ไม่มีหลักการข้อนี้ แต่หลักการปฏิบัติเยี่ยงคนชาติที่ได้รับการอนุเคราะห์ยิ่งเป็นหลักการสำคัญของความตกลง GATT มาโดยตลอด จนกระทั่งได้มาปรากฏในความตกลงทริปส์ (TRIPs Agreement) โดยประเทศสมาชิก WTO หากให้สิทธิประโยชน์อย่างใดในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาแก่คนชาติประเทศใดประเทศหนึ่งย่อมจะต้องให้ความคุ้มครองในทรัพย์สินทางปัญญาแก่คนชาติของประเทศสมาชิกอื่น ๆ โดยทันทีและไม่มีเงื่อนไข อีกทั้งไม่มีการเลือกปฏิบัติต่อประเทศใดประเทศหนึ่งเป็นการเฉพาะด้วย ซึ่งหลักเกณฑ์ข้อนี้อยู่ภายใต้ข้อ 4 ของความตกลงทริปส์ (TRIPs Agreement)

3.1.3.2 มาตรฐานขั้นต่ำในการคุ้มครอง

1) ประเภทของงาน

ความตกลงทริปส์ (TRIPs Agreement) เกี่ยวกับการคุ้มครองในทรัพย์สินทางปัญญาที่ครอบคลุมถึงลิขสิทธิ์และสิทธิข้างเคียง เครื่องหมายการค้ารวมถึงเครื่องหมายบริการ สิ่งบ่งชี้ทางด้านการค้ารวมถึงแหล่งกำเนิดสินค้าการออกแบบอุตสาหกรรม สิทธิบัตรรวมถึงการคุ้มครองพันธุ์พืชการออกแบบวงจรรวมและข้อมูลที่ปกปิดรวมถึงความลับทางการค้า

2) การได้มาซึ่งสิทธิ

จากบทบัญญัติของความตกลงทริปส์ ข้อ 62 วางหลักว่า สมาชิกอาจกำหนดเพื่อเป็นเงื่อนไขแห่งการได้มาและรักษาไว้ซึ่งสิทธิทางทรัพย์สินทางปัญญาที่บัญญัติไว้ในตอน 2-6 แห่งความตกลงนี้ ซึ่งการปฏิบัติตามวิธีพิจารณาและแบบพิธีอันสมควรก็ได้ วิธีพิจารณาและแบบพิธีเช่นว่านั้นให้เป็นที่ไปตามบทบัญญัติแห่งความตกลงนี้

3) อายุการคุ้มครอง

จากบทบัญญัติของความตกลงทริปส์ ข้อ 12 ว่า นอกจากงานถ่ายภาพ หรือ งานศิลปประยุกต์ เมื่อใดที่คำนวณอายุการคุ้มครองบนพื้นฐานอื่นนอกจากชีวิตของบุคคลธรรมดาแล้ว อายุของการคุ้มครองดังกล่าวจะไม่น้อยกว่าห้าสิบปีนับจากวันสิ้นสุดของปีปฏิทินของการจัดพิมพ์ที่ได้รับอนุญาตหรือหากไม่มีการจัดพิมพ์ได้รับอนุญาตดังกล่าวภายในห้าสิบปีจากการสร้างสรรค์นั้นก็ให้นับห้าสิบปีจากวันสิ้นสุดของปีปฏิทินปีที่สร้างงานนั้น และในส่วนกำหนดระยะเวลาการคุ้มครองการออกแบบนั้น ตามข้อ 26.3⁹ “ช่วงระยะเวลาการคุ้มครองที่มีให้น้อยกว่าสิบปี”

3.1.3.3 บทบัญญัติในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานออกแบบ

ในความตกลงทริปส์ (TRIPs Agreement)¹⁰ ที่เกี่ยวกับการคุ้มครองงานออกแบบอุตสาหกรรมไว้ดังนี้

ในข้อกำหนดการคุ้มครองตามข้อ 25.1¹¹ “ให้สมาชิกให้การคุ้มครองแก่แบบอุตสาหกรรมที่ได้สร้างสรรค์ขึ้น โดยอิสระอันเป็นของใหม่หรือเป็นต้นฉบับสมาชิกอาจกำหนดว่าแบบมิได้เป็นของใหม่หรือเป็นต้นฉบับหากแบบนั้นมีได้แตกต่างอย่างสำคัญจากแบบที่รู้จักกันแล้วหรือเป็นการผสมผสานลักษณะเด่นของแบบที่รู้จักกันแล้ว สมาชิกอาจกำหนดว่า การคุ้มครองเช่นนั้นมิให้ขยายไปถึงแบบที่เกิดขึ้นโดยประการสำคัญจากการพิจารณาทางเทคนิคหรือการทำงาน ”

ในส่วนเกี่ยวกับงานออกแบบอุตสาหกรรมในข้อ 25.2¹² “ให้สมาชิกแต่ละสมาชิกประกันว่า ข้อกำหนดในการให้ความคุ้มครองแก่งานออกแบบโดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบหรือการโฆษณาเผยแพร่ใด ๆ ไม่ทำให้เสื่อมเสียปราศจากเหตุผลอันสมควรแก่

⁹ TRIPs Article 26.3 บัญญัติว่า The duration of protection available shall to at least ten year.

¹⁰ Pinvises, T., & Srisingha, P., **Copyright Act B.E. 2537 and TRIPs, translation by Jumpot Saisoonthorn**, (Bangkok: Nititham, 1995), 180-181.

¹¹ TRIPs Article 25.1 บัญญัติว่า Member shall provide for the protection of independently created industrial designs that are new or original. Member may provide that designs are not new or original if they do not significantly differ from designs or combinations of known design features. Member may provide that such protection shall not extend to designs dictated essentially by technical or functional consideration.

¹² TRIPs Article 25.2 บัญญัติว่า Each Member shall ensure that requirements for securing production for textile designs, in particular in regard to any cost, examination or publication, do not unreasonably impair the opportunity to seek and obtain such protection, Members shall be free to meet this obligation through industrial design law or through copyright law.

โอกาสที่จะแสวงหาและได้มาซึ่งการคุ้มครองเช่นว่านั้น ให้สมาชิกมีอิสระที่จะปฏิบัติตามพันธกรณีนี้ โดยกฎหมายว่าด้วยแบบทางอุตสาหกรรมหรือกฎหมายลิขสิทธิ์”

ในเรื่องการคุ้มครองตามข้อ 26.1¹³ ของความตกลงทริปส์ (TRIPs Agreement) ให้ผู้เป็นเจ้าของแบบทางอุตสาหกรรมที่ได้รับการคุ้มครอง มีสิทธิ์ที่จะป้องกันบุคคลที่สาม ที่มิได้รับความยินยอมจากตน จากการทำ ขยายหรือนำเข้าสิ่งของที่มีหรือรวมเอาแบบซึ่งเป็นสำเนาหรือสำเนาในส่วนสำคัญของแบบที่ได้รับการคุ้มครองเมื่อการกระทำเช่นว่านั้นได้ทำขึ้นเพื่อความมุ่ง ประสงค์ทางการค้า

และการคุ้มครองตามข้อ 26.2¹⁴ “สมาชิกอาจกำหนดข้อยกเว้นอันจำกัดแก่การคุ้มครองแบบทางอุตสาหกรรมก็ได้ ทั้งนี้ ข้อยกเว้นเช่นว่านั้นต้องไม่ขัดโดยปราศจากเหตุผลอันสมควรกับการใช้ประโยชน์ตามปกติของแบบทางอุตสาหกรรมที่ได้รับการคุ้มครองและไม่เสื่อมเสียโดยปราศจากเหตุผลอันสมควรต่อประโยชน์อันชอบธรรมต่อผู้เป็นเจ้าของแบบทางอุตสาหกรรม โดยคำนึงถึงประโยชน์อันชอบธรรมของบุคคลที่สาม

3.2 ลักษณะของงานออกแบบที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายต่างประเทศ

ในการศึกษาแนวทางการให้ความคุ้มครองงานออกแบบในต่างประเทศ จะขอเปรียบเทียบกับประเทศชั้นนำในด้านอุตสาหกรรมกาออกแบบแฟชั่น โดยเฉพาะประเทศฝรั่งเศสและ ประเทศอังกฤษ

3.2.1 ประเทศฝรั่งเศส

หากจะกล่าวถึงการออกแบบแฟชั่น ประเทศฝรั่งเศสถือได้ว่าเป็นประเทศที่มีอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องกับแฟชั่นเป็นจำนวนมาก แฟชั่นดีไซเนอร์ที่มีชื่อเสียง สินค้าระดับสูงเกิดขึ้นอย่างมากมาย และสร้างรายได้ให้แก่ประเทศจำนวนมาก โดยการให้ความคุ้มครองแก่งานออกแบบในประเทศฝรั่งเศสมีแนวคิดที่ใช้ในการพิจารณา คือ ทฤษฎีเอกภาพทางศิลปะ (The Unity of Art Theory) โดยมีสาระสำคัญคือ “ศิลปะนั้นไม่สามารถให้คำนิยามได้ จึงไม่ควรแยกความแตกต่างระหว่างงานศิลป-อุตสาหกรรมกับศิลปะโดยแท้”

¹³ TRIPs Article 26.1 บัญญัติว่า The owner of a protected industrial design shall have the right to prevent third parties not having his consent from making, selling or importing articles bearing or embodying a design which is copy, or substantially a copy, of the protected design, when such acts are undertaken for commercial purposes.

¹⁴ TRIPs Article 26.2 บัญญัติว่า Members may provide limited exceptions to the protection of industrial designs, provide that such exceptions do not unreasonably conflict with the normal exploitation of protected industrial designs and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of owner of the protected design, taking account of legitimate interests of third parties.

3.2.1.1 รูปแบบและลักษณะของงานออกแบบที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย
การให้ความคุ้มครองงานออกแบบตามกฎหมายของประเทศฝรั่งเศส ปรากฏอยู่ใน
กฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายคุ้มครองงานออกแบบและงานต้นแบบ

1) ลักษณะของงานที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์

สิทธิของผู้สร้างสรรค์งานตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศส
กฎหมายให้สิทธิผูกขาดที่จะบังคับต่อบุคคลทั่วไปได้ โดยมีลักษณะของงานที่ได้รับความคุ้มครองอยู่ใน
Art. L. 112-1 และ Art. L. 112-2 ได้แก่¹⁵

- (1) หนังสือ สมุดปก และงานวรรณกรรมอื่น งานศิลปกรรมและ
งานเขียนทางวิทยาศาสตร์
- (2) สมุดบันทึก ที่อยู่ การให้โอวาท คำขอร้องและงานอื่นที่เหมือน
ธรรมชาติ
- (3) งานละคร หรืองานละครประกอบดนตรี
- (4) การแสดงประกอบดนตรี การแสดงละครสัตว์ และการแสดง
ละครใบ้ การแสดงต่าง ๆ ที่มาจากงานเขียนหนังสือหรือวิธีการต่าง ๆ อย่างอื่น งานที่ประกอบด้วย
ภาพเคลื่อนไหว
- (5) ทำนองดนตรี และหรือมีคำร้อง
- (6) งานภาพยนตร์ หรืองานอย่างอื่นประกอบด้วยภาพเคลื่อนไหว
หรือปราศจากเสียงเช่นเดียวกับงานโสตทัศนวัสดุ
- (7) งานภาพเขียน ระบายสี งานสถาปัตยกรรม งานประติมากรรม
งานแกะสลักและงานที่ผลิตมาจากเทคนิคการวิเคราะห์ภาพถ่าย
- (8) งานภาพกราฟฟิกและงานภาพพิมพ์
- (9) งานภาพถ่ายและงานที่ผลิตโดยกรรมวิธีใด ๆ อันทำให้เกิดภาพ
- (10) งานศิลปประยุกต์
- (11) งานภาพประกอบและแผนที่ภูมิศาสตร์
- (12) แผนผัง ภาพร่าง และงานสามมิติอันเกี่ยวกับภูมิศาสตร์
ภูมิศาสตร์กายภาพ สถาปัตยกรรม และวิทยาศาสตร์
- (13) โปรแกรมคอมพิวเตอร์ รวมถึงงานออกแบบชิ้นส่วนเบื้องต้น

¹⁵ WIPO, Copyright and neighboring rights: Law and treaties, (Geneva: WIPO, 1996), 4-5.

(14) การสร้างสรรค์ของอุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายและสิ่งที่เป็นงานแฟชั่นที่มีลักษณะตามฤดูกาล เป็นอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นจากความต้องการด้านผลิตภัณฑ์แฟชั่นอันมีความถี่ในการทำขึ้นใหม่ รูปแบบของผลิตภัณฑ์โดยเฉพาะการทำเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายเฟอร์นิเจอร์ เสื้อกางเกงชั้นใน การเย็บปักถักร้อย หมวก ถุงเท้า ถุงมือ สินค้าประเภทเครื่องหนัง ผลิตภัณฑ์เส้นใยผ้ามีลักษณะเด่นชัดว่ามีความใหม่หรือโดยสภาพพิเศษในการตัดเย็บเสื้อผ้าในแฟชั่นชั้นสูง ผลิตภัณฑ์ของผลผลิตสิ่งที่เป็นแฟชั่นและเครื่องสวมใส่ รองเท้า และผลิตภัณฑ์จากเส้นใยผ้าสำหรับผ้าและหนังต่าง ๆ ที่เข้าใจกันว่าเป็นอุตสาหกรรมตามฤดูกาล

ซึ่งในกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศฝรั่งเศสมีแนวคิดในการให้ความคุ้มครองแก่งานอันมีลิขสิทธิ์โดยไม่จำกัดขอบเขตการให้ความคุ้มครองตาม Art. L. 112-2 บัญญัติไว้ว่า บทบัญญัติตามกฎหมายนี้จะให้ความคุ้มครองแก่สิทธิของผู้สร้างสรรค์งานที่เกิดจากสติปัญญาของผู้สร้างสรรค์โดยไม่คำนึงถึงประเภท รูปทรงที่ปรากฏ คุณค่า หรือวัตถุประสงค์ของงานนั้น¹⁶

2) ลักษณะของงานออกแบบที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายงานออกแบบและต้นแบบ

ตามกฎหมายงานออกแบบและงานต้นแบบจะให้ความคุ้มครองแก่งานออกแบบที่ต้องเข้าลักษณะตามที่กฎหมายกำหนด คือ ต้องมีลักษณะเป็นงานออกแบบใหม่เป็นงานสามมิติที่เป็นรูปแบบใหม่และกระบวนการผลิตทางด้านอุตสาหกรรมทั้งหมดแสดงให้เห็นความแตกต่างจากอันอื่น โดยแต่ละอย่างมีลักษณะที่เด่นชัดและมองเห็นได้ในรูปร่างลักษณะภายนอกถึงลักษณะความใหม่หรือโดยลักษณะภายในสิ่งดังกล่าวหรือโดยลักษณะภายในหลายอย่างมีผลต่อลักษณะเฉพาะและปรากฏให้เห็นถึงความใหม่¹⁷

3.2.1.2 แนวคำพิพากษาของศาลในประเทศฝรั่งเศส

แต่เดิมคดีที่เกี่ยวข้องกับงานออกแบบและงานออกแบบแฟชั่นในประเทศฝรั่งเศส อย่างเช่น ในคดีพิพาทเกี่ยวกับนาฬิกาข้อมือที่มีการออกแบบตัวเรือนให้มีลักษณะบางเป็นพิเศษ ศาลเห็นว่าการออกแบบดังกล่าวเป็นเพียงเรื่องขอบเขตของแฟชั่นเท่านั้น มิใช่เป็นงานศิลปะ และต่อมาในคดีสิ่งประดิษฐ์กรรมดอกไม้ประดิษฐ์ซึ่งมีลักษณะเป็นรูปเปลือกหอย ศาลเห็นว่า ผลงานที่เกิดขึ้นจากสติปัญญาซึ่งจะได้รับการคุ้มครองว่าเป็นงานด้านศิลปกรรมนั้น ขึ้นอยู่กับคุณสมบัติของงานในด้านที่เป็นงานศิลปกรรม ซึ่งต่อมาศาลได้เปลี่ยนแนวการตัดสินโดยยอมรับในงานบางอย่างที่มีชิ้นงานศิลปะโดยแท้ซึ่งปรากฏอยู่ในงานด้านอุตสาหกรรม เช่น รูปแบบของบันไดเครื่องบิน เป็นต้น

¹⁶ Ibid, 4.

¹⁷ Dumme, M. G., *Design and utility model thoughtout the world*, (New York: Clark Board Callaghan, 1995), 131-132.

จนต่อมาแนวการตัดสินได้ขยายความคุ้มครองเพิ่มขึ้นโดยไม่คำนึงถึงคุณสมบัติของงาน¹⁸

3.2.2 ประเทศอังกฤษ

การให้ความคุ้มครองงานออกแบบในประเทศอังกฤษโดยรัฐสภาได้ออกกฎหมายให้ความคุ้มครองโดยบัญญัติให้ผู้มีกรรมสิทธิ์เป็นเจ้าของในรูปแบบและมีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการพิมพ์รูปแบบงานออกแบบที่ได้สร้างสรรค์ลงบนผืนผ้า ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายโดยได้ขยายความคุ้มครองให้กว้างขึ้น โดยได้กำหนดความคุ้มครองที่เกี่ยวกับการผลิตในทางอุตสาหกรรม เกิดเป็นการคุ้มครองในระบบจดทะเบียนขึ้นเป็นครั้งแรก ต่อมาได้มีการรวมกฎหมายสิทธิบัตร เครื่องหมายการค้าและงานออกแบบ ไว้ในกฎหมายฉบับเดียวกันและต้องเสียค่าธรรมเนียมให้แก่รัฐ

3.2.2.1 รูปแบบและลักษณะการให้ความคุ้มครองตามกฎหมาย

การคุ้มครองงานออกแบบตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ เป็นไปตามกฎหมายลิขสิทธิ์ การออกแบบ และสิทธิบัตร ปี ค.ศ.1988 โดยมีรูปแบบและลักษณะของงานที่ได้รับความคุ้มครองดังนี้¹⁹

- 1) โดยวิธีการจดทะเบียนงานออกแบบ (Registered Design) หรือ
- 2) โดยวิธีการอัตโนมัติตามสิทธิในการออกแบบ (Design Right) หรือการออกแบบที่ไม่ต้องจดทะเบียน (Unregistered Design) หรือ
- 3) ขึ้นอยู่กับกรณีตามกฎหมายลิขสิทธิ์

1) ลักษณะงานอันมีลิขสิทธิ์

งานที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศอังกฤษ ซึ่งได้กำหนดรูปแบบของงานอันเป็นสิทธิในทรัพย์สิน (Property Right) ไว้ดังนี้²⁰

- (1) งานวรรณกรรม หมายถึง งานเขียน งานพูด การร้องเพลง รายการสารบัญและโปรแกรมคอมพิวเตอร์
- (2) งานนาฏกรรม หมายความว่ารวมถึง งานประเภทร้องรำทำเพลง และมหรสพ การแสดงท่าทางต่าง ๆ และละครใบ้
- (3) งานดนตรีกรรม หมายความว่ารวมถึง งานที่ประกอบด้วยดนตรี คำและท่าทางที่ใช้ประกอบการร้อง การพูด หรือประกอบดนตรี

¹⁸ สมพล พรพัฒน์เลิศกุล, *งานอันเป็นวัตถุแห่งลิขสิทธิ์* (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2529), 231.

¹⁹ Marett, P., *Concise course texts: Intellectual property law*, (London: Sweet & Maxwell, 1996), 67.

²⁰ อรรถพรณ พันธ์พัฒนา, *รพี 41*, (กรุงเทพฯ: บพิธการพิมพ์, 2541), 133.

(4) งานศิลปกรรม หมายความว่ารวมถึง งานวาดภาพ พิมพ์ภาพ ระบายสี แผนผัง กราฟ งานพิมพ์หิน งานพิมพ์ไม้ งานถ่ายภาพ ไม่ว่าจะบันทึกลงบนสื่อใดก็ตาม งาน ประติมากรรม ทั้งนี้ไม่ว่าจะมีคุณค่าทางศิลปะหรือไม่

นอกจากนี้งานศิลปกรรม ยังหมายถึง งานสถาปัตยกรรมที่ปรากฏ ในรูปตัวอาคาร หรือแบบสถาปัตยกรรมของอาคารนั้นด้วย และงานแกะสลัก

(5) งานบันทึกเสียง คือ การบันทึกเสียงหรือบันทึกงานวรรณกรรม นาฏกรรม หรือดนตรีกรรมลงบนสื่อใด ๆ

(6) ภาพยนตร์ คือ การบันทึกภาพเคลื่อนไหวลงบนสื่อใด ๆ

(7) การแพร่ภาพ หรือแพร่ภาพโดยทางเคเบิลทีวี

(8) การจัดการเรียบเรียง รวบรวม เพื่อพิมพ์หรือโฆษณา เช่น การ เรียบเรียง รวบรวมงานวรรณกรรม งานนาฏกรรมหรืองานดนตรีกรรม เพื่อนำไปพิมพ์หรือโฆษณา เป็นต้น

ในส่วนของการคุ้มครองงานออกแบบ ประเทศอังกฤษได้ประกาศใช้ กฎหมายการจดทะเบียนแบบในปี ค.ศ. 1949 โดยมีการกำหนดหลักเกณฑ์ไว้ในมาตรา 26 เพื่อ แบ่งแยกงานที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ให้ชัดเจน โดยเห็นว่าไม่ควรเป็นงานที่สามารถ รับจดทะเบียนได้ ดังนี้

(1) งานแกะสลักที่แยกออกจากลักษณะรูปทรงหรือสิ่งที่เป็งาน ออกแบบ ซึ่งจะใช้เป็นแบบหรือต้นแบบในการผลิตจากกรรมวิธีทางอุตสาหกรรม

(2) ภาพแกะสลักซึ่งประดับติดฝาผนังซึ่งอาจทำมาจากโลหะ ไม้ ปูนซีเมนต์ รวมทั้งเหรียญตราต่าง ๆ

(3) ต้นฉบับของงานวรรณกรรมหรือลักษณะเฉพาะทางด้านศิลปะ รวมถึงปกหนังสือ ปฏิทิน ประกาศนียบัตร คุปอง แบบสำหรับตัดเย็บเสื้อผ้า บัตรอวยพร ใบปลิว แผน ที่ โปสการ์ด แสตมป์ ชิ้นส่วนในงานโฆษณาสินค้า แบบฟอร์มที่ใช้โฆษณาสินค้า การ์ด เอกสารการ โอน และสิ่งอื่นที่คล้ายคลึงกัน

ต่อมาได้มีการแก้ไขบทนิยามของงานศิลปกรรมขึ้นใหม่ ในปี ค.ศ. 1956 โดยให้หมายถึงงานในลักษณะใดลักษณะหนึ่งดังนี้²¹

1) ภาพวาด ประติมากรรม ภาพเขียน งานแกะสลัก และภาพถ่าย
ทั้งนี้ไม่ว่าจะมีคุณค่าทางด้านศิลปะหรือไม่ก็ตาม

2) งานสถาปัตยกรรม หมายถึงตัวอาคาร แบบจำลองอาคาร

²¹ Fellner, C., **Industrial design law**, (London: Sweet & Maxwell, 1995), 72.

3) งานฝีมือทางศิลป ซึ่งไม่ได้อยู่ในวรรคใดวรรคหนึ่งที่กล่าว

ข้างต้น

ต่อมา รัฐสภาอังกฤษได้ประกาศใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ การออกแบบ และ สิทธิบัตร (The Copyright Design and Patent Act) ในปี ค.ศ. 1988 โดยได้จำกัดขอบเขตการให้ความคุ้มครองการออกแบบ โดยกำหนดไว้ว่า “จะไม่ให้ความคุ้มครองลิขสิทธิ์ในเอกสารที่เป็นการออกแบบหรือบันทึกการออกแบบหรือหุ่นจำลองที่เป็นต้นแบบเพื่อการสร้างสร้งงานอื่น หรือผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นจากเอกสารการออกแบบนั้นๆ เว้นแต่งานชิ้นนั้นพอจำแนกออกได้ว่ามีลักษณะเป็นผลงานด้านศิลปกรรม”²²

2) ลักษณะของงานออกแบบที่จดทะเบียนได้ (Registered Designs)

งานออกแบบที่ได้รับความคุ้มครองโดยการจดทะเบียน กฎหมายปี ค.ศ. 1949 ได้ให้คำนิยามของงานออกแบบไว้ว่า “ลักษณะของรูปร่าง ลักษณะรูปร่างภายนอก แผนแบบ หรือสิ่งประดับตกแต่ง ที่เป็นสิ่งที่ใช้ประโยชน์โดยกรรมวิธีทางอุตสาหกรรมที่มีลักษณะเสร็จแล้วซึ่งปรากฏให้พิจารณาและตัดสินได้ด้วยสายตา” โดยไม่รวมถึงลักษณะดังต่อไปนี้

- (1) วิธีการอันเป็นหลักพื้นฐานของการก่อสร้าง
- (2) ลักษณะของรูปร่างหรือลักษณะของรูปร่างภายนอก อันซึ่ง
ก.เป็นสิ่งที่มีความมุ่งหมายเพื่อการใช้สอยประโยชน์

โดยเฉพาะ

ข.เป็นสิ่งที่นำมาประกอบ หรือขึ้นอยู่กับการอาศัย
ลักษณะที่ปรากฏของผลิตภัณฑ์อื่น ซึ่งเป็นไปตามเป้าหมายหรือความต้องการของผู้ออกแบบหรือ
ลักษณะที่เป็นส่วนประกอบ

ลักษณะของงานออกแบบที่สามารถขอรับการจดทะเบียนได้ มีดังนี้

- (1) มีลักษณะที่เด่นชัดที่สามารถมองเห็นได้ด้วยสายตา
- (2) มีความใหม่
- (3) ไม่เป็นงานออกแบบที่ไม่สามารถขอรับการจดทะเบียนได้

²² สิทธิชัย สุวรรณลพ, การคุ้มครองงานออกแบบอุตสาหกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร

ศึกษาเฉพาะกรณีงานออกแบบแฟชั่นเสื้อผ้า (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2541), 63.

3) ลักษณะงานออกแบบที่ได้รับความคุ้มครองโดยไม่ต้องจดทะเบียน

(Unregistered Design or Design Right)

งานออกแบบที่ไม่ต้องขอจดทะเบียนเป็นสิทธิในทางทรัพย์สินทางปัญญาซึ่งมีการประยุกต์จากงานต้นแบบ ไม่ใช่งานออกแบบที่มีลักษณะเป็นงานออกแบบธรรมดาของรูปทรงหรือรูปร่างลักษณะภายนอกของสิ่งนั้น สิทธิในงานออกแบบไม่ใช่สิทธิผูกขาด แต่เป็นสิทธิที่ในการที่จะปกป้องการทำให้ซ้ำซึ่งงานออกแบบ โดยได้รับความคุ้มครองอย่างอัตโนมัติอันมีลักษณะเหมือนกันกับงานลิขสิทธิ์

ในกฎหมายลิขสิทธิ์ การออกแบบ และสิทธิบัตร ปี ค.ศ.1988 ได้ให้ความหมายของการออกแบบไว้ในมาตรา 213 (2) “การออกแบบ” หมายถึง “งานออกแบบในบางลักษณะของหน้าตาของรูปทรงหรือลักษณะรูปร่างภายนอก โดยไม่คำนึงถึงลักษณะภายนอกหรือภายในของส่วนทั้งหมดหรือชิ้นส่วนประกอบของสิ่งของนั้น”²³

มาตรา 213 (3) ได้กำหนดลักษณะของงานออกแบบที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง ดังนี้

- (1) วิธีการอันเป็นหลักพื้นฐานของการก่อสร้าง
- (2) ลักษณะของรูปทรงหรือลักษณะรูปร่างภายนอก ซึ่ง
 - ก. เป็นสิ่งที่ทำให้สามารถเกี่ยวข้อง หรืออยู่กับที่ หรืออยู่รอบๆ ต่อสิ่งของอื่นที่ประกอบกันเป็นกลไกการทำงาน
 - ข. เป็นสิ่งที่ขึ้นอยู่กับปรากฏของสิ่งของอื่น ซึ่งผู้ออกแบบมุ่งหมายไม่ให้แยกจากสิ่งของชิ้นนั้นได้
- (3) การประดับตกแต่งพื้นผิว

3.2.2.2 แนวคำพิพากษาของศาลในประเทศอังกฤษ

ตัวอย่าง คำพิพากษาศาลที่เกี่ยวกับกรณีความคาบเกี่ยวแห่งสิทธิในประเทศอังกฤษ เช่น คดี Dorling V. Honnor Marine Ltd.²⁴ ข้อเท็จจริงในคดีปรากฏว่า โจทก์ เป็นผู้ออกแบบเรือแบบใหม่ใช้ชื่อว่า Scorpion โดยในแผนแบบซึ่งโจทก์ ทำนั้นมีรายละเอียดชิ้นส่วนของเรือซึ่งสามารถนำมาทำเองและประกอบชิ้นส่วนเหล่านั้นเป็นลำเรือด้วยตนเองได้ ต่อมาจำเลยได้ผลิตชิ้นส่วนเป็นชุดประกอบ ซึ่งทำเป็นสามมิติและนำออกจำหน่าย โจทก์จึงฟ้องว่า จำเลยละเมิดลิขสิทธิ์ในงานศิลปกรรม คือ แผนแบบเรือซึ่งโจทก์นั้นทำขึ้น จำเลยต่อสู้ตามมาตรา 10 (2) และ (3) แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ปี ค.ศ. 1956 ว่า การออกแบบของโจทก์เป็นเรื่องประยุกต์ใช้ในทาง

²³ Section 213 (2) of The Copyright Design and Patent Act.1988.

²⁴ Dorling v. Honnor Ltd. (1994) quotient Chritine Fellner, Industrial Designs Law, 7.

อุตสาหกรรมและไม่ได้จดทะเบียนในรูปแบบแผนดังกล่าวการกระทำของจำเลยจึงไม่เป็นการละเมิดลิขสิทธิ์ของโจทก์

ศาลอุทธรณ์ได้ตัดสินโดยผู้พิพากษาท่านหนึ่งได้ให้เหตุผลว่า แผนแบบเรือไม่อาจจดทะเบียนได้ตามพระราชบัญญัติจดทะเบียนแผนแบบ (Registered Designs Act) ฉะนั้นชุดประกอบของเรือ จึงไม่อาจได้รับความคุ้มครองพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ปี ค.ศ. 1956 และถือว่าจำเลยละเมิดลิขสิทธิ์ในงานศิลปกรรมของโจทก์

3.3 การคุ้มครองงานออกแบบตาม Council Regulation (EC) 6/2002 of 12 December 2001 on Community Designs

สหภาพยุโรปถือเป็นศูนย์กลางทางแฟชั่นที่สำคัญของโลกแห่งหนึ่งและอุตสาหกรรมการออกแบบแฟชั่นยังสร้างรายได้จำนวนมหาศาลให้กับภูมิภาคนี้ ดีไซน์เนอร์ที่มีชื่อเสียงและสินค้าแฟชั่นมากมายอย่าง กุชชี (Gucci) ชาแนล (Chanel) เบอร์เบอรี (Burberry) เวอซาเซ่ (Versace) ปราด้า (Prada) เป็นต้น ล้วนแต่มีแหล่งกำเนิดและสร้างรายได้แก่สหภาพยุโรปทั้งสิ้น ดังนั้นเพื่อเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้าและคงความเป็นผู้นำด้านแฟชั่นดีไซน์ ประกอบกับเพื่อให้กฎหมายภายในของแต่ละประเทศในสหภาพยุโรปมีการให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับแฟชั่นดีไซน์เพื่อส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศสมาชิกด้วยตนเองและสนับสนุนให้สหภาพยุโรปเป็นตลาดการค้าเดียว (Single Market) อย่างแท้จริง จึงได้ออกกฎหมายคุ้มครองการออกแบบขึ้นเป็นการเฉพาะ คือ Council Regulation (EC) 6/2002 of 12 December 2001 on Community Designs ซึ่งกฎหมายฉบับนี้มีผลผูกพันประเทศสมาชิกทุกประเทศในสหภาพยุโรป

3.3.1 ลักษณะงานออกแบบที่ได้รับความคุ้มครอง

การออกแบบที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้ คือ “รูปลักษณ์โดยรวมหรือรูปลักษณ์บางส่วนของผลิตภัณฑ์ซึ่งเกิดจากลักษณะเด่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะเด่นของลายเส้น โครงสร้าง สี รูปทรง พื้นผิว และหรือวัสดุของผลิตภัณฑ์เอง และหรือ การประดับตกแต่งผลิตภัณฑ์ดังกล่าว”²⁵

ดังนั้น รูปลักษณ์โดยรวมของสินค้าแฟชั่นต่าง ๆ เช่น ชุดแซคของชาแนล (Chanel) หรือ กระเป๋าถือของ หลุยส์ วิตตอง (Luis Vuitton) เป็นต้น จึงได้รับความคุ้มครองตามความหมายของ

²⁵ Council Regulation (EC) 6/2002 of 12 December 2001 on Community Designs Article 3 (a) บัญญัติว่า ‘design’ means the appearance of the whole or a part of a product resulting from the features of, in particular, the lines, contours, colours, shape, texture and/or materials of the product itself and/or its ornamentation;

“การออกแบบ” ตามกฎหมายฉบับนี้ ทั้งนี้ หากการออกแบบถูกกำหนดโดยการปฏิบัติงานด้านเทคนิค ก็จะไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้²⁶ แต่ต้องไปขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรแทน

3.3.2 ระบบการให้ความคุ้มครองงานออกแบบ

กฎหมายฉบับนี้ ได้กำหนดการให้ความคุ้มครองออกเป็น 2 ระบบ คือ

- 1) ระบบจดทะเบียน (Registered Community Design หรือ “RCD”)
- 2) ระบบไม่จดทะเบียน (Unregistered Community Design หรือ “UCD”²⁷)

ดังนี้ ในระบบจดทะเบียนจะมีระดับการให้ความคุ้มครองที่สูงกว่าและมีระยะเวลาคุ้มครองที่มากกว่าระบบไม่จดทะเบียน อีกทั้งยังมุ่งเน้นการคุ้มครองงานออกแบบที่มีความคลาสสิกและเป็นที่ยอมรับในทศวรรษทุกสมัย ส่วนในระบบไม่จดทะเบียนเหมาะกับแฟชั่นที่เป็นที่นิยมในช่วงระยะเวลาสั้น ๆ เท่านั้น

3.3.3 หลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองงานออกแบบ

การออกแบบ ที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้ ต้องประกอบด้วยลักษณะ 2 ประการ ดังนี้

- 1) ต้องเป็นการออกแบบที่มีความใหม่

การออกแบบที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้ หลักเกณฑ์ที่สำคัญประการแรก คือ จะต้องเป็นการออกแบบที่มีความใหม่ ซึ่งหมายถึง การออกแบบนั้นจะต้องไม่เคยมีหรือปรากฏการออกแบบในลักษณะที่ขอรับความคุ้มครองนี้มาก่อน หรือได้มีการเผยแพร่ต่อสาธารณชนมาก่อนเลย หากงานออกแบบที่ขอรับความคุ้มครองนั้นต่างจากงานออกแบบที่มีการเผยแพร่ต่อสาธารณชนเพียงเล็กน้อย (Immaterial Details) ก็ไม่ถือว่างานออกแบบนั้นมีความใหม่อัน

²⁶ Article 8 paragraph 1 บัญญัติว่า A Community design shall not subsist in features of appearance of a product which are solely dictated by its technical function.

²⁷ Article 1 paragraph 2 (a),(b).

จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้²⁸

ทั้งนี้ การเผยแพร่ต่อสาธารณชนที่ถือเป็นปัจจัยสำคัญในการพิจารณาองค์ประกอบของความใหม่ในงานออกแบบที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้นั้น กฎหมายกำหนดไว้ว่าให้รวมถึง การนำงานออกแสดง (Exhibit) การใช้ในทางการค้า (Use in Trade) หรือการเปิดเผยต่อสาธารณชนโดยวิธีอื่นด้วย แต่ทั้งนี้ไม่รวมถึงกรณีที่บุคคลภายนอกมีการนำงานออกแบบไปเผยแพร่ต่อสาธารณชนโดยไม่ได้รับอนุญาตจากเจ้าของงานออกแบบนั้น ไม่ว่าจะเป็นการกระทำโดยชัดแจ้งหรือโดยปริยายก็ตาม หรือการนำงานออกแสดง การใช้ในทางการค้าหรือการเปิดเผยต่อสาธารณชนโดยวิธีอื่นที่บุคคลภายในวงการศึกษาในธุรกิจนี้ในสหภาพยุโรปไม่อาจรู้ได้ตามสมควรในการดำเนินธุรกิจตามปกติ²⁹ เว้นแต่หากเป็นกรณีที่งานออกแบบที่ขอรับความคุ้มครองแบบจดทะเบียนหากมีการเปิดเผยต่อสาธารณชนโดยตัวเจ้าของงานหรือดีไซเนอร์เอง หรือผู้รับโอนสิทธิจากดีไซเนอร์หรือตามคำสั่งของเจ้าของงานหรือดีไซเนอร์นั้น หากเป็นการเปิดเผยงานภายใน 12 เดือนก่อนวันยื่นคำขอรับความคุ้มครอง ไม่ให้ถือว่าเป็นการเผยแพร่งานต่อสาธารณชน งานออกแบบที่ขอรับความ

²⁸ Article 5 paragraph 1 บัญญัติว่า A design shall be considered to be new if no identical design has been made available to the public:

(a) in the case of an unregistered Community design, before the date on which the design for which protection is claimed has first been made available to the public;

(b) in the case of a registered Community design, before the date of filing of the application for registration of the design for which protection is claimed, or, if priority is claimed, the date of priority.

Article 5 paragraph 2 บัญญัติว่า Designs shall be deemed to be identical if their features differ only in immaterial details.

²⁹ Article 7 paragraph 1 บัญญัติว่า For the purpose of applying Articles 5 and 6, a design shall be deemed to have been made available to the public if it has been published following registration or otherwise, or exhibited, used in trade or otherwise disclosed, before the date referred to in Articles 5(1)(a) and 6(1)(a) or in Articles 5(1)(b) and 6(1)(b), as the case may be, except where these events could not reasonably have become known in the normal course of business to the circles specialised in the sector concerned, operating within the Community. The design shall not, however, be deemed to have been made available to the public for the sole reason that it has been disclosed to a third person under explicit or implicit conditions of confidentiality.

คุ้มครองโดยการจดทะเบียนยังคงถือว่าเป็นงานที่มีความใหม่³⁰ ตามองค์ประกอบที่ขอรับความคุ้มครองได้ตามกฎหมายฉบับนี้

2) เป็นการออกแบบที่มีลักษณะเฉพาะตัว

นอกจากองค์ประกอบเรื่องความใหม่แล้ว งานออกแบบที่จะได้รับความคุ้มครองนั้น ต้องปรากฏว่าเป็นงานออกแบบที่มีลักษณะเฉพาะตัวอีกด้วย กล่าวคือ งานออกแบบนั้นต้องเป็นงานออกแบบที่ทำให้ผู้ใช้ซึ่งมีความรู้เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์นั้นเกิดความรู้สึกว่ารูปลักษณ์โดยรวมของสินค้านั้นต่างไปจากรูปลักษณ์โดยรวมของงานออกแบบอื่นที่ได้มีการเผยแพร่ต่อสาธารณชนมาก่อนแล้ว

ในการพิจารณาว่างานออกแบบที่ขอรับความคุ้มครองนั้นจะถือว่ามีลักษณะเฉพาะตัวหรือไม่นั้น ในกรณีของงานออกแบบที่ขอรับความคุ้มครองในระบบจดทะเบียน (RCD) ให้พิจารณาเปรียบเทียบจากงานออกแบบที่ขอรับความคุ้มครองกับงานออกแบบที่มีการเผยแพร่ต่อสาธารณชนแล้ว ก่อนวันที่มีการยื่นคำขอจดทะเบียนคุ้มครองงานออกแบบนั้น ส่วนงานออกแบบที่ไม่จดทะเบียน (UCD) ให้พิจารณาโดยการเปรียบเทียบงานออกแบบที่ขอรับความคุ้มครองกับงานออกแบบที่มีการเผยแพร่ต่อสาธารณชนแล้วก่อนวันที่งานออกแบบที่ขอรับความคุ้มครองเผยแพร่ต่อสาธารณชน ทั้งนี้ ในการพิจารณาความเหมือนหรือคล้ายของงานออกแบบให้คำนึงถึงระดับความอิสระทางความคิดของผู้สร้างสรรค์ในการออกแบบด้วย³¹

³⁰ Article 7 paragraph 2 บัญญัติว่า A disclosure shall not be taken into consideration for the purpose of applying Articles 5 and 6 and if a design for which protection is claimed under a registered Community design has been made available to the public: (a) by the designer, his successor in title, or a third person as a result of information provided or action taken by the designer or his successor in title; and (b) during the 12 - month period preceding the date of filing of the application or, if a priority is claimed, the date of priority.

Article 7 paragraph 3 บัญญัติว่า Paragraph 2 shall also apply if the design has been made available to the public as a consequence of an abuse in relation to the designer or his successor in title.

³¹ Article 6 paragraph 1 บัญญัติว่า A design shall be considered to have individual character if the overall impression it produces on the informed user differs from the overall impression produced on such a user by any design which has been made available to the public:

(a) in the case of an unregistered Community design, before the date on which the design for which protection is claimed has first been made available to the public

(b) in the case of a registered Community design, before the date of filing the application for registration or, if a priority is claimed, the date of priority.

3.3.4 ขอบเขตการได้รับความคุ้มครอง

การให้ความคุ้มครองการออกแบบตามกฎหมายฉบับนี้ ในแง่ของขอบเขตการให้ความคุ้มครองระหว่างระบบการจดทะเบียน (RCD) หรือระบบไม่จดทะเบียน (UCD) ไม่มีความแตกต่างกัน แต่ระดับการให้ความคุ้มครองมีความแตกต่างกัน ดังนี้

1) การออกแบบที่ได้รับคุ้มครองโดยการจดทะเบียน (RCD) ผู้ที่ขอรับความคุ้มครองจะได้สิทธิแต่เพียงผู้เดียวในการใช้และการป้องกันมิให้บุคคลภายนอกใช้งานออกแบบที่ได้จดทะเบียนไว้แล้วโดยไม่ได้รับอนุญาต³²

ทั้งนี้ การใช้ รวมถึงการผลิต การเสนอขาย การนำออกสู่ตลาด การนำเข้า การส่งออก หรือ การใช้ผลิตภัณฑ์ที่มีดีไซน์รวมอยู่ด้วย หรือการจัดเก็บผลิตภัณฑ์ดังกล่าวด้วย³³

2) การออกแบบที่ได้รับความคุ้มครองโดยไม่ได้จดทะเบียน (UCD) ผู้สร้างสรรค์หรือดีไซเนอร์มีเพียงสิทธิที่จะป้องกันบุคคลภายนอกนำงานออกแบบของตนไปใช้เพื่อการพาณิชย์และเฉพาะกรณีของการลอกเลียนแบบงานเท่านั้น ดังนั้นหากบุคคลภายนอกสามารถพิสูจน์ได้ว่าตนไม่ได้ลอกเลียนงานออกแบบดังกล่าวที่มีการกล่าวอ้างความคุ้มครองตามระบบไม่จดทะเบียน (UCD) หรือเป็นกรณีที่ต่างคนต่างคิดงานเหล่านั้นได้ขึ้นมาเอง (Independently Created) ก็ไม่ถือว่าเป็นการกระทำละเมิดต่องานออกแบบที่เกิดขึ้น

ดังนั้น ในการพิจารณาการให้สิทธิแก่ผู้สร้างสรรค์งานหรือดีไซเนอร์ จะต้องพิจารณาออกเป็นสองลักษณะ คือ ในกรณีที่งานออกแบบได้รับความคุ้มครองโดยการจดทะเบียน แม้ผู้สร้างสรรค์หรือดีไซเนอร์จะได้สร้างสรรค์งานขึ้นด้วยตนเองและสามารถพิสูจน์ได้ว่างานที่ตนสร้างสรรค์นั้นไม่ได้เกิดขึ้นจากการลอกเลียนแบบงานออกแบบของผู้อื่นก็ตาม งานที่สร้างสรรค์ขึ้นมาภายหลังนี้ หากเหมือนหรือคล้ายกับงานออกแบบที่ได้รับความคุ้มครองโดยการจดทะเบียนไว้แล้ว ก็ถือว่างานสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นมาภายหลังเป็นงานที่ไม่ได้รับความคุ้มครองและเป็นงานที่ละเมิดสิทธิของเจ้าของสิทธิที่ได้รับความคุ้มครองแล้ว ซึ่งต่างจากการให้ความคุ้มครองงานออกแบบที่ไม่จดทะเบียน หากผู้สร้างสรรค์หรือดีไซเนอร์พิสูจน์ได้ว่างานที่ตนสร้างสรรค์ขึ้น แม้จะมีลักษณะเหมือน

Article 6 paragraph 2 บัญญัติว่า In assessing individual character, the degree of freedom of the designer in developing the design shall be taken into consideration.

³² Article 19 paragraph 1 บัญญัติว่า A registered Community design shall confer on its holder the exclusive right to use it and to prevent any third party not having his consent from using it.

³³ Article 19 paragraph 1 บัญญัติว่า The aforementioned use shall cover, in particular, the making, offering, putting on the market, importing, exporting or using of a product in which the design is incorporated or to which it is applied, or stocking such a product for those purposes.

หรือคล้ายกับงานที่ของผู้อื่นที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นก่อนตน แต่เป็นการสร้างสรรค์โดยไม่ได้ลอกเลียนแบบงานเหล่านั้น งานที่สร้างสรรค์ขึ้นภายหลังก็ไม่ถือว่าเป็นงานที่ละเมิดงานสร้างสรรค์อื่นและได้รับความคุ้มครองเช่นกัน

การให้ความคุ้มครองงานออกแบบตามระบบจดทะเบียนจึงมีความครอบคลุมมากกว่าการคุ้มครองงานออกแบบที่ไม่ได้จดทะเบียน

3.3.5 ระยะเวลาการให้ความคุ้มครอง

การออกแบบที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้ ซึ่งมีการกำหนดระยะเวลาในการให้ความคุ้มครองแบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือ งานออกแบบที่ได้รับความคุ้มครองในระบบจดทะเบียน (RCD) และงานออกแบบที่ได้รับความคุ้มครองในระบบไม่จดทะเบียน (UCD) ซึ่งมีระยะเวลาที่แตกต่างกัน ดังนี้

1) ในระบบจดทะเบียน (RCD) มีระยะเวลาคุ้มครอง 5 ปี และสามารถขอต่ออายุการคุ้มครองได้ครั้งละ 5 ปี แต่ทั้งนี้การคุ้มครองทั้งหมดนับตั้งแต่วันยื่นขอรับความคุ้มครองรวมแล้วต้องไม่เกิน 25 ปี³⁴

2) ในระบบไม่จดทะเบียน (UCD) มีระยะเวลาคุ้มครองทั้งสิ้น 3 ปี นับแต่วันแรกที่งานออกแบบเผยแพร่ต่อสาธารณชน

ดังนั้น การให้ความคุ้มครองงานออกแบบซึ่งมีการกำหนดระยะเวลาที่ต่างกันระหว่างการให้ความคุ้มครองในระบบจดทะเบียน (RCD) และระบบไม่จดทะเบียน (UCD) ถือเป็นผลดีต่อผู้สร้างสรรค์งาน เนื่องจากผู้สร้างสรรค์หรือดีไซเนอร์สามารถนำงานออกแบบของตนออกแสดงเพื่อให้ได้รับความคุ้มครองตามระบบไม่จดทะเบียน (UCD) เป็นระยะเวลา 1 ปีได้ก่อน ซึ่งหากงานออกแบบที่นำออกแสดงนั้น ปรากฏเป็นที่ต้องการของตลาด ผู้สร้างสรรค์หรือดีไซเนอร์ยังสามารถนำงานออกแบบนั้นมาขึ้นขอรับความคุ้มครองในระบบจดทะเบียน (RCD) ต่อได้ โดยไม่ถือว่าการนำงานออกเผยแพร่โดยผู้สร้างสรรค์หรือดีไซเนอร์เองนั้นทำให้ดีงานออกแบบขาดองค์ประกอบความใหม่แต่อย่างใด ซึ่งเป็นข้อดีที่ทำให้ผู้สร้างสรรค์งานหรือดีไซเนอร์ สามารถนำงานออกแบบมาขอรับความคุ้มครองเพิ่มขึ้นได้

³⁴ Article 12 บัญญัติว่า Upon registration by the Office, a design which meets the requirements under Section 1 shall be protected by a registered Community design for a period of five years as from the date of the filing of the application. The right holder may have the term of protection renewed for one or more periods of five years each, up to a total term of 25 years from the date of filing.

3.3.6 ข้อจำกัดสิทธิของผู้ทรงสิทธิ

นอกจากสิทธิของผู้สร้างสรรค์หรือแพชชั่นดีไซน์เนอร์ ซึ่งได้รับความคุ้มครองแตกต่างกันขึ้นอยู่กับงานออกแบบได้รับความคุ้มครองในระบบจดทะเบียนหรือไม่จดทะเบียน ซึ่งกฎหมายก็ได้กำหนดข้อจำกัดสิทธิไว้ในข้อ 20 ดังนี้

(1) งานออกแบบที่ทำขึ้นเพื่อการใช้งานส่วนตัวและไม่มีวัตถุประสงค์ในทางการค้า

(2) งานออกแบบขึ้นเพื่อการทดลอง

(3) การทำซ้ำซึ่งงานออกแบบเพื่อการอ้างอิงหรือการสอน ทั้งนี้ ต้องไม่เป็นการกระทำอันไม่เป็นธรรมทางการค้า ไม่ขัดสิทธิในการแสวงหาประโยชน์ตามปกติของผู้ทรงสิทธิในงานออกแบบ และมีการอ้างถึงที่มาของงานออกแบบ³⁵

3.3.7 กรณีศึกษา

เนื่องจากการให้ความคุ้มครองงานออกแบบของสหภาพยุโรปตาม Regulation ฉบับนี้ได้บัญญัติขึ้นโดยมีผลผูกพันแก่ประเทศสมาชิกทุกประเทศในสหภาพยุโรป ซึ่งในบางประเทศต้องมีการแก้ไขกฎหมายภายในของตนให้สอดคล้อง ทำให้ต้องใช้ถ้อยคำอย่างกว้างจึงต้องอาศัยการตีความค่อนข้างมาก แต่เนื่องจากเรื่องของการออกแบบแพชชั่นยังเป็นเรื่องใหม่ และยังไม่มีการศึกษามากนัก ดังนั้นมีคดีสำคัญที่ศาลสูงของประเทศไอร์แลนด์ได้ตัดสินไว้ในปี 2007 คือ คดี Karen Millen LTD. V. Dunnes Stores³⁶ ข้อเท็จจริงในคดีปรากฏว่า ข้อเท็จจริงในคดีปรากฏว่า โจทก์ ซึ่งเป็นผู้ผลิตและจำหน่ายเสื้อผ้าสตรี เป็นผู้ออกแบบสินค้าเรียกว่า “The KM Top” มีลักษณะของการถักสีกาที่ด้าน “The KM Blue Shirt” หรือเสื้อเชิ้ตลายสีฟ้า และ “The KM Brown Shirt” หรือเสื้อเชิ้ตลายสีน้ำตาล ซึ่งโจทก์ผลิตและมีการจำหน่ายในปี 2005 ต่อมาจำเลยซึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจการค้าในประเทศไอร์แลนด์ได้ผลิตและจำหน่ายสินค้าภายใต้ชื่อ Savida โดยโจทก์ได้ยื่นฟ้องต่อศาลไอร์แลนด์ว่าจำเลยละเมิดงานออกแบบที่ปรากฏสามรายการของโจทก์ ซึ่งเป็นการละเมิดงานออกแบบในระบบไม่จดทะเบียน (UCD) โดยศาลได้ตัดสินประเด็นหลัก ๆ ไว้ดังนี้

³⁵ Article 20 paragraph 1 บัญญัติว่า The rights conferred by a Community design shall not be exercised in respect of:

(a) acts done privately and for non-commercial purposes;

(b) acts done for experimental purposes;

(c) acts of reproduction for the purpose of making citations or of teaching, provided that such acts are compatible with fair trade practice and do not unduly prejudice the normal exploitation of the design, and that mention is made of the source.

³⁶ **Karen Millen LTD. V. Dunnes Stores** [Online], 21 December 2007. Available from <http://www.bailii.org/ie/cases/IEHC/2007/H449.html>.

ประเด็นการพิจารณาพิสูจน ศาลได้วางหลักไว้ว่า กรณีที่โจทก์กล่าวอ้างว่างานออกแบบของตนได้รับความคุ้มครองตามระบบไม่จดทะเบียน (UCD) โจทก์มีการพิจารณาพิสูจนถึงความคุ้มครองดังกล่าว แต่หากจำเลยโต้แย้งว่างานออกแบบของโจทก์ไม่ได้รับความคุ้มครองตามระบบดังกล่าว การพิจารณาพิสูจนจะกลับไปตกแก่จำเลยในการพิสูจนว่างานออกแบบของโจทก์ไม่ได้รับความคุ้มครอง³⁷

ดังนี้ ในการพิสูจนว่างานออกแบบที่จะได้รับความคุ้มครองตามระบบไม่จดทะเบียน (UCD) หรือไม่ โจทก์จึงต้องพิสูจนว่างานออกแบบนั้นเข้าองค์ประกอบความใหม่และมีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งในข้อเท็จจริงของคดีนี้มีการพิพาทในประเด็นเพียงว่า งานออกแบบพิพาทมีลักษณะเฉพาะตัวตาม Regulation 6/2002 ข้อ 6 หรือไม่ ซึ่งลักษณะเฉพาะตัวตามข้อ 6 นี้ กำหนดให้พิจารณาโดยใช้มาตรฐานของผู้ใช้สินค้าที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับงานออกแบบเป็นหลักสำคัญ จึงเกิดเป็นประเด็นว่า บุคคลดังกล่าวจะต้องมีคุณสมบัติอย่างไร ซึ่งศาลสูงของไอร์แลนด์ได้ตัดสินไว้ว่า หมายถึง ผู้ที่มีสัมผัสอันแหลมคมในเรื่องของแฟชั่น มีความรู้อันดีเกี่ยวกับการออกแบบในสินค้าซึ่งได้มีการนำออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนมาก่อนแล้ว มีความตื่นตัวต่องานออกแบบและมีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับข้อจำกัดด้านการใช้งานหรือด้านเทคนิคของการออกแบบนั้น ๆ ซึ่งก็คือผู้ใช้ผลิตภัณฑ์ดังกล่าวจริง ๆ มิใช่เพียงผู้ที่ซื้อผลิตภัณฑ์ไปเพื่อจำหน่ายต่อและเป็นผู้บริโภคที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับแฟชั่นมากกว่าผู้บริโภคทั่วไป แต่ไม่จำเป็นต้องรอบรู้ถึงขนาดที่ผู้สร้างสรรค์หรือดีไซเนอร์³⁸ การพิจารณาลักษณะเฉพาะตัวจึงต้องพิจารณาจากความประทับใจโดยรวม (Overall Impression) ของผู้ใช้สินค้าที่มีความรอบรู้เกี่ยวกับงานออกแบบเป็นหลักในการพิจารณา

ทั้งนี้ ยังมีข้อโต้แย้งว่า ความประทับใจโดยรวม (Overall Impression) จะพิจารณาจากสิ่งใด ซึ่งโจทก์เห็นว่า ควรพิจารณาจากงานของโจทก์กับงานออกแบบอื่น ๆ ที่เคยเผยแพร่ต่อสาธารณชน มาแล้วก่อนวันที่โจทก์เผยแพร่งานต่อสาธารณชน ส่วนความเห็นของจำเลยเห็นว่า ต้องเปรียบเทียบงานออกแบบของโจทก์กับงานออกแบบอื่น ๆ ซึ่งอาจเคยหรือไม่เคยเผยแพร่ต่อสาธารณชนก็ได้ โดยหากงานออกแบบของโจทก์มีส่วนประกอบที่เป็นส่วนประกอบของงานออกแบบที่เคยปรากฏต่อสาธารณชนแล้ว ก็ไม่ถือว่างานออกแบบของโจทก์มีลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งศาลเห็นด้วยกับความเห็นของโจทก์ จึงตัดสินว่าเกณฑ์ในการพิจารณาความมีลักษณะเฉพาะตัวของงานออกแบบให้เปรียบเทียบความประทับใจของผู้เชี่ยวชาญที่มีต่องานออกแบบของโจทก์กับความประทับใจที่ผู้เชี่ยวชาญมีต่องานออกแบบอื่น ๆ ที่เคยเผยแพร่ต่อสาธารณชนมาแล้วก่อนวันที่โจทก์เผยแพร่งานออกแบบพิพาทต่อ

³⁷ Ibid.

³⁸ Ibid.

สาธารณชน โดยให้พิจารณางานออกแบบดังกล่าวในภาพรวม ไม่ต้องแยกส่วนประกอบในงานออกแบบของโจทก์ออกเป็นส่วน ๆ³⁹

ในประเด็นนี้ จำเลยได้ยื่นคำร้องต่อศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรป (European Court of Justice หรือ ECJ) เพื่อขอให้ตีความ Regulation 6/2002 นี้ และเมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2557 ศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรปได้ตีความตามข้อ 6 ของ Regulation นี้ไปในแนวทางเดียวกับการพิจารณาของศาลสูงของไอร์แลนด์

ในคดีนี้ แม้ว่าศาลจะไม่ได้ตัดสินในหลักเกณฑ์การพิจารณาว่ามีการละเมิดงานออกแบบกันหรือไม่ เนื่องจากจำเลยไม่ได้ปฏิเสธว่าผลิตภัณฑ์เสื้อของจำเลยลอกเลียนแบบมาจากโจทก์ แต่จากการตีความคำพิพากษาของศาลยุติธรรมแห่งสหภาพยุโรปจะเห็นได้ว่า ในการพิจารณาความเหมือนหรือคล้ายของงานออกแบบในกรณีที่มีการฟ้องละเมิด ศาลน่าจะพิจารณาเปรียบเทียบจากรูปลักษณะโดยรวม (Overall Look) และความประทับใจโดยรวม (Overall Impression) ในงานออกแบบของโจทก์และของจำเลย ไม่ใช่พิจารณาในส่วนประกอบแต่ละส่วนแยกจากกันและคำนวณรวมกันว่ามีส่วนที่เหมือนหรือคล้ายมากน้อยเพียงไรเช่นกัน

3.4 การคุ้มครองงานออกแบบตามกฎหมายไทย

การให้ความคุ้มครองกับงานออกแบบในประเทศไทยสามารถพิจารณาออกเป็น 2 ลักษณะ คือ การคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ในฐานะงานในประเภทศิลปกรรมและการคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์

พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 4 วรรค 6 บัญญัติเกี่ยวกับงานศิลปกรรม ได้แก่ งานจิตรกรรม งานประติมากรรม งานภาพพิมพ์ งานสถาปัตยกรรม งานภาพถ่าย งานภาพประกอบ แผนที่ โครงสร้าง ภาพร่าง หรืองานสร้างสรรค์รูปทรงสามมิติอันเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศหรือวิทยาศาสตร์ งานศิลปะประยุกต์ ทั้งนี้ไม่ว่างานศิลปกรรมดังกล่าวจะมีคุณค่าทางด้านศิลปะหรือไม่ ดังนั้น งานออกแบบแฟชั่น หากเข้าลักษณะหนึ่งลักษณะใดในงานประเภทศิลปกรรม ผู้สร้างสรรค์งานหรือดีไซเนอร์ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ได้

ส่วนการคุ้มครองงานออกแบบตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2542) ได้บัญญัติให้ความคุ้มครองต่องานออกแบบที่อาจขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายได้นั้น กล่าวคือ การออกแบบผลิตภัณฑ์ หมายถึง รูปร่างของผลิตภัณฑ์หรือองค์ประกอบของลวดลายหรือสีของผลิตภัณฑ์ อันมีลักษณะพิเศษสำหรับผลิตภัณฑ์ซึ่งสามารถใช้เป็นแบบสำหรับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมรวมทั้งหัตถกรรมได้ ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2542) มาตรา

³⁹ Ibid.

3 วรรค 5 ซึ่งลักษณะของการออกแบบผลิตภัณฑ์ คือ ลักษณะภายนอก (External Aspect) ของผลิตภัณฑ์ อันไม่เกี่ยวกับกลไก (Mechanism) ลักษณะการทำงาน (Function) ประโยชน์ใช้สอย (Utility) ของผลิตภัณฑ์ และลักษณะของงานออกแบบผลิตภัณฑ์ที่อาจขอรับสิทธิบัตรได้นั้นต้องมีลักษณะตามที่กฎหมายกำหนดไว้ กล่าวคือ ต้องเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่และเป็นการออกแบบเพื่อใช้ในทางอุตสาหกรรมและหัตถกรรมตามมาตรา 56 เช่น ต้องไม่ใช่แบบผลิตภัณฑ์ที่ได้มีการเปิดเผยสาระสำคัญ หรือรายละเอียดในเอกสารหรือสิ่งพิมพ์ที่ได้เผยแพร่อยู่แล้วตามมาตรา 57 เป็นต้น⁴⁰

3.5 แนวคำพิพากษาของศาลฎีกาในประเทศไทย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6379/2537 วินิจฉัยว่า แบบปากกาเป็นงานสร้างสรรค์อันเกิดจากการนำเอาการสร้างแบบพิมพ์รูปลักษณะของปากกาและแบบแม่พิมพ์ซึ่งเขียนด้วยลายเส้นประกอบเป็นรูปทรงอันเข้าลักษณะศิลปกรรมประเภทงานจิตรกรรมและการสร้างแม่พิมพ์กับหุ่นจำลองของปากกาดังกล่าวซึ่งเป็นงานสร้างสรรค์รูปทรงที่เกี่ยวกับปริมาตรที่สัมผัสและจับต้องได้อันเข้าลักษณะศิลปกรรมประเภทงานประติมากรรมมาประกอบเข้าด้วยกันและสร้างขึ้นเป็นปากกาเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการขีดเขียนและเพื่อประโยชน์ทางการค้าอันเป็นประโยชน์อย่างอื่นนอกจากการชื่นชมในคุณค่าของตัวงานจิตรกรรมและประติมากรรมดังกล่าว งานสร้างสรรค์แบบปากกาจึงเป็นงานศิลปะประยุกต์ อันอาจได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 มาตรา 4 (7) ทั้งนี้ไม่ว่าจะมีคุณค่าทางศิลปะหรือไม่ งานออกแบบปากกา ค.และ ล. ซึ่งรวมงานสร้างแบบพิมพ์รูปลักษณะของปากกา แบบแม่พิมพ์ หุ่นจำลองและแม่พิมพ์ปากกาเป็นศิลปกรรมประเภทงานศิลปะประยุกต์ซึ่งเกิดจากการนำเอางานจิตรกรรมและประติมากรรมมารวมกันโดยกรรมวิธีการที่ 1 ถึงที่ 3 และ อ. ผู้รับจ้างจากโจทก์ที่ 1 ได้สร้างสรรค์ขึ้นขณะที่อยู่ในราชอาณาจักร บุคคลทั้งสี่จึงเป็นผู้มีลิขสิทธิ์ในแบบปากกา ค. และ ล. ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 มาตรา 6 ประกอบด้วยมาตรา 4 เมื่อบุคคลทั้งสี่ได้ทำหนังสือสัญญาโอนลิขสิทธิ์ในแบบปากกาดังกล่าวให้ แก่โจทก์ทั้งสี่แล้ว โจทก์ทั้งสี่จึงเป็นผู้ได้ไปซึ่งลิขสิทธิ์และเป็นผู้ที่มีลิขสิทธิ์ในแบบปากกา ค.และ ล. ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 มาตรา 7,8 และ 15 ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5202/2552 วินิจฉัยว่า งานที่จะได้รับความคุ้มครองในลักษณะของงานศิลปกรรมนั้น แม้กฎหมายจะไม่ได้มุ่งประสงค์ให้งานนั้นต้องมีคุณค่าทางศิลปะ แต่ก็ต้องเป็นงานที่ถูกสร้างสรรค์ขึ้นด้วยตนเองในลักษณะที่ควรจะได้รับ ความคุ้มครองตามกฎหมาย หากเป็นเพียงงานซึ่ง

⁴⁰ ยรรยง พวงราช, “สาระสำคัญของพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522”, วารสารกฎหมาย 34, 3(ตุลาคม 2534): 25-26.

ทำขึ้นโดยทั่วไปเท่านั้น สำหรับภาพกราฟฟิคบลูเพาเวอร์ แม้จะเป็นรูปทรงกลมอันเป็นรูปทรงเรขาคณิตทั่วไป แต่ก็เป็งานสร้างสรรค์รูปทรงที่ประกอบด้วยเส้นและสีโดยไม่ปรากฏว่า ได้ลอกเลียนหรือดัดแปลงมาจากงานที่มีอยู่เดิม จึงแสดงให้เห็นถึงความเป็นงานสร้างสรรค์ที่สร้างขึ้นด้วยตนเอง จึงเป็งานศิลปกรรมลักษณะงานจิตรกรรมที่ได้รับความคุ้มครองตาม พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 แม้ต่อมาจะมีการนำงานนี้ไปใช้ในทางการค้าก็ไม่ใช่เหตุให้งานดังกล่าวขาดคุณสมบัติที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ตามนิยามศัพท์คำว่า “งานศิลปประยุกต์” ใน พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 4 วัตถุประสงค์ของการให้คุ้มครองงานศิลปประยุกต์ที่หมายถึงการนำงานศิลปกรรมลักษณะงานต่าง ๆ มาใช้ในลักษณะที่เกิดประโยชน์อย่างอื่นนอกเหนือจากการชื่นชมในคุณค่าของตัวงาน ดังกล่าว เมื่อภาพกราฟฟิคบลูเพาเวอร์กับภาพวาดรูปมือเป็งานศิลปกรรมลักษณะงานจิตรกรรมและถูกนำไปใช้ประกอบกันบนของบรรจุภัณฑ์เพื่อประกอบเครื่องหมายการค้า ภาพและข้อความอื่น ๆ อันเป็การนำเอางานศิลปกรรมไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการค้า การออกแบบของบรรจุภัณฑ์ดังกล่าว จึงเป็งานศิลปประยุกต์

บทที่ 4

วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางการคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นตามกฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายสิทธิบัตรของไทยกับกฎหมายระหว่างประเทศและ Council Regulation (EC) 6/2002 of 12 December 2001 on Community Designs

ในบทนี้จะเป็นการศึกษาและวิเคราะห์ถึงบทบัญญัติของกฎหมายลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการให้ความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นว่าบทบัญญัตินี้มีความสัมพันธ์กับการให้ความคุ้มครองในขอบเขตของการให้ความคุ้มครองงานออกแบบในลักษณะใดบ้าง ตลอดจนศึกษาถึงรูปแบบของกฎหมายไทยที่จำเป็นต้องบัญญัติให้สอดคล้องกับพันธกรณีตามอนุสัญญากรุงเบอร์น และข้อตกลงว่าด้วยการค้าที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (TRIPs) ซึ่งองค์การการค้าโลก (WTO) ได้กำหนดไว้เป็นมาตรฐาน โดยศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายการคุ้มครองงานออกแบบตาม Council Regulation (EC) 6/2002 of 12 December 2001 on Community Designs เพื่อวิเคราะห์หารูปแบบกฎหมายที่เหมาะสมในการให้ความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่น ซึ่งหากพิจารณาถึงการให้ความคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาตามกฎหมายลิขสิทธิ์ การให้ความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นมีส่วนเกี่ยวข้องกับงานศิลปกรรมลักษณะงานศิลปประยุกต์อันมีส่วนคาบเกี่ยวกับกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์

การพิจารณาแนวทางในงานออกแบบแฟชั่น ซึ่งในปัจจุบันอุตสาหกรรมแฟชั่นภายในประเทศเข้ามามีบทบาทสำคัญที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศมากขึ้น ดังนั้นการพิจารณาแนวทางที่เหมาะสมกับสภาพเศรษฐกิจและสังคมของประเทศไทย จึงจำเป็นที่จะต้องศึกษาหลักเกณฑ์มาตรฐานระหว่างประเทศในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองงานออกแบบอุตสาหกรรมและงานศิลปประยุกต์ ซึ่งได้กำหนดความคุ้มครองในลักษณะและประเภทของงานออกแบบไว้ดังนี้

4.1 วิเคราะห์เปรียบเทียบการคุ้มครองงานออกแบบตามหลักเกณฑ์ของมาตรฐานระหว่างประเทศ

ในส่วนของการวิเคราะห์ถึงแนวทางการคุ้มครองการออกแบบตามหลักเกณฑ์มาตรฐานระหว่างประเทศ ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับงานออกแบบแฟชั่น ซึ่งถือได้ว่าเป็นงานออกแบบอุตสาหกรรมอย่างหนึ่งนั้น จะขอเน้นในส่วนของกฎหมายระหว่างประเทศที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นภาคีสมาชิกคือ อนุสัญญากรุงเบอร์น อนุสัญญากรุงปารีสและข้อตกลงว่าด้วยการค้าที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (TRIPs) ดังนี้

4.1.1 อนุสัญญากรุงเบอร์ลิน

งานศิลปะอุตสาหกรรมหรืองานออกแบบอุตสาหกรรมตามอนุสัญญากรุงเบอร์ลินปรากฏอยู่ในฉบับแก้ไข ณ กรุงเบอร์ลิน ค.ศ. 1908 (Article 2 paragraph 4) ซึ่งกำหนดให้ประเทศภาคีสมาชิกต้องให้ความคุ้มครองแก่งานศิลปะประยุกต์ในอุตสาหกรรม ดังนี้ งานทางด้านศิลปะที่มีวัตถุประสงค์ทางด้านอุตสาหกรรม ย่อมได้รับการคุ้มครองเช่นเดียวกัน ตามที่กฎหมายภายในของประเทศภาคีแต่ละประเทศกำหนด ซึ่งตามอนุสัญญากรุงเบอร์ลิน ฉบับแก้ไข ณ กรุงปารีส ค.ศ. 1971 Article 2 (7) นั้น ประเทศภาคีสมาชิกสามารถมีดุลพินิจที่จะออกกฎหมายภายในคุ้มครองงานศิลปกรรมประเภทศิลปะประยุกต์และงานออกแบบอุตสาหกรรมและงานต้นแบบ ซึ่งถ้าไม่มีกฎหมายภายในให้การคุ้มครองในลักษณะเป็นการเฉพาะแล้ว งานดังกล่าวนั้นจะต้องได้รับการคุ้มครองในงานศิลปกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ดังนั้น อนุสัญญากรุงเบอร์ลินกำหนดไว้เพียงแต่ว่าถ้ากฎหมายภายในของประเทศภาคีแห่งอนุสัญญามีได้กำหนดการคุ้มครองงานออกแบบอุตสาหกรรมและงานต้นแบบไว้ในลักษณะเป็นการเฉพาะแล้ว ก็ควรที่จะให้ความคุ้มครองโดยในงานศิลปกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์

ดังนั้น อนุสัญญากรุงเบอร์ลิน กำหนดไว้เพียงว่า ถ้ากฎหมายภายในของประเทศภาคีตามอนุสัญญาฉบับนี้ มิได้กำหนดให้การคุ้มครองแก่งานออกแบบอุตสาหกรรมและงานต้นแบบไว้ในลักษณะเฉพาะแล้ว ก็ควรที่จะให้ความคุ้มครองแก่งานนั้นในลักษณะของงานศิลปกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์

4.1.2 อนุสัญญากรุงปารีส

อนุสัญญากรุงปารีสได้ให้ความคุ้มครองแก่งานออกแบบอุตสาหกรรม โดยกำหนดให้งานออกแบบอุตสาหกรรมตกอยู่ในบังคับต่อการเสียสิทธิ ในแต่ละเหตุต่อการเสียสิทธิใดๆอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเหตุผลของการเสียสิทธิของงานหรือโดยเหตุของการนำเข้าสินค้าสอดคล้องกับสิ่งซึ่งได้รับการคุ้มครอง¹ งานออกแบบอุตสาหกรรมจะได้รับการคุ้มครองในประเทศสมาชิกภาคีอนุสัญญา²

4.1.3 ข้อตกลงว่าด้วยการค้าเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (TRIPs)

องค์การการค้าโลก (WTO) ได้กำหนดมาตรฐานระหว่างประเทศในการคุ้มครองทรัพย์สินทางปัญญาไว้ในข้อตกลงทางการค้าว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (TRIPs) ซึ่งประเทศสมาชิกจะต้องให้ความคุ้มครองงานลิขสิทธิ์ตามกฎหมายของอนุสัญญากรุงเบอร์ลินซึ่งให้ความคุ้มครองแก่งานวรรณกรรมและศิลปกรรม (Literately and Artistic) และตามอนุสัญญากรุงปารีสที่

¹ WIPO, Paris convention for the protection of industrial property, (Geneva: WIPO, 1994), 11.

² Ibid, 13.

ให้ความคุ้มครองแก่ทรัพย์สินทางปัญญาในด้านอุตสาหกรรม (Industrial Property) เช่น สิทธิบัตร เครื่องหมายการค้า การออกแบบอุตสาหกรรม

ประเทศไทยในฐานะที่เป็นประเทศภาคีสมาชิกและได้ลงนามในความตกลงทริปส์ (TRIPs) จึงมีพันธกรณีที่จะต้องดำเนินการบัญญัติข้อตกลงให้สอดคล้องกับกฎหมายภายในประเทศของตน ซึ่งจะต้องกำหนดให้มีการคุ้มครองกับทรัพย์สินทางปัญญาต่างๆตามมาตรฐานที่ข้อตกลงทริปส์กำหนดไว้ ทั้งการให้ความคุ้มครองแก่คนภายในประเทศของตนและการให้ความคุ้มครองต่อคนชาติของประเทศอื่นๆตามข้อตกลงทริปส์ เช่น การบัญญัติความคุ้มครองตามหลักปฏิบัติเยี่ยงคนชาติ ซึ่งจากพันธกรณีดังกล่าว ประเทศภาคีสมาชิกตามข้อตกลงทริปส์ (TRIPs) จะต้องปฏิบัติให้เสร็จสิ้นภายในวันที่ 31 ธันวาคม 2542

การคุ้มครองที่เกี่ยวกับงานออกแบบตามข้อตกลงทริปส์ (TRIPs) บัญญัติไว้ในข้อ 25.1 กล่าวคือ “ให้สมาชิกให้การคุ้มครองแก่แบบอุตสาหกรรมที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยอิสระอันเป็นของใหม่หรือต้นแบบ สมาชิกอาจกำหนดว่าแบบมิได้เป็นของใหม่หรือเป็นต้นฉบับหากแบบนั้นมีได้แตกต่างอย่างสำคัญจากแบบที่รู้จักกันแล้วหรือเป็นการผสมผสานลักษณะเด่นของแบบที่รู้จักกันแล้ว สมาชิกอาจกำหนดว่า การคุ้มครองเช่นว่านั้นมีให้ขยายไปถึงแบบที่เกิดขึ้นโดยประการสำคัญจากการพิจารณาทางเทคนิคหรือการทำงาน” และในข้อ 25.2 “ให้สมาชิกแต่ละรายจะต้องทำให้มั่นใจว่าข้อกำหนดในการประกันการคุ้มครองการออกแบบสิ่งทอ โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่าย การตรวจสอบ หรือการโฆษณาเผยแพร่ใด ๆ ไม่ทำให้เสื่อมเสียปราศจากเหตุผลอันสมควรแก่โอกาสที่จะแสวงหาและได้มาซึ่งการคุ้มครองเช่นว่านั้น ให้บรรดาสมาชิกมีอิสระที่จะปฏิบัติตามพันธกรณีนี้โดยกฎหมายว่าด้วยแบบทางอุตสาหกรรมหรือกฎหมายลิขสิทธิ์”

ในส่วนที่เกี่ยวกับการออกแบบแฟชั่น ซึ่งมีลักษณะเป็นการออกแบบอุตสาหกรรม เมื่อพิจารณาเทียบเคียงกับข้อตกลงทริปส์ (TRIPs) ซึ่งได้กำหนดความคุ้มครองแก่งานออกแบบอุตสาหกรรมไว้ในข้อที่ 25.1 กล่าวคือ “ให้สมาชิกให้การคุ้มครองแก่แบบอุตสาหกรรมที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นโดยอิสระอันเป็นของใหม่หรือต้นแบบ สมาชิกอาจกำหนดว่าแบบมิได้เป็นของใหม่หรือเป็นต้นฉบับหากแบบนั้นมีได้แตกต่างอย่างสำคัญจากแบบที่รู้จักกันแล้วหรือเป็นการผสมผสานลักษณะเด่นของแบบที่รู้จักกันแล้ว สมาชิกอาจกำหนดว่า การคุ้มครองเช่นว่านั้นมีให้ขยายไปถึงแบบที่เกิดขึ้นโดยประการสำคัญจากการพิจารณาทางเทคนิคหรือการทำงาน” ซึ่งจากข้อกำหนดดังกล่าว ข้อตกลงทริปส์ (TRIPs) ได้กำหนดเงื่อนไขว่า งานออกแบบอุตสาหกรรม จะต้องเป็นการออกแบบที่มีความใหม่ อันเป็นลักษณะสำคัญของงานที่ขอรับสิทธิบัตรได้ตามกฎหมายสิทธิบัตร หรือหากงานออกแบบนั้นเป็นการริเริ่มสร้างสรรค์ขึ้นด้วยตนเองก็จะได้รับความคุ้มครองอย่างงานอันมีลิขสิทธิ์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ดังนั้น งานออกแบบอุตสาหกรรมที่ไม่เป็นการออกแบบใหม่อันจะเข้าลักษณะที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายที่เกี่ยวกับการคุ้มครองการออกแบบอุตสาหกรรม คือ ได้รับความคุ้มครองตาม

กฎหมายสิทธิบัตรก็ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ได้ หากงานนั้นได้สร้างสรรค์ขึ้นด้วยความสามารถด้วยตนเอง และในข้อ 25.2 ซึ่งกำหนดให้ความคุ้มครองแก่งานที่มีลักษณะเป็นสิ่งทอเส้นใยผ้า ซึ่งงานออกแบบแฟชั่น เช่น เสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย จึงจัดอยู่ในความคุ้มครองดังกล่าว โดยข้อกำหนดในข้อนี้ กำหนดให้บรรดาสมาชิกมีอิสระที่จะปฏิบัติตามพันธกรณีนี้โดยกฎหมายว่าด้วยแบบทางอุตสาหกรรมหรือกฎหมายลิขสิทธิ์ ดังนี้ การออกแบบแฟชั่นที่เข้าลักษณะเป็นการออกแบบสิ่งทอ ประเทศภาคีสมาชิกจะให้ความคุ้มครองแก่งานดังกล่าวตามกฎหมายการออกแบบอุตสาหกรรมหรือกฎหมายลิขสิทธิ์ก็ได้

เมื่อพิจารณาตามหลักเกณฑ์ของมาตรฐานระหว่างประเทศ ซึ่งประเทศไทยได้เข้าเป็นภาคีสมาชิก ตามอนุสัญญากรุงเบอร์ลิน อนุสัญญากรุงปารีส และ ข้อตกลงว่าด้วยการค้าที่เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (TRIPs) ประเทศไทยในฐานะภาคีสมาชิกจึงต้องปฏิบัติตามพันธกรณี อย่างเช่นตามอนุสัญญากรุงเบอร์ลิน ซึ่งแต่เดิมประเทศไทยได้ขอสงวนข้อตกลงที่จะให้ความคุ้มครองแก่งานศิลปประยุกต์ในงานอุตสาหกรรมตาม Article 2 paragraph 4 แต่ต่อมา ประเทศไทยได้ยกเลิกข้อสงวนดังกล่าวและยอมรับผูกพันตามมาตรา 1-21 จึงต้องปฏิบัติตามพันธกรณีและจำเป็นต้องกำหนดการคุ้มครองงานศิลปประยุกต์ในอุตสาหกรรม เช่น การออกแบบเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย งานออกแบบที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมอื่นๆที่เป็นงานศิลปประยุกต์ โดยจะบัญญัติให้ความคุ้มครองตามกฎหมายเฉพาะหรือให้ความคุ้มครองอย่างงานศิลปกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์ก็ได้ เช่นเดียวกับการคุ้มครองตามข้อตกลงว่าด้วยการค้าที่เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (TRIPs) ที่กำหนดให้ประเทศภาคีสมาชิกมีอิสระที่จะให้ความคุ้มครองแก่งานออกแบบอุตสาหกรรมที่ต้องมีลักษณะเป็นการออกแบบที่มีความใหม่รวมทั้งตามอนุสัญญากรุงปารีสที่กำหนดความคุ้มครองเกี่ยวกับงานออกแบบอุตสาหกรรม ซึ่งประเทศไทยในฐานะภาคีสมาชิกจึงต้องบัญญัติกฎหมายให้ความคุ้มครองแก่งานออกแบบอุตสาหกรรม ขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับอนุสัญญากรุงปารีสและข้อตกลงว่าด้วยการค้าที่เกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (TRIPs)

4.2 วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางคุ้มครองงานออกแบบตาม Council Regulation 6/2002 of 12 December 2001 on Community Designs กับกฎหมายของไทย

แนวทางการให้ความคุ้มครองแก่งานออกแบบแฟชั่น จะวิเคราะห์ถึงในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองการออกแบบตาม Council Regulation 6/2002 of 12 December 2001 on Community Designs ซึ่งแต่เดิม การให้ความคุ้มครองงานออกแบบในสหภาพยุโรปเป็นไปตามกฎหมายภายในของแต่ละประเทศ โดยจะขอยกตัวอย่างกฎหมายภายในที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองการออกแบบของ 2 ประเทศ คือ ประเทศฝรั่งเศส และ ประเทศอังกฤษ รวมถึงการคุ้มครองตาม Council Regulation 6/2002 of 12 December 2001 on Community Designs

ในประเทศฝรั่งเศส ซึ่งถือได้ว่าเป็นประเทศที่ได้รับการยกย่องในเรื่องของการออกแบบแฟชั่น และเป็นจุดศูนย์กลางทางด้านแฟชั่นที่สำคัญแห่งหนึ่งของสหภาพยุโรป มีแนวความคิดในการให้ความคุ้มครองงานออกแบบโดยยอมรับลักษณะร่วมกันของศิลปะโดยแท้กับศิลปะทางอุตสาหกรรม โดยมีเหตุผลที่ว่า “ศิลปะไม่มีขอบเขต ไม่มีจุดเริ่มต้นและจุดสิ้นสุด จึงไม่สามารถให้ความหมายได้อย่างชัดเจน ไม่สามารถแบ่งแยกขอบเขตระหว่างศิลปะโดยแท้กับศิลปะทางอุตสาหกรรม” ซึ่งจากแนวความคิดดังกล่าวได้ปรากฏอยู่ในกฎหมายลิขสิทธิ์ที่ว่า “บทบัญญัติตามกฎหมายนี้จะให้ความคุ้มครองแก่สิทธิของผู้สร้างสรรค์ในงานที่เกิดจากสติปัญญาของผู้สร้างสรรค์โดยไม่คำนึงถึงประเภทรูปทรงที่ปรากฏคุณค่าหรือวัตถุประสงค์ของงานนั้น”

การคุ้มครองที่เกี่ยวกับงานออกแบบตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของประเทศไทยตาม Art. L 112-2 (14) บัญญัติว่า การสร้างสรรค์ของอุตสาหกรรมเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายและสิ่งที่เป็นงานแฟชั่นที่มีลักษณะตามฤดูกาล เป็นอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นจากความต้องการด้านผลิตภัณฑ์แฟชั่น อันมีความถี่ในการทำขึ้นใหม่ รูปแบบของผลิตภัณฑ์โดยเฉพาะการทำเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เพอร์นิเจอร์ เสื้อกางเกงชั้นใน การเย็บปักถักร้อย หมวก ถุงเท้า ถุงมือ สินค้าประเภทเครื่องหนัง ผลิตภัณฑ์เส้นใยผ้ามีลักษณะเด่นชัดว่ามีความใหม่หรือโดยสภาพพิเศษในการตัดเย็บเสื้อผ้าในแฟชั่นชั้นสูง ผลิตภัณฑ์ของผลผลิตสิ่งที่เป็นแฟชั่นและเครื่องสวมใส่ รองเท้า และผลิตภัณฑ์จากเส้นใยผ้าสำหรับผ้าและหนังต่าง ๆ ที่เข้าใจกันว่าเป็นอุตสาหกรรมตามฤดูกาล และการให้ความคุ้มครองงานออกแบบตามกฎหมายคุ้มครองงานออกแบบและงานหุ่นจำลอง ซึ่งกำหนดให้งานออกแบบจะต้องมีลักษณะใหม่ มีรูปแบบสามมิติ และมีกระบวนการผลิตทางด้านอุตสาหกรรมทั้งหมด แสดงให้เห็นความแตกต่างจากงานอื่น โดยแต่ละอย่างต้องมีลักษณะที่เด่นชัดและสามารถมองเห็นได้ถึงรูปร่างลักษณะภายนอกที่บ่งบอกถึงลักษณะของความใหม่ หรือโดยลักษณะภายในของสิ่งดังกล่าวหรือลักษณะภายในหลายอย่างประกอบกันจนมีผลต่อลักษณะเฉพาะที่ปรากฏให้เห็นได้ถึงความใหม่³

ดังนั้น พอสรุปได้ว่า การให้ความคุ้มครองการออกแบบตามกฎหมายภายในของประเทศไทยตามกฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายคุ้มครองงานออกแบบและงานหุ่นจำลองซึ่งมีแนวความคิดในการให้ความคุ้มครองงานออกแบบไว้ว่า การออกแบบซึ่งเป็นงานศิลปะ ไม่สามารถที่จะแบ่งแยกความเป็นศิลปะโดยแท้กับศิลปะทางอุตสาหกรรมได้อย่างชัดเจน ซึ่งจากแนวคำพิพากษาที่วินิจฉัยไว้ว่า “เป็นไปได้ที่จะค้นพบลักษณะทางศิลปะในวัตถุที่สร้างขึ้นโดยพลาสติก” ซึ่งต่อมาศาลได้มีการเปลี่ยนแปลงแนวความคิดเดิมที่ต้องการให้ความคุ้มครองเฉพาะงานศิลปะโดยแท้เพียงเท่านั้น แต่กลับให้ความคุ้มครองขยายออกไปโดยไม่ถึงคุณสมบัติของงานอีกต่อไป ดังนั้น ในการให้ความคุ้มครองงาน

³ Dumme, M. G., *Design and utility model thoughtout the world*, (New York: Clark Board Callaghan, 1995), 131-132.

ออกแบบ จึงได้รับความคุ้มครองทั้งตามกฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายคุ้มครองงานออกแบบและงาน
หุ่นจำลอง

สำหรับการคุ้มครองการออกแบบของประเทศอังกฤษ มีการแก้ไขกฎหมายให้สอดคล้องกับ
การเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย จนมีการประกาศใช้กฎหมายลิขสิทธิ์ การออกแบบ และสิทธิบัตร ปี
ค.ศ. 1988 (The Copyright Designs and Patent Act 1988) โดยกำหนดรูปแบบและลักษณะของ
งานที่ได้รับความคุ้มครอง คือ⁴

(1) โดยวิธีการจดทะเบียนงานออกแบบ (Registered Design) เป็นการคุ้มครองงาน
ออกแบบที่ได้จากการจดทะเบียน ให้ความคุ้มครองในงานออกแบบที่เป็นรูปร่างภายนอก สิ่งที่เห็นได้
ขึ้นในการผลิตโดยกรรมวิธีทางด้านอุตสาหกรรมที่เกี่ยวกับพื้นผิวภายนอกของแบบ หรือรูปทรงที่
สวยงามที่ไม่เกี่ยวกับกลไกการใช้สอยประโยชน์ ซึ่งต้องมีลักษณะเด่นชัดที่สามารถมองเห็นได้ด้วย
สายตา ความสวยงามที่ปรากฏอย่างชัดเจนถึงลักษณะของรูปทรง รูปร่างภายนอก อันไม่เกี่ยวกับ
กลไกการใช้สอยประโยชน์ เป็นงานออกแบบที่มีความใหม่และต้องไม่ใช่งานออกแบบที่ไม่สามารถ
ขอจดทะเบียนได้ เช่น งานประติมากรรม เป็นต้น

(2) โดยวิธีการอัตโนมัติตามสิทธิในการออกแบบ (Design Right) หรือการออกแบบที่ไม่ต้อง
จดทะเบียน (Unregistered Design) เป็นสิทธิที่ประยุกต์จากงานต้นแบบ ไม่ใช่งานออกแบบธรรมดา
ของรูปทรงหรือรูปร่างลักษณะภายนอกของสิ่งของนั้น

การให้ความคุ้มครองการออกแบบตามกฎหมายของประเทศอังกฤษยังจำกัดขอบเขตการให้
ความคุ้มครองไว้ว่า “การออกแบบที่เป็นเอกสารหรือบันทึกของการออกแบบหรือหุ่นจำลองที่เป็น
ต้นแบบเพื่อการสร้างสรรค์งานอื่น หรือผลิตภัณฑ์ที่สร้างขึ้นจากเอกสารการออกแบบนั้น ๆ จะไม่ได้
ได้รับความคุ้มครองอย่างงานอันมีลิขสิทธิ์ เว้นแต่งานชิ้นนั้นพอที่จะจำแนกออกได้ว่ามีลักษณะเป็น
ผลงานด้านศิลปกรรม”

ดังนั้นพอสรุปได้ว่า การให้ความคุ้มครองตามกฎหมายของประเทศอังกฤษ งานออกแบบที่จะ
ได้รับความคุ้มครองจะต้องจดทะเบียน หรือโดยการได้รับความคุ้มครองโดยอัตโนมัติ และหากเป็น
เอกสารของงานออกแบบหรือแบบบันทึกของงานหรือต้นแบบการออกแบบ หรือผลิตภัณฑ์ที่สร้างจาก
เอกสารแบบนั้น ๆ จะไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย เว้นแต่งานออกแบบนั้นพอจำแนกได้ว่ามี
ลักษณะเป็นงานประเภศิลปกรรม

เมื่อพิจารณาถึงการให้ความคุ้มครองงานออกแบบของประเทศในสหภาพยุโรปซึ่งมีความ
แตกต่างกัน สหภาพยุโรปในฐานะที่เป็นศูนย์กลางของแพชั่น อุตสาหกรรมแพชั่นยังเป็นอุตสาหกรรม

⁴ Marett, P., *Concise course texts : Intellectual property law*, (London: Sweet &
Maxwell, 1996), 67.

ที่สำคัญและสร้างรายได้เป็นจำนวนมากให้แก่ภูมิภาคนี้ จึงได้ออกกฎหมายเพื่อให้ความคุ้มครองแก่งานออกแบบขึ้นโดยเฉพาะ คือ Council Regulation (EC) 6/2002 of 12 December 2001 on Community Designs โดยมีผลผูกพันแก่ประเทศสมาชิกในสหภาพยุโรป และเพื่อแก้ปัญหาในการให้ความคุ้มครองที่มีความแตกต่างกันตามกฎหมายภายในของแต่ละประเทศในสหภาพยุโรป อีกทั้งยังเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันทางการค้าและคงความเป็นผู้นำทางด้านแฟชั่นและเป็นการสนับสนุนให้สหภาพยุโรปเป็นตลาดการค้าเดียว

การคุ้มครองงานออกแบบตามกฎหมายของสหภาพยุโรป ได้กำหนดการให้ความคุ้มครองแก่งานออกแบบ ซึ่งได้นิยามความหมายของ การออกแบบ ไว้ในมาตรา 3 หมายถึง รูปลักษณะโดยรวมหรือรูปลักษณะบางส่วนของผลิตภัณฑ์ซึ่งเกิดจากลักษณะเด่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งลักษณะเด่นของลายเส้น โครงสร้าง สี รูปทรง พื้นผิว และหรือวัสดุของผลิตภัณฑ์ และหรือการประดับตกแต่ง ผลิตภัณฑ์ดังกล่าว เว้นแต่ เป็นการออกแบบเพื่อนำไปใช้งานทางเทคนิค จะไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้

ดังนั้น เมื่อพิจารณาในส่วนของการออกแบบแฟชั่นซึ่งมีลักษณะที่เป็นเอกลักษณ์ อาทิเช่น รูปร่างรูปทรงที่มีลักษณะเด่นของเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย เช่น ชุดแซคของชาแนล (Chanel) หรือ ลวดลายสีสรรที่มีลักษณะเด่นชัด อย่างกระเป๋าถือของ หลุยส์ วิตตอง (Luis Vuitton) เป็นต้น และไม่ใช่ออกแบบขึ้นเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ทางเทคนิค การออกแบบแฟชั่นจึงถือได้ว่าเป็นการออกแบบที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้

นอกจากนี้ งานออกแบบที่ไม่เข้าลักษณะของการออกแบบเพื่อใช้ประโยชน์ในทางเทคนิค ยังต้องเข้าหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนดซึ่งบัญญัติอยู่ในข้อ 5 และข้อ 6 คือ (1) ต้องเป็นการออกแบบที่มีความใหม่ และ (2) ต้องเป็นการออกแบบที่มีลักษณะเฉพาะตัว ทั้งนี้ไม่ว่าการออกแบบนั้นจะขอรับความคุ้มครองโดยการจดทะเบียนหรือไม่ก็ตาม

ในกรณีการพิจารณาหลักเกณฑ์ความใหม่ ซึ่งหมายถึง ต้องเป็นการออกแบบที่ไม่เคยปรากฏในรูปแบบลักษณะที่ได้มีการเผยแพร่ต่อสาธารณชนมาก่อน หากการออกแบบนั้นแม้มีการเปิดเผยเพียงเล็กน้อย แต่มีการเปิดเผยต่อสาธารณชนแล้ว ก็ไม่ถือว่าการออกแบบดังกล่าวเป็นการออกแบบที่มีความใหม่ ย่อมได้รับความคุ้มครอง และในส่วนของการออกแบบที่ต้องมีลักษณะเฉพาะตัว หมายถึง ต้องเป็นการออกแบบที่ทำให้ผู้ใช้ที่มีความรู้โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์นั้นเกิดความรู้สึกได้ว่า รูปลักษณะโดยรวมของสินค้าดังกล่าวมีความแตกต่างจากรูปลักษณะโดยรวมของสินค้าอื่นที่ได้มีการนำออกเผยแพร่ต่อสาธารณชนมาก่อนแล้ว

ดังนั้น งานออกแบบแฟชั่นที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายของสหภาพยุโรป จะต้องพิจารณาว่าเจ้าของประกอบหลักเกณฑ์ของการออกแบบที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ คือ จะต้องเป็นการออกแบบแฟชั่นที่มีความใหม่และมีลักษณะเฉพาะตัว และต้องไม่ใช่การออกแบบแฟชั่นที่นำไปใช้

ในทางด้านเทคนิคเป็นสำคัญ ซึ่งหากการออกแบบแพชชันนั้น แม้จะเป็นการออกแบบที่มีความใหม่และมีลักษณะเฉพาะตัว แต่เป็นการออกแบบเพื่อนำไปใช้ในทางเทคนิค การออกแบบดังกล่าวก็จะไม่ได้รับความคุ้มครองตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายฉบับนี้ แต่จะต้องไปขอรับความคุ้มครองอย่างกฎหมายสิทธิบัตร

ในส่วนของกฎหมายไทยนั้น หากจะพิจารณาถึงแนวทางที่เหมาะสมในการให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับงานออกแบบแพชชัน เห็นควรที่จะต้องพิจารณาเสียก่อนว่าการออกแบบนั้นควรจะได้รับ ความคุ้มครองในขอบเขตและเงื่อนไขในการให้ความคุ้มครองและลักษณะของงานออกแบบที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์หรือกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์

ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 6 ได้บัญญัติงานที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้ไว้ คือ งานสร้างสรรค์ ประเภทวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดีแผนกวิทยาศาสตร์หรือแผนกศิลปะ ของผู้สร้างสรรค์ไม่ว่างานดังกล่าวจะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบอย่างใด การคุ้มครองลิขสิทธิ์ไม่คลุมถึงความคิด หรือขั้นตอน กรรมวิธีหรือระบบ หรือวิธีใช้หรือทำงาน หรือ แนวความคิด หลักการการค้นพบ หรือทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์หรือคณิตศาสตร์ โดยได้นิยามความหมายงานสร้างสรรค์ที่ได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 4 ดังนี้

วรรณกรรม หมายความว่า งานนิพนธ์ที่สร้างขึ้นทุกชนิด เช่น หนังสือ จุลสาร สิ่งเขียน สิ่งพิมพ์ ปาฐกถา เทศนา คำ ปราศรัย สุนทรพจน์ และให้หมายความรวมถึงโปรแกรมคอมพิวเตอร์ด้วย

โปรแกรมคอมพิวเตอร์ หมายความว่า คำสั่ง ชุดคำสั่ง หรือสิ่งอื่นใดที่นำไปใช้กับเครื่องคอมพิวเตอร์ เพื่อให้ เครื่องคอมพิวเตอร์ทำงานหรือเพื่อให้ได้รับผลอย่างหนึ่ง อย่างไม่ ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นภาษาโปรแกรมคอมพิวเตอร์ในลักษณะใด

นาฏกรรม หมายความว่า งานเกี่ยวกับ การรำ การเต้น การทำท่า หรือการแสดงที่ประกอบขึ้นเป็นเรื่องราวและให้ หมายความว่ารวมถึงการแสดงโดยวิธีใดด้วย

ศิลปกรรม หมายความว่า งานอันมีลักษณะอย่างหนึ่งอย่างใดหรือหลายอย่าง ดังต่อไปนี้

(1) งานจิตรกรรม ได้แก่ งานสร้างสรรค์รูปทรงที่ประกอบด้วยเส้น แสง สีหรือสิ่งอื่นอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกัน ลงบนวัสดุอย่างเดียวหรือหลายอย่าง

(2) งานประติมากรรม ได้แก่ งานสร้างสรรค์ รูปทรงที่ เกี่ยวกับปริมาตรที่สัมผัสและจับต้องได้

(3) งานภาพพิมพ์ ได้แก่ งานสร้างสรรค์ภาพด้วยกรรมวิธีทางการพิมพ์และ หมายความว่ารวมถึงแม่พิมพ์หรือแบบพิมพ์ที่ใช้ในการพิมพ์ด้วย

(4) งานสถาปัตยกรรม ได้แก่ งานออกแบบอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง งานออกแบบตกแต่งภายในหรือภายนอก ตลอดจนบริเวณของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง หรือการสร้างสรรค์หุ่นจำลองของอาคารหรือสิ่งปลูกสร้าง

(5) งานภาพถ่าย ได้แก่ งานสร้างสรรค์ภาพที่เกิดจากการใช้เครื่องมือบันทึกภาพโดยให้แสงผ่านเลนส์ไปยังฟิล์ม หรือกระจก และล้างด้วยน้ำยาซึ่งมีสูตรเฉพาะ หรือด้วยกรรมวิธีใด ๆ อันทำให้เกิดภาพขึ้น หรือการบันทึกภาพโดย เครื่องมือหรือวิธีการอย่างอื่น

(6) งานภาพประกอบ แผนที่ โครงสร้าง ภาพร่าง หรืองานสร้างสรรค์ รูปทรงสามมิติ อันเกี่ยวกับภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ หรือวิทยาศาสตร์

(7) งานศิลปประยุกต์ ได้แก่ งานที่นำเอางานตาม (1) ถึง (6) อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันไปใช้ ประโยชน์อย่างอื่น นอกเหนือจากการชื่นชมในคุณค่าของตัวงานดังกล่าวนั้น เช่น นำไปใช้สอย นำไปตกแต่งวัสดุหรือ สิ่งของอันเป็นเครื่องใช้หรือนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการค้า ทั้งนี้ไม่ว่างานตาม (1) ถึง (7) จะมีคุณค่าทางศิลปะหรือไม่ และให้หมายความรวมถึงภาพถ่ายและแผนผังของ งานดังกล่าวด้วย

ดนตรีกรรม หมายความว่า งานเกี่ยวกับเพลงที่ แต่งขึ้น เพื่อบรรเลงหรือขับร้อง ไม่ว่าจะมีการทำนองและคำร้องหรือมี ทำนองอย่างเดียวและให้หมายความรวมถึงโน้ตเพลงหรือแผนภูมิเพลงที่ได้แยกและเรียบเรียงเสียงประสานแล้ว

โสตทัศนวัสดุ หมายความว่า งานอันประกอบด้วยลำดับของภาพโดยบันทึกลงในวัสดุไม่ว่าจะมีลักษณะอย่างใด อันสามารถที่จะนำมาเล่นซ้ำได้อีกโดยใช้เครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการใช้วัสดุนั้น และให้หมายความรวมถึงเสียง ประกอบงานนั้นด้วยถ้ามี

ภาพยนตร์ หมายความว่า โสตทัศนวัสดุอันประกอบด้วยลำดับของภาพ ซึ่งสามารถนำออกฉายต่อเนื่องได้อย่าง ภาพยนตร์หรือสามารถบันทึกลงบนวัสดุอื่น เพื่อนำออกฉายต่อเนื่องได้อย่าง ภาพยนตร์และให้หมายความรวมถึงเสียง ประกอบภาพยนตร์นั้นด้วยถ้ามี

ลิ้งบันทึกเสียง หมายความว่า งานอันประกอบด้วยลำดับของเสียงดนตรีเสียงการแสดง หรือเสียงอื่นใด โดย บันทึกลงในวัสดุไม่ว่าจะมีลักษณะใด ๆ อันสามารถที่จะนำมาเล่นซ้ำได้อีกโดยใช้เครื่องมือที่จำเป็นสำหรับการใช้วัสดุนั้น แต่ทั้งนี้มิให้หมายความรวมถึงเสียงประกอบภาพยนตร์หรือเสียงประกอบโสตทัศนวัสดุอย่างอื่น

งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หมายความว่างานที่นำออกสู่สาธารณชนโดยการแพร่เสียงทางวิทยุกระจายเสียงการแพร่เสียงและหรือภาพทางวิทยุโทรทัศน์หรือโดยวิธีอย่างอื่นอันคล้ายคลึงกัน

ภายใต้การพิจารณางานสร้างสรรค์ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ กฎหมายลิขสิทธิ์ยังได้กำหนดเงื่อนไขซึ่งเป็นองค์ประกอบของการได้มาซึ่งงานอันมีลิขสิทธิ์ กล่าวคือ

(1) ต้องเป็นการสร้างสรรค์งานขึ้นโดยตนเอง (Originality) กล่าวคือ ผู้สร้างสรรค์จะต้องเป็นผู้ริเริ่ม ทำ หรือก่อให้เกิดงานสร้างสรรค์ โดยใช้ความวิริยะอุตสาหะ ใช้ความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ หรือ สติปัญญา ของผู้สร้างสรรค์โดยไม่ได้ทำซ้ำหรือดัดแปลงงานอันมีลิขสิทธิ์ของผู้อื่นโดยไม่ได้รับอนุญาต

(2) ต้องเป็นงานที่มีการแสดงออกซึ่งความคิด (Expression of Idea) ให้ปรากฏเป็นรูปธรรม ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง มิใช่เป็นเพียงแค่ว่าความคิด แนวคิด ของผู้สร้างสรรค์เท่านั้น

(3) ต้องเป็นงานที่กฎหมายให้ความคุ้มครอง ซึ่งได้แก่ งานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรีกรรม โสตทัศนวัสดุ ภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์ หรือ แผนกศิลปะ

(4) ต้องเป็นงานที่ไม่ขัดต่อกฎหมาย ซึ่งงานที่สร้างสรรค์นั้นต้องไม่มีลักษณะที่ขัดต่อกฎหมาย หรือขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

งานออกแบบแพชชั่นจะได้รับความคุ้มครองอย่างงานอันมีลิขสิทธิ์หรือไม่ จึงต้องพิจารณาว่าเป็นงานประเภทหนึ่งประเภทใดตามที่กฎหมายลิขสิทธิ์กำหนดและให้ความคุ้มครองไว้หรือไม่ และจากคำนิยามตามมาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ ประเภทงานศิลปกรรม คือ

1) งานจิตรกรรม ได้แก่ งานสร้างสรรค์รูปทรงที่ประกอบด้วยเส้น แสง สี หรือสิ่งอื่นอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันลงบนวัสดุอย่างเดียวหรือหลายอย่าง

2) งานศิลปประยุกต์ ได้แก่งานที่นำเอางานตาม (1) งานจิตรกรรม (2) งานประติมากรรม (3) งานภาพพิมพ์ (4) งานสถาปัตยกรรม (5) งานภาพถ่าย (6) งานภาพประกอบอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างรวมกันไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น นอกเหนือจากการชื่นชมในคุณค่าของตัวงานดังกล่าวนั้น เช่น นำไปใช้สอย นำไปตกแต่งวัสดุหรือสิ่งของอันเป็นเครื่องใช้หรือนำไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการค้า

ทั้งนี้ ไม่ว่างานตาม (1) ถึง (7) จะมีคุณค่าทางศิลปะหรือไม่ และให้หมายความรวมถึงภาพถ่ายและแผนผังของงานดังกล่าวด้วย

เมื่อพิจารณาตามความหมายของงานศิลปกรรม งานออกแบบแพชชั่นจึงเข้าลักษณะของงานศิลปกรรมในประเภทงานจิตรกรรมและศิลปประยุกต์โดยมีเหตุผล คือ ในกรณีที่ผู้สร้างสรรค์หรือแพชชั่นดีไซน์เนอร์ได้ออกแบบ ซึ่งเป็นการสร้างสรรค์รูปทรงที่ประกอบด้วยเส้น สี ลงบนวัสดุ คือ กระดาษ ดังนี้ ตัวแบบแพชชั่นซึ่งปรากฏบนกระดาษจึงเข้าลักษณะของงานศิลปกรรมประเภทงานจิตรกรรม และหากผู้สร้างสรรค์หรือแพชชั่นดีไซน์เนอร์ได้นำแบบดังกล่าวไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น นอกเหนือจากการชื่นชมคุณค่าของงาน อาทิเช่น นำงานออกแบบดังกล่าวไปให้แก่ผู้ผลิต ทำการผลิตสินค้า หรือตัวผู้สร้างสรรค์หรือแพชชั่นดีไซน์เนอร์นั่นเอง นำแบบไปผลิตสินค้า ซึ่งเป็นการนำงาน

ศิลปกรรมประเภทงานจิตรกรรมไปใช้ประโยชน์นอกเหนือจากการชื่นชมคุณค่าของตัวงาน จึงเข้าลักษณะของงานศิลปกรรมประเภทงานศิลปประยุกต์

สำหรับการให้ความคุ้มครองที่เกี่ยวกับงานออกแบบตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2542) มาตรา 3 วรรค 5 ได้ให้ความหมายของงานออกแบบไว้ว่า "แบบผลิตภัณฑ์" หมายความว่า รูปร่างของผลิตภัณฑ์ หรือองค์ประกอบ ของลวดลาย หรือสีของผลิตภัณฑ์ อันมีลักษณะพิเศษสำหรับผลิตภัณฑ์ซึ่งสามารถใช้เป็นแบบสำหรับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมรวมทั้งหัตถกรรมได้ ลักษณะของงานออกแบบผลิตภัณฑ์ที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตร จะต้องเป็นการสร้างสรรค์ที่เกี่ยวกับลักษณะภายนอกของผลิตภัณฑ์ซึ่งสามารถแยกออกไปเป็น 2 ลักษณะ คือ

1) รูปร่างของผลิตภัณฑ์หรือรูปทรงที่ออกแบบขึ้นมาโดยลักษณะที่เป็นการออกแบบสัดส่วน หรือในส่วนของความกว้าง ความยาว และความหนาของผลิตภัณฑ์ เช่น รูปร่างของกระเป๋ารูปร่างของรองเท้า เป็นต้น เพื่อประโยชน์ในการใช้สอย หรือเพื่อเกิดลักษณะพิเศษหรือให้เกิดความสวยงามแก่ผลิตภัณฑ์

2) องค์ประกอบของลวดลายหรือสี ซึ่งทำให้เกิดความสวยงามบนพื้นผิวของวัสดุของผลิตภัณฑ์นั้น เช่นลวดลายการทอของเสื้อผ้า หรือลวดลายของกระเป๋ารูปร่างของ

การออกแบบที่จะขอรับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2542) มาตรา 56 ได้วางหลักไว้ว่า

1) ต้องเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่และใช้ในทางอุตสาหกรรมหรือหัตถกรรม ซึ่งการพิจารณาว่าการออกแบบผลิตภัณฑ์จะเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่หรือไม่ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2542) ได้บัญญัติการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ไม่ได้รับความคุ้มครอง ซึ่งไม่ถือว่าเป็นงานออกแบบใหม่ไว้ในมาตรา 57 คือ

(1) แบบผลิตภัณฑ์ที่มีหรือใช้แพร่หลายอยู่แล้วในราชอาณาจักรก่อนวันขอรับสิทธิบัตร

(2) แบบผลิตภัณฑ์ที่ได้มีการเปิดเผยภาพ สารสำคัญ หรือรายละเอียด ในเอกสาร หรือสิ่งพิมพ์ที่ได้เผยแพร่อยู่แล้ว ไม่ว่าในหรือนอกราชอาณาจักรก่อนวันขอรับสิทธิบัตร

(3) แบบผลิตภัณฑ์ที่เคยมีประกาศโฆษณาตามมาตรา ๖๕ ประกอบ ด้วยมาตรา ๒๘ มาแล้วก่อนวันขอรับสิทธิบัตร

(4) แบบผลิตภัณฑ์ที่คล้ายกับแบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าวใน (๑) (๒) หรือ (๓) จนเห็นได้ว่าเป็นการเลียนแบบ

2) จะต้องเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่สามารถขอรับสิทธิบัตรได้ พระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2542) มาตรา 58 ได้บัญญัติว่าการออกแบบผลิตภัณฑ์ดังต่อไปนี้ไม่สามารถขอรับสิทธิบัตรได้

(1) แบบผลิตภัณฑ์ที่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(2) แบบผลิตภัณฑ์ที่กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา

การออกแบบแพตช์ที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ จะต้องเป็นการออกแบบที่ปรากฏถึงการสร้างสรรค์โดยลักษณะภายนอก (External Aspect) ของผลิตภัณฑ์ ที่ไม่เกี่ยวกับกลไก (Mechanism) ลักษณะการทำงาน (Function) หรือประโยชน์ใช้สอย (Utility)

ในส่วนที่เกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองงานออกแบบตามกฎหมายไทยยังมีปัญหาในส่วนของ การให้ความคุ้มครองที่คาบเกี่ยวกันระหว่างการคุ้มครองงานศิลปกรรมตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 กับการคุ้มครองงานออกแบบผลิตภัณฑ์ตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2542) โดยเฉพาะงานศิลปกรรมประเภทงานศิลปประยุกต์ กล่าวคือ งานออกแบบที่เป็นงานศิลปกรรม หากนำไปใช้ในทางอุตสาหกรรมหรือหัตถกรรม จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรด้วยหรือไม่ มีนักกฎหมายไทยให้ความเห็นเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองในลักษณะที่มีความคาบเกี่ยวกันออกเป็นสองแนวทาง คือ

1) แนวความคิดฝ่ายแรก เห็นว่า งานออกแบบผลิตภัณฑ์ทางด้านอุตสาหกรรม ควรได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์เท่านั้น โดยไม่ถือว่าเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมเป็นงานอันมีลิขสิทธิ์ เนื่องจากเป็นเรื่องของการคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตร

อาจารย์ พ่วงมหา (2540) มีความเห็นว่า งานที่มีความคุ้มครองที่ซ้ำซ้อนกันของสิทธิ “แม้จะยอมรับการคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ได้” โดยมีเหตุผลประการแรก คือ เนื่องจากไม่มีบทบัญญัติห้ามไว้โดยชัดแจ้ง ประการที่สองแม้ระบบกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาของไทยจะยอมรับการคุ้มครองแบบผลิตภัณฑ์ภายใต้กฎหมายลิขสิทธิ์ได้ แต่ไม่ได้หมายความว่า จะให้แบบผลิตภัณฑ์ดังกล่าวได้รับความคุ้มครองลิขสิทธิ์อย่างเต็มที่ แต่มีการกำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาคopyrightซ้ำซ้อนไว้ด้วยโดยจำกัดความคุ้มครองงานศิลปกรรมประเภทศิลปประยุกต์ไว้เพียง 25 ปี

ปัจฉิมา ธนสันติ (2540) มีความเห็นว่า งานที่มีความคุ้มครองที่ซ้ำซ้อนกันสามารถได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์แต่เพียงอย่างเดียว เพราะต้องพิจารณาถึงลักษณะทางศิลปะว่า งานใดเป็นจิตรกรรมหรืองานประติมากรรมด้วยกล่าวคือ หากไม่ใช่งานศิลปะเลยก็ไม่ได้ได้รับความคุ้มครอง ฉะนั้น หากปรับด้วยหลักเกณฑ์พิจารณาอย่างนี้ แบบพิมพ์เขียวของผลิตภัณฑ์อาจจะไม่ถือว่าเป็นงานจิตรกรรม แม้ว่าจะเป็นรูปทรงที่ประกอบด้วยเส้นเพราะไม่มีลักษณะ

ทางศิลปะแขนงจิตรกรรม แต่เป็นการแสดงรายละเอียดของผลิตภัณฑ์ทางสื่อสองมิติเพื่อประโยชน์ในการผลิตหรือทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในทางการค้าเท่านั้น จึงไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์

2) แนวความคิดฝ่ายที่สอง เห็นว่า งานที่มีความคุ้มครองคาบเกี่ยวกันของสิทธิ สามารถได้รับความคุ้มครองที่ซ้ำซ้อนได้ กล่าวคือ งานออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์สามารถได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ด้วยก็ได้ เนื่องจาก การออกแบบผลิตภัณฑ์สามารถตีความว่าเป็นงานศิลปะประยุกต์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ได้เกือบทั้งสิ้น เมื่อพิจารณาจากความหมายของคำว่าศิลปะประยุกต์ซึ่งมีขอบเขตที่กว้างมาก และไม่มีบทบัญญัติที่เป็นข้อห้ามถึงการคุ้มครองที่คาบเกี่ยวกันระหว่างกฎหมายสิทธิบัตรกับกฎหมายสิทธิบัตร ดังนั้น การออกแบบผลิตภัณฑ์ซึ่งมีลักษณะเป็นงานศิลปกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ก็ควรได้รับความคุ้มครองจากกฎหมายทั้งสองฉบับ

ปริญญ์ ตีฬดุง (2544) ให้ความเห็นว่า งานที่มีความคุ้มครองคาบเกี่ยวกันของสิทธิสามารถให้ความคุ้มครองซ้ำซ้อนกันได้ทั้งตามกฎหมายสิทธิบัตรกับกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ด้วยเหตุที่กฎหมายว่าด้วยลิขสิทธิ์มิได้ให้ความหมายศิลปกรรม ในความหมายทั่วไปไว้ คู่ความก็ต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญมานำสืบข้อเท็จจริงจากการนำสืบของคู่ความว่า สิ่งใดเป็นศิลปกรรม สิ่งใดไม่เป็นศิลปกรรม หรืองานใดเป็นงานในแผนศิลปะหรือไม่ เมื่อมีพยานผู้เชี่ยวชาญทางด้านออกแบบผลิตภัณฑ์และออกแบบอุตสาหกรรม มาเบิกความรับฟังได้ว่า ปากกาทั้งสองแบบของโจทก์เข้าข่ายเป็นงานศิลปกรรมประเภทงานประติมากรรมและประเภทงานศิลปประยุกต์ เพราะมีรูปทรงที่ดึงดูดสายตา ก่อให้เกิดปฏิกิริยาแก่ผู้พบเห็นและสามารถนำไปใช้สอยเป็นประโยชน์ได้ทั้งนั้น จึงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์อีกฉบับหนึ่งด้วย”

ชลิต อุตศาสตร์ (2539) ให้ความเห็นว่า งานที่มีความคุ้มครองคาบเกี่ยวกันของสิทธิสามารถให้ความคุ้มครองซ้ำซ้อนกันได้ทั้งตามกฎหมายสิทธิบัตรกับกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ได้เพราะการคุ้มครองที่คาบเกี่ยวกันระหว่างกฎหมายสิทธิบัตรและกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งมีได้มีกฎหมายห้ามแต่ประการใด หากกฎหมายประสงค์จะไม่ให้ความคุ้มครองคาบเกี่ยวที่เกิดขึ้นในเรื่องใดกฎหมายจะเขียนห้ามไว้อย่างชัดเจน

การพิจารณาที่เกี่ยวกับการออกแบบอุตสาหกรรมว่าจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์หรือกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ มีแนวคำพิพากษา ดังนี้

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 6379/2537 ศาลฎีกาวินิจฉัยว่า แบบปากกาเป็นงานสร้างสรรค์อันเกิดจากการนำเอาการสร้างสรรค์แบบพิมพ์รูปลักษณะของปากกาและแบบแม่พิมพ์ซึ่งเขียนด้วยลายเส้นประกอบเป็นรูปทรงอันเข้าลักษณะศิลปกรรมประเภทงานจิตรกรรมและการสร้างแม่พิมพ์กับหุ่นจำลองของปากกาดังกล่าวซึ่งเป็นงานสร้างสรรค์รูปทรงที่เกี่ยวกับปริมาตรที่สัมผัสและจับต้องได้อันเข้าลักษณะศิลปกรรมประเภทงานประติมากรรมมาประกอบเข้าด้วยกันและสร้างขึ้นเป็นปากกา

เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการชดเชยและเพื่อประโยชน์ทางการค้าอันเป็นประโยชน์อย่างอื่นนอกจาก การชื่นชมในคุณค่าของตัวงานจิตรกรรมและประติมากรรมดังกล่าว งานสร้างสรรค์แบบปากกาจึงเป็น งานศิลปะประยุกต์ อันอาจได้รับความคุ้มครองตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 มาตรา 4(7) ทั้งนี้ไม่ว่าจะมีคุณค่าทางศิลปะหรือไม่ งานออกแบบปากกาและ ล. ซึ่งรวมงานสร้างแบบพิมพ์ รูปลักษณะของปากกา แบบแม่พิมพ์ หุ่นจำลองและแม่พิมพ์ปากกาเป็นศิลปกรรมประเภทงานศิลปะ ประยุกต์ซึ่งเกิดจากการนำเอางานจิตรกรรมและประติมากรรมมารวมกันโดยย.ป.ช. กรรมการโจทก์ที่ 1 ถึงที่ 3 และอ. ผู้รับจ้างจากโจทก์ที่ 1 ได้สร้างสรรค์ขึ้นขณะที่อยู่ในราชอาณาจักร บุคคลทั้งสี่จึงเป็น ผู้มีลิขสิทธิ์ในแบบปากกาและล. ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 มาตรา 6 ประกอบด้วย มาตรา 4 เมื่อบุคคลทั้งสี่ได้ทำหนังสือสัญญาโอนลิขสิทธิ์ในแบบปากกาดังกล่าวให้ แก่โจทก์ทั้งสี่แล้ว โจทก์ทั้งสี่จึงเป็นผู้ได้ไปซึ่งลิขสิทธิ์และเป็นผู้ที่มีลิขสิทธิ์ในแบบปากกาและล. ตามพระราชบัญญัติ ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2521 มาตรา 7,8 และ 15 ย่อมได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5202/2552 วินิจฉัยว่า งานที่จะได้รับความคุ้มครองในลักษณะของงาน ศิลปกรรมนั้น แม้กฎหมายจะไม่ได้มุ่งประสงค์ให้งานนั้นต้องมีคุณค่าทางศิลปะ แต่ก็ต้องเป็นงานที่ถูก สร้างสรรค์ขึ้นด้วยตนเอง (Originality) ในลักษณะที่ควรจะได้รับคุ้มครองตามกฎหมาย หากใช่ เป็นเพียงงาน ซึ่งทำขึ้นโดยทั่วไปเท่านั้น สำหรับภาพกราฟฟิคบลูเพาเวอร์ แม้จะเป็นรูปทรงกลมอัน เป็นรูปทรงเรขาคณิตทั่วไป แต่ก็เป็งานสร้างสรรค์รูปทรงที่ประกอบด้วยเส้นและสีโดยไม่ปรากฏว่า ได้ลอกเลียนหรือดัดแปลงมาจากงานที่มีอยู่เดิม จึงแสดงให้เห็นถึงความเป็นงานสร้างสรรค์ที่สร้างขึ้น ด้วยตนเอง จึงเป็นงานศิลปกรรมลักษณะงานจิตรกรรมที่ได้รับความคุ้มครองตาม พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 แม้ต่อมาจะมีการนำงานนี้ไปใช้ในทางการค้าก็ไม่เป็นเหตุให้งานดังกล่าวขาดคุณสมบัติที่ จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ตามนิยามศัพท์คำว่า “งานศิลปะประยุกต์” ใน พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 4 วัตถุประสงค์ของการให้คุ้มครองงานศิลปะประยุกต์ ที่หมายถึงการนำงาน ศิลปกรรมลักษณะงานต่าง ๆ มาใช้ในลักษณะที่เกิดประโยชน์อย่างอื่นนอกเหนือจากการชื่นชมใน คุณค่าของตัวงานดังกล่าว เมื่อภาพกราฟฟิคบลูเพาเวอร์กับภาพวาดรูปมือเป็นงานศิลปกรรมลักษณะ งานจิตรกรรมและถูกนำไปใช้ประกอบกันบนซองบรรจุภัณฑ์ เพื่อประกอบเครื่องหมายการค้า ภาพ และข้อความอื่น ๆ อันเป็นการนำเอางานศิลปกรรมไปใช้เพื่อประโยชน์ทางการค้า การออกแบบของ บรรจุภัณฑ์ดังกล่าวจึงเป็นงานศิลปะประยุกต์ จากแนวคำพิพากษานี้ทำให้เห็นว่า นอกจากการ ออกแบบของบรรจุภัณฑ์สามารถรับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ หากเข้าหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนดแล้วศาลฎีกายังได้วางหลักเกณฑ์ให้มีแนวโน้มที่จะถือหลัก ให้การคุ้มครองคาบเกี่ยวกับแก่ผู้เป็นเจ้าของงานให้มีการคุ้มครองซ้ำซ้อนกันได้

ดังนี้ หากการพิจารณาว่าการออกแบบแพคเกจจิ้ง ควรจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย ลิขสิทธิ์หรือไม่ ซึ่งจากการพิจารณากฎหมายลิขสิทธิ์ ไม่ได้มีการบัญญัติห้ามการคุ้มครองงานออกแบบ

ผลิตภัณฑ์ทางด้านอุตสาหกรรม และจากแนวคำพิพากษาที่วินิจฉัยในประเด็นของการออกแบบ
อุตสาหกรรม แนวคำพิพากษาของศาลมีแนวโน้มในการให้ความคุ้มครองงานออกแบบ
อุตสาหกรรมที่เข้าลักษณะงานตามที่กฎหมายลิขสิทธิ์ให้ความคุ้มครอง งานออกแบบเหล่านั้น ถึงจะ
เป็นการออกแบบเพื่อนำไปใช้ในทางอุตสาหกรรมก็จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์เช่นกัน

การให้ความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นตามกฎหมายของสหภาพยุโรป คือ Council
Regulation 6/2002 of 12 December 2001 on Community designs ได้กำหนดหลักเกณฑ์ใน
การพิจารณาการให้ความคุ้มครองงานออกแบบซึ่งต้องเป็นการออกแบบที่ต้องมีความใหม่และมี
ลักษณะเฉพาะตัว และต้องไม่ใช่การออกแบบที่ถูกกำหนดโดยการปฏิบัติงานด้านเทคนิค โดยจะขอรับ
ความคุ้มครองโดยวิธีจดทะเบียนหรือไม่ก็ได้ ซึ่งการคุ้มครองตามกฎหมายของสหภาพยุโรปกำหนดไว้
อย่างชัดเจนว่า หากเป็นการออกแบบที่ถูกกำหนดโดยการปฏิบัติงานด้านเทคนิค จะต้องขอรับความ
คุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตร

ส่วนการให้ความคุ้มครองงานออกแบบตามกฎหมายไทย การพิจารณาว่างานออกแบบ
แฟชั่นควรได้รับความคุ้มครองในฐานะที่เป็นงานศิลปประยุกต์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์หรือการออกแบบ
ผลิตภัณฑ์ตามกฎหมายสิทธิบัตร ควรเป็นหลักในการพิจารณาถึงการให้ความคุ้มครองงานดังกล่าว
อย่างไรนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่า ในกรณีของแบบที่นำไปประยุกต์ใช้ในทางอุตสาหกรรมซึ่งมีลักษณะ
เป็นภาพร่างสงมิติ แม้จะเป็นการออกแบบที่เป็นการแสดงรายละเอียดของผลิตภัณฑ์เพื่อนำไปใช้
เป็นแบบในการผลิต แต่ก็เป็นการสร้างสรรค์งานที่เกิดจากการใช้ความรู้ความสามารถของผู้สร้างสรรค์
หรือแฟชั่นดีไซน์เนอร์ อันเป็นลักษณะของงานจิตรกรรมเมื่อมีการนำแบบสงมิติไปใช้ในนอกเหนือจาก
การชื่นชมคุณค่าของงาน โดยการนำจิตรกรรมนั้นไปใช้เป็นแบบในทางอุตสาหกรรม จึงเข้าลักษณะ
ของงานศิลปประยุกต์ แม้กฎหมายลิขสิทธิ์จะไม่ได้กำหนดความคุ้มครองไว้อย่างชัดเจนในการให้ความ
คุ้มครองงานออกแบบอุตสาหกรรมแต่ก็มีได้มีบทบัญญัติห้ามโดยชัดเจนว่างานออกแบบอุตสาหกรรม
ไม่สามารถได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ได้ ดังนั้นเมื่องานออกแบบอุตสาหกรรมถือได้ว่า
เป็นงานศิลปประยุกต์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ และเป็นการสร้างสรรค์ที่เกิดขึ้นโดยความคิดริเริ่มด้วย
ตนเองของผู้สร้างสรรค์หรือแฟชั่นดีไซน์เนอร์ งานออกแบบสงมิติที่ใช้เพื่อเป็นแบบในทางอุตสาหกรรม
จึงสามารถได้รับความคุ้มครองอย่างงานอันมีลิขสิทธิ์

ในส่วนของงานออกแบบแฟชั่นที่เป็นหุ่นจำลองหรืองานต้นแบบ ซึ่งมีลักษณะความกว้าง
ความยาว ความหนา ที่สามารถมองเห็นได้ด้วยสายตาอันมีลักษณะเป็นงานในรูปแบบสามมิติ ซึ่งมีการ
ลอกเลียนแบบกันอย่างมาก โดยเฉพาะสินค้าแฟชั่นที่มีราคาสูงและมีชื่อเสียง ซึ่งเป็นงานที่สามารถ
ขอรับความคุ้มครองได้ตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ หากจะพิจารณาในส่วนที่เป็น
รูปร่าง รูปทรงของผลิตภัณฑ์ที่ออกแบบ เช่น รูปร่าง รูปทรง ลวดลายของผลิตภัณฑ์ อันมี
วัตถุประสงค์เพื่อทำให้เกิดความสวยงามในรูปทรงหรือรูปร่างลักษณะภายนอก องค์ประกอบของ

ลวดลายหรือสี ตามหลักเกณฑ์ของกฎหมายสิทธิบัตร และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตร การออกแบบผลิตภัณฑ์ มีปัญหาต่อมาว่างานออกแบบดังกล่าวจะถือว่าเป็นงานศิลปประยุกต์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ด้วยหรือไม่นั้น ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.2537 ไม่ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนว่า หากงานสร้างสรรค์ที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตร มีลักษณะที่เป็นงานที่อาจได้รับความคุ้มครองคาบเกี่ยวกันกับงานที่กฎหมายลิขสิทธิ์ได้ความคุ้มครอง งานสร้างสรรค์เหล่านั้นจะไม่สามารถขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งต่างจากบทบัญญัติในพระราชบัญญัติเครื่องหมายการค้า พ.ศ.2534 ที่กำหนดไว้อย่างชัดเจนในมาตรา 4 ซึ่งบัญญัติว่า เครื่องหมายที่จะนำมาจดทะเบียนเป็นเครื่องหมายการค้าตามพระราชบัญญัตินี้ ไม่หมายรวมถึงแบบผลิตภัณฑ์ตามกฎหมายสิทธิบัตร ดังนี้ ในกรณีที่เป็นสามมิติ ซึ่งมีการสร้างสรรค์โดยการวาดเขียน ระบายสี หรือการพิมพ์ลวดลายต่างๆลงบนผลิตภัณฑ์ ดังนี้ การวาดภาพ การระบายสี อันมีลักษณะเป็นงานศิลปกรรมประเภทจิตรกรรม เมื่อนำไปใช้ตกแต่งกับผลิตภัณฑ์ จึงเป็นการนำเอางานจิตรกรรมไปใช้ประโยชน์อย่างอื่น อันมีลักษณะเป็นงานศิลปประยุกต์ และหากการออกแบบดังกล่าวเข้าลักษณะเป็นการออกแบบใหม่ และใช้ในทางอุตสาหกรรมรวมทั้งหัตถกรรม อันเป็นลักษณะที่ขอรับความคุ้มครองภายใต้กฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ได้ งานออกแบบแพชชั่นนี้ก็สามารถได้รับความคุ้มครองทั้งกฎหมายลิขสิทธิ์และกฎหมายสิทธิบัตรได้ทั้งสองฉบับ อย่างไรก็ตาม หากงานออกแบบแพชชั่นมีส่วนที่แยกได้ว่ามีลักษณะทางศิลปกรรม ก็จะได้รับ ความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ แต่ถ้าหากงานออกแบบแพชชั่นมีลักษณะเป็นการใช้งานและมีได้มีส่วนของลักษณะทางศิลปกรรม ก็ไม่ควรถือเป็นงานที่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์

4.3 การให้ความคุ้มครองงานออกแบบแพชชั่นตามกฎหมายไทย

ในประเด็นปัญหาวางานออกแบบแพชชั่นควรจะได้รับ ความคุ้มครองตามกฎหมายใด ระหว่างกฎหมายลิขสิทธิ์หรือกฎหมายสิทธิบัตรนั้น ผู้วิจัยมีความเห็นว่าการให้ความคุ้มครองงานออกแบบแพชชั่นตามกฎหมายลิขสิทธิ์น่าจะเป็นแนวทางที่เหมาะสมมากกว่ากฎหมายสิทธิบัตร โดยมีเหตุผลดังนี้

1) การพิจารณาในส่วนขององค์ประกอบของการให้ความคุ้มครองระหว่างกฎหมายลิขสิทธิ์กับกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์

การออกแบบแพชชั่น มีลักษณะที่เป็นไปตามความนิยมของกระแสสังคมและความต้องการของผู้บริโภค จึงทำให้การออกแบบแพชชั่นมีระยะเวลาที่ค่อนข้างจำกัด และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ ทำให้การออกแบบแพชชั่นมีความแตกต่างกับการออกแบบทั่วไปที่ไม่ต้องคำนึงถึงความนิยมของคนในสังคม ดังนั้น ผู้สร้างสรรค์หรือแพชชั่นดีไซน์เนอร์จึงต้องพยายามสร้างสรรค์งานเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย แพชชั่นที่เคยได้รับความนิยมในอดีตอาจ

กลับมาได้รับความนิยมในปัจจุบันได้เสมอ ดังนั้นในการออกแบบแฟชั่น ผู้สร้างสรรค์หรือแฟชั่นดีไซเนอร์อาจนำงานออกแบบแฟชั่นที่มีอยู่ในอดีตมาประยุกต์กับการออกแบบของตน จนเกิดเป็นการสร้างสรรค์งานชิ้นใหม่ เช่น การนำกางเกงขาม้ามาดัดเย็บให้มีลักษณะช่วงปลายขาทางเกงที่โดดเด่นกว่ากางเกงขาม้าในอดีต หรือ การทำลวดลายโดยใช้ภาพพิมพ์บนเสื้อยีนส์ หรือการปกคลุมลายลงบนกระเป๋ารองเท้า จนเกิดเป็นลักษณะงานออกแบบที่มีลักษณะเฉพาะและมีความโดดเด่นและสวยงาม เป็นต้น

กฎหมายลิขสิทธิ์ ได้กำหนดงานที่จะได้รับความคุ้มครองไว้ในมาตรา 6 ซึ่งบัญญัติว่า งานที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้ไว้ คือ งานสร้างสรรค์ประเภทวรรณกรรม นาฏกรรม ศิลปกรรม ดนตรี-กรรม โสตทัศนวัสดุภาพยนตร์ สิ่งบันทึกเสียง งานแพร่เสียงแพร่ภาพ หรืองานอื่นใดในแผนกวรรณคดี แผนกวิทยาศาสตร์หรือแผนกศิลปะ ของผู้สร้างสรรค์ไม่ว่างานดังกล่าวจะแสดงออกโดยวิธีหรือรูปแบบอย่างใด การคุ้มครองลิขสิทธิ์ไม่คลุมถึงความคิด หรือขั้นตอน กรรมวิธี หรือระบบ หรือวิธีใช้หรือทำงาน หรือ แนวความคิด หลักการการค้นพบ หรือทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ หรือคณิตศาสตร์

งานออกแบบแฟชั่น จึงเป็นการสร้างสรรค์ที่เกิดจากการแสดงออกซึ่งความคิดของผู้สร้างสรรค์ และเข้าลักษณะงานประเภทหนึ่งประเภทใดตามที่กฎหมายกำหนด คือ งานประเภทศิลปกรรม ซึ่งได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์

ส่วนการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ.2522 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ.2542) มาตรา 56 บัญญัติว่า “การออกแบบผลิตภัณฑ์ที่จะขอรับสิทธิบัตรตามพระราชบัญญัตินี้ได้ต้องเป็นการออกแบบผลิตภัณฑ์ใหม่เพื่ออุตสาหกรรมรวมทั้งหัตถกรรม” จะเห็นได้ว่า กรณีงานออกแบบแฟชั่นที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์นั้น จำเป็นต้องเข้าหลักเกณฑ์ตามที่กฎหมายกำหนด กล่าวคือ ต้องเป็นการออกแบบที่มีความใหม่ แม้งานออกแบบแฟชั่นจะถือว่าเป็นงานออกแบบที่ใช้เพื่ออุตสาหกรรมรวมทั้งหัตถกรรม

ทั้งนี้ งานออกแบบแฟชั่นซึ่งถือได้ว่าเป็นงานออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ใช้ในทางอุตสาหกรรมและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตร แต่ก็เข้าลักษณะงานที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์เช่นกัน แม้กฎหมายลิขสิทธิ์จะไม่ได้บัญญัติไว้อย่างชัดเจนถึงการให้ความคุ้มครองแก่งานออกแบบในทางอุตสาหกรรมตามกฎหมาย แต่ตามแนวคำพิพากษาของศาลฎีกาที่ 6379/2537 ได้ยอมรับและให้ความคุ้มครองแก่งานออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ขยายความคุ้มครองออกไปมากกว่าแต่เดิม และยังยอมรับได้ว่าเป็นงานออกแบบที่มีลักษณะเป็นการออกแบบในทางอุตสาหกรรมนอกจากจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรแล้ว ยังถือว่าเป็นงานศิลปประยุกต์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์อันจะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์อีกด้วย

สำหรับการให้ความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นตาม Council Regulation 6/2002 of 12 December 2001 on Community designs ได้กำหนดหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่น ต้องเป็นการออกแบบที่มีความใหม่และมีลักษณะเฉพาะตัว โดยไม่ให้ความคุ้มครองแก่งานออกแบบที่เป็นการออกแบบที่กำหนดโดยการปฏิบัติงานด้านเทคนิค แม้จะเป็นการออกแบบที่มีความใหม่และมีลักษณะเฉพาะตัว ก็ไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้

เมื่อพิจารณาองค์ประกอบในการให้ความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นตามกฎหมายลิขสิทธิ์ กับกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์และการคุ้มครองงานออกแบบของสหภาพยุโรป เห็นว่า จากลักษณะโดยรวมของงานออกแบบแฟชั่นของไทยซึ่งมีลักษณะที่แตกต่างจากการออกแบบโดยทั่วไป โดยการออกแบบแฟชั่นต้องคำนึงถึงความนิยมและความต้องการของคนในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย จึงทำให้การออกแบบแฟชั่นมีระยะเวลาที่ไม่ยาวนานมากนัก ผู้สร้างสรรค์งานหรือแฟชั่นดีไซเนอร์จึงมีความจำเป็นต้องคิดค้นและสร้างสรรค์งานเพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการที่มีข้อจำกัดอยู่เสมอ ซึ่งในบางกรณีอาจต้องนำองค์ความรู้จากงานแฟชั่นในอดีตมาประยุกต์หรือดัดแปลงหรือนำงานออกแบบของตนมาประยุกต์หรือดัดแปลงขึ้นใหม่ เพื่อให้ตอบสนองต่อความต้องการของกระแสนิยมและความต้องการของผู้บริโภคในช่วงระยะเวลาเหล่านั้น ดังนั้นในงานออกแบบแฟชั่นอาจปรากฏลักษณะหรือรูปแบบที่เคยมีอยู่แต่เดิม แต่มีการประยุกต์ดัดแปลงจนกลายเป็นการสร้างสรรค์ขึ้นใหม่และกลับมามีความนิยมในปัจจุบัน ดังนั้น งานออกแบบแฟชั่นลักษณะดังกล่าวอาจไม่เข้าลักษณะเป็นงานออกแบบที่มีความใหม่เกิดขึ้น แต่การที่ผู้สร้างสรรค์หรือแฟชั่นดีไซเนอร์ต้องใช้ความรู้ความสามารถประสบการณ์ในการสร้างงานขึ้นมา อาจต้องใช้ระยะเวลาในการสั่งสมความรู้ความสามารถและประสบการณ์ทางด้านแฟชั่น หรือการใช้เทคนิคในการประยุกต์งานที่เคยได้รับความนิยมในอดีต เช่น การใช้เทคนิคในการตัดเย็บรูปแบบของเครื่องแต่งกายให้มีลักษณะที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์และแตกต่างไปจากงานเดิม หรือ การดัดแปลงโดยการเพิ่มเติมหรือลดส่วนต่าง ๆ ของงาน เช่น ความหนา ความกว้าง ความลึก ความสั้น ความยาว ให้มีความทันสมัยเข้ากับคามนิยมมากขึ้น อาทิเช่น แต่เดิมมีการออกแบบกางเกงที่มีลักษณะเป็นทรงเข้ารูปสำหรับสุภาพบุรุษและสุภาพสตรี แต่ในยุคสมัยนั้นกางเกงที่มีลักษณะเป็นทรงขาม้าได้รับความนิยมจากคนในสังคมมากกว่า แต่เมื่อระยะเวลาเปลี่ยนแปลงไป กางเกงเข้ารูปกลับได้รับความนิยมในปัจจุบัน ดังนั้นการนำกางเกงทรงเข้ารูปกลับมาดัดแปลงเพื่อให้มีลักษณะโดดเด่นและมีความแตกต่างออกไปจากกางเกงทรงเข้ารูปที่มีในอดีต เช่น การเลือกวัสดุ โดยใช้ผ้ายืดเพื่อให้มีลักษณะที่เน้นรูปทรงผู้สวมใส่ หรือการประดับตกแต่งลวดลายลงบนกางเกง โดยใช้แท็บสีที่แสดงถึงเอกลักษณ์ของผู้สร้างสรรค์ เป็นต้น แม้งานออกแบบดังกล่าวจะปรากฏว่าเป็นการนำงานที่เคยปรากฏมาก่อนหรือได้รับความนิยมในอดีตมาดัดแปลง แต่ก็เป็นการสร้างสรรค์งานที่ต้องอาศัยความชำนาญ ความรู้ความสามารถ รวมทั้งประสบการณ์ของผู้สร้างสรรค์ที่มีต่องานออกแบบแฟชั่นในลักษณะเหล่านั้น

ดังนั้น ในการให้ความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นของไทย เมื่อพิจารณาจากลักษณะของงานออกแบบแฟชั่น กฎหมายลิขสิทธิ์จึงมีความเหมาะสมกับการคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นมากกว่าการให้ความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ เนื่องจากแฟชั่นในประเทศไทยยังถือได้ว่าเป็นเรื่องใหม่ ประกอบกับประเทศไทยเป็นประเทศที่กำลังพัฒนาจึงต้องอาศัยองค์ความรู้ในเรื่องแฟชั่นจากในหลายประเทศและจากงานออกแบบทั้งในอดีตและปัจจุบัน เพื่อนำมาประยุกต์ใช้กับการออกแบบเพื่อตอบสนองต่อความต้องการและความนิยมของผู้บริโภค จึงทำให้งานออกแบบอาจไม่เข้าลักษณะที่มีความใหม่ เมื่อเทียบกับงานออกแบบแฟชั่นของสหภาพยุโรปที่ผลิตแฟชั่นดีไซเนอร์และสินค้าแฟชั่นที่มีชื่อเสียงจำนวนมาก อีกทั้งอุตสาหกรรมแฟชั่นยังสร้างรายได้อย่างมหาศาลให้กับประเทศในสหภาพยุโรป การให้ความคุ้มครองแก่นงานออกแบบของสหภาพยุโรปจึงถูกบัญญัติขึ้นเพื่อเป็นการเพิ่มขีดการแข่งขันทางการค้าและยังเป็นการสร้างอุปสรรคในการเข้าสู่ตลาดแฟชั่นของประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย การออกแบบงานแฟชั่นของสหภาพยุโรปจึงมีหลักในการพิจารณาให้ความคุ้มครองในระดับสูงมากกว่าการให้ความคุ้มครองงานออกแบบของไทย

2) การพิจารณาการได้มาซึ่งความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์กับกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์

ในปัจจุบัน เทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เราสามารถเข้าถึงข้อมูลและงานออกแบบแฟชั่นได้อย่างรวดเร็วจากทุกมุมโลก ปัญหาการลอกเลียนงานออกแบบแฟชั่นจึงสามารถทำได้ง่ายขึ้น โดยเฉพาะงานออกแบบแฟชั่นที่มีราคาสูง ทำให้ผู้สร้างสรรค์หรือแฟชั่นดีไซเนอร์ได้รับความเสียหาย ดังนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เมื่อพิจารณาจากลักษณะของงานออกแบบแฟชั่นที่มีข้อจำกัดแตกต่างจากงานสร้างสรรค์ประเภทอื่น โดยงานออกแบบแฟชั่นต้องคำนึงถึงความต้องการของผู้บริโภคและกระแสนิยมของสังคมเป็นสำคัญ จึงทำให้มีระยะเวลาที่จำกัดและยังถูกนำไปลอกเลียนได้อย่างรวดเร็ว การให้ความคุ้มครองงานสร้างสรรค์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ซึ่งให้ความคุ้มครองโดยอัตโนมัตินับแต่มีการสร้างสรรค์งานขึ้นโดยไม่ต้องขอรับความคุ้มครองจากหน่วยงานของรัฐหรือจดทะเบียนเหมือนอย่างกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งต้องผ่านขั้นตอนในการพิจารณาและใช้ระยะเวลาพอสมควร อาจทำให้งานออกแบบที่มาขอรับความคุ้มครองในขณะนั้น กลายเป็นงานที่ไม่มีความจำเป็นต้องขอรับความคุ้มครอง เช่น งานออกแบบเหล่านั้นไม่ได้รับความนิยม เนื่องจากมีการเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลาของกระแสแฟชั่น ทำให้ผู้สร้างสรรค์หรือแฟชั่นดีไซเนอร์รวมถึงผู้ประกอบการด้านแฟชั่นได้รับความเสียหายได้ ซึ่งในการให้ความคุ้มครองตาม Council Regulation 6/2002 of 12 December 2001 on Community Design ได้กำหนดความคุ้มครองงานออกแบบออกเป็นสองรูปแบบ คือ การคุ้มครองงานออกแบบโดยการจดทะเบียนและการคุ้มครองงานออกแบบโดยไม่ต้องจดทะเบียน ซึ่งไม่บังคับว่างานออกแบบที่จะได้รับความคุ้มครองจะต้องจดทะเบียนเท่านั้น แต่หากงานออกแบบนั้นเข้าหลักเกณฑ์การให้ความคุ้มครองตาม

Council Regulation 6/2002 of 12 December 2001 on Community Design ก็ได้รับความคุ้มครองเช่นกัน จะต่างกันเฉพาะในส่วนของสิทธิของผู้สร้างสรรค์งานที่ได้รับความคุ้มครองโดยการจดทะเบียนจะได้รับความคุ้มครองที่สูงกว่างานออกแบบที่ไม่ได้ขอความคุ้มครองโดยการจดทะเบียน ซึ่งส่วนใหญ่งานออกแบบที่ขอรับความคุ้มครองโดยการจดทะเบียนมักจะเป็นงานออกแบบที่ได้รับความนิยมที่มีระยะเวลานานพอสมควร ทำให้การคุ้มครองมีความแตกต่างกัน

ดังนั้น เพื่อเป็นการป้องกันประโยชน์ของผู้สร้างสรรค์รวมถึงประโยชน์ต่อสังคมที่จะได้รับในงานงานออกแบบแฟชั่น การให้ความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ซึ่งให้ความคุ้มครองทันทีนับแต่มีการสร้างสรรค์งานขึ้นมาโดยไม่ต้องจดทะเบียน จึงเหมาะสมมากกว่าการให้ความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่จะได้รับความคุ้มครองต่อเมื่อมีการจดทะเบียนเท่านั้น

3) การให้ความคุ้มครองตามกฎหมายไทยมีความเหมาะสมและเพียงพอต่อการให้ความคุ้มครองแก่งานออกแบบแฟชั่น

การให้ความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นตามกฎหมายของไทย ซึ่งได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ประเภทงานศิลปกรรมลักษณะงานศิลปประยุกต์ และกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ซึ่งงานออกแบบแฟชั่นสามารถได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายทั้งสองฉบับ แต่หากพิจารณาจากลักษณะของงานออกแบบแฟชั่นของไทยที่พบว่ามีข้อจำกัด ทำให้ในบางกรณีงานออกแบบแฟชั่นยังมีอุปสรรคในการขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ เช่น การใช้องค์ความรู้จากงานแฟชั่นในอดีตหรือการดัดแปลงงาน อาจทำให้ไม่เข้าลักษณะเป็นการออกแบบที่มีความใหม่ ซึ่งเป็นหลักในการพิจารณาให้ความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ แม้จะเป็นงานที่ออกแบบขึ้นเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในทางอุตสาหกรรมหรือหัตถกรรมก็ตาม แต่เนื่องจากงานออกแบบดังกล่าวถือเป็นการสร้างสรรค์งานประเภทงานศิลปกรรมอย่างหนึ่ง และเมื่อมีการนำงานนั้นไปประยุกต์ใช้ เช่น การนำไปเป็นแบบในการผลิตในทางอุตสาหกรรม จึงมีลักษณะเป็นการนำงานศิลปกรรมประเภทหนึ่งประเภทใดหรือหลายประเภทไปใช้ประโยชน์นอกเหนือจากการชื่นชมคุณค่าของงาน อันมีลักษณะเป็นงานศิลปประยุกต์ งานออกแบบแฟชั่นก็สามารถได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ได้ แม้จะขาดความใหม่และไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ก็ตาม แต่เนื่องจากการให้ความคุ้มครองงานสร้างสรรค์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ไม่ต้องคำนึงว่างานที่ได้มีการสร้างสรรค์ขึ้นมานั้นจะเคยปรากฏต่อสาธารณชนถึงการสร้างสรรค์มาก่อนหรือไม่ หากแต่ผู้สร้างสรรค์ได้ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์ขึ้นด้วยตนเองโดยไม่ได้อาศัยงานสร้างสรรค์ของผู้อื่น แม้จะเหมือนหรือคล้ายกับงานสร้างสรรค์ที่เคยปรากฏมาก่อน งานสร้างสรรค์นั้นก็ยังได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ หรือในกรณีที่ลักษณะของงานออกแบบแฟชั่นที่มีข้อจำกัดเรื่องของระยะเวลาที่ไม่แน่นอน การให้ความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ซึ่งให้ความคุ้มครองงานสร้างสรรค์ทันทีนับแต่มีการสร้างสรรค์งานขึ้นมา โดยไม่

จำเป็นต้องขอรับความคุ้มครองทางทะเบียนเหมือนกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ การให้ความคุ้มครองโดยทันทีย่อมบรรเทาและป้องกันความเสียหายที่อาจถูกลอกเลียนงานของผู้สร้างสรรค์ หรือแพชชั่นดีไซน์เนอร์ได้รวดเร็วกว่า เนื่องจากงานออกแบบแฟชั่นที่ต้องอาศัยกระแสนิยมหรือความต้องการของผู้บริโภคเป็นสำคัญ จึงทำให้อาจมีระยะเวลาเพียงไม่นานนัก หากต้องขอรับความคุ้มครองทางทะเบียนซึ่งต้องผ่านกระบวนการพิจารณาหลายขั้นตอน และใช้ระยะเวลาในการพิจารณาที่ค่อนข้างนาน อาจส่งผลให้งานที่มาขอรับความคุ้มครองในขณะนั้นกลายเป็นงานออกแบบที่ไม่ได้รับความนิยมนอีกต่อไป ซึ่งอาจส่งผลให้ผู้สร้างสรรค์ได้รับความเสียหายทั้งในแง่ของธุรกิจการลงทุนหรือการถูกลอกเลียนแบบงานของตน

การให้ความคุ้มครองงานออกแบบตามกฎหมายของไทยและการให้ความคุ้มครองของสหภาพยุโรปตาม Council Regulation 6/2002 of 12 December 2001 on Community Designs มีส่วนที่คล้ายและต่างกัน เช่น การให้ความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ที่ไม่ต้องพิจารณาเรื่องความใหม่ ซึ่งในกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ จำเป็นต้องพิจารณาความใหม่อันเป็นหลักเกณฑ์ที่สำคัญในการให้ความคุ้มครองซึ่งเหมือนกับการให้ความคุ้มครองของสหภาพยุโรป หรือในกรณีการให้ความคุ้มครองงานสร้างสรรค์ทันทีโดยไม่ต้องจดทะเบียนตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ส่วนการคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์จะต้องจดทะเบียนเท่านั้น ซึ่งต่างจากการให้ความคุ้มครองของสหภาพยุโรป ที่งานออกแบบจะขอรับความคุ้มครองโดยการจดทะเบียนหรือไม่ก็ได้ หรือในกรณีระยะเวลาการให้ความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งงานออกแบบแฟชั่นเป็นงานสร้างสรรค์ประเภทงานศิลปกรรมลักษณะงานศิลป ประยุกต์ ได้รับความคุ้มครอง 25 ปี ส่วนการให้ความคุ้มครองงานออกแบบแบ่งออกเป็นสองรูปแบบ คือ งานออกแบบที่ได้รับความคุ้มครองโดยการจดทะเบียนจะได้รับความคุ้มครอง 5 ปี และสามารถต่ออายุความคุ้มครองได้ แต่รวมระยะเวลาคุ้มครองทั้งหมดต้องไม่เกิน 25 ปี ซึ่งรวมแล้วมีระยะเวลาการให้ความคุ้มครองคล้ายกับกฎหมายลิขสิทธิ์ของไทย ส่วนการคุ้มครองในระบบไม่จดทะเบียนจะมีระยะเวลาในการคุ้มครองเพียง 3 ปี เท่านั้น

ดังนี้ เมื่อพิจารณาถึงลักษณะของงานออกแบบแฟชั่นของไทยเปรียบเทียบกับงานออกแบบแฟชั่นของสหภาพยุโรป พบว่า งานออกแบบแฟชั่นของไทยซึ่งยังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะหลักเกณฑ์ความใหม่และลักษณะเฉพาะตัว ซึ่งโดยลักษณะของงานออกแบบแฟชั่นของไทยนั้นยังคงต้องอาศัยองค์ความรู้จากในอดีตหรือจากงานออกแบบแฟชั่นที่ปรากฏอยู่โดยทั่วไป หรือการดัดแปลงงานเดิมซึ่งอาจทำให้งานออกแบบแฟชั่นดังกล่าวไม่เข้าลักษณะเป็นงานออกแบบที่มีความใหม่ หรือในกรณีการออกแบบนั้นต้องมีลักษณะเฉพาะตัวที่ต้องอาศัยความรู้ ความชำนาญ ความเชี่ยวชาญ ประสบการณ์ ของบุคคลที่มีความคุ้นเคยหรือคลุกคลีในวงการแฟชั่นหรือจากผู้ที่บริโภคงานแฟชั่นที่มีความรู้มากกว่าผู้บริโภคโดยทั่วไป ซึ่งในประเทศไทยยังถือว่าเป็นเรื่องใหม่ ดังนั้นบุคลากรที่มีความรู้

ความเข้าใจในงานแฟชั่นจึงมีอยู่อย่างจำกัดเมื่อเทียบกับบุคลากรในกลุ่มประเทศในสหภาพยุโรปที่มีแฟชั่นดีไซเนอร์หรือผู้บริโภคสินค้าแฟชั่นภายในประเทศอยู่เป็นจำนวนมาก ผู้วิจัยมีความเห็นว่า แม้งานออกแบบแฟชั่นของไทยจะมีข้อจำกัดอยู่บ้าง แต่กฎหมายของไทยก็มีความเหมาะสมและเพียงพอ โดยเฉพาะการให้ความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ที่มีรูปแบบการคุ้มครองที่เหมาะสมกับและสามารถพิจารณาให้ความคุ้มครองแก่งานออกแบบแฟชั่นได้อย่างเพียงพอ โดยไม่จำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นขึ้นมาโดยเฉพาะเหมือนกับการให้ความคุ้มครองงานออกแบบของสหภาพยุโรป



บทที่ 5

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

ประเทศไทยในฐานะประเทศภาคีสมาชิกตามข้อตกลงระหว่างประเทศทั้งในอนุสัญญากรุงเบอร์ลินว่าด้วยการคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม อนุสัญญากรุงปารีสว่าด้วยการให้ความคุ้มครองทรัพย์สินอุตสาหกรรมและความตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญา (TRIPs)

อนุสัญญากรุงเบอร์ลิน ฉบับแก้ไขกรุงปารีส ค.ศ.1971 กำหนดความคุ้มครองงานศิลปประยุกต์ (Work of Applied Art) และงานออกแบบอุตสาหกรรม (Industrial Design) และตัวแบบ (Model) ไว้ในข้อ 2(7) ว่า ประเทศภาคีสมาชิกมีดุลยพินิจที่จะกำหนดการคุ้มครองงานออกแบบอุตสาหกรรม ซึ่งหากกฎหมายภายในของประเทศภาคีสมาชิกได้กำหนดไว้เป็นการเฉพาะงานดังกล่าวจะได้รับการคุ้มครองลิขสิทธิ์ในฐานะที่เป็นงานศิลปกรรม

อนุสัญญากรุงปารีส ได้กำหนดความคุ้มครองเกี่ยวกับงานออกแบบอุตสาหกรรม โดยกำหนดเงื่อนไขตามข้อ 4 ไว้ว่า การออกแบบจำเป็นต้องมีคุณสมบัติตามที่ประเทศภาคีสมาชิกนั้น ๆ กำหนดสำหรับประเทศภาคีสมาชิกที่คุ้มครองการออกแบบอุตสาหกรรม ซึ่งได้กำหนดให้การออกแบบอุตสาหกรรมย่อมอยู่ในการบังคับต่อการเสียสิทธิหรือโดยเหตุของการนำสินค้าเข้าสอดคล้องกับแบบอุตสาหกรรมเมื่อได้รับความคุ้มครองสิทธิบางประการจากประเทศอันเป็นภาคีสมาชิกแล้ว ก็ย่อมเสียสิทธิในบางประการให้แก่รัฐหรือประเทศที่ให้ความคุ้มครองบ้าง

บทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองเกี่ยวกับงานออกแบบตามข้อตกลงว่าด้วยสิทธิในทรัพย์สินทางปัญญาอันเกี่ยวกับการค้า (TRIPs) อยู่ในข้อที่ 25.1 กำหนดว่า ให้ประเทศภาคีสมาชิกให้การคุ้มครองแก่งานออกแบบอุตสาหกรรมที่สร้างสรรค์ขึ้นโดยอิสระ ซึ่งจะต้องมีความใหม่ซึ่งถือเป็นหลักการพื้นฐานของกฎหมายสิทธิบัตร หรือเป็นงานที่ต้องริเริ่มสร้างสรรค์ขึ้นด้วยตนเองอันเป็นสาระสำคัญของงานอันมีลิขสิทธิ์ และในข้อ 25.2 ได้ระบุถึงงานสิ่งทอที่เกี่ยวกับกระแสนิยมในช่วงระยะเวลาหนึ่ง ให้ประเทศภาคีสมาชิกมีอิสระที่จะกำหนดการคุ้มครองตามกฎหมายเกี่ยวกับการออกแบบอุตสาหกรรมหรือกฎหมายลิขสิทธิ์

ในการศึกษาการให้ความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นตามกฎหมายของต่างประเทศ เช่น กฎหมายของประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษ พบว่า การให้ความคุ้มครองงานออกแบบมีความแตกต่างกัน แต่เนื่องจากอุตสาหกรรมแฟชั่นถือได้ว่าเป็นอุตสาหกรรมที่สร้างรายได้ให้แก่ประเทศฝรั่งเศสและประเทศอังกฤษรวมถึงกลุ่มประเทศในสหภาพยุโรปอย่างมหาศาล ดังนั้นจึงมีการออกกฎหมายคุ้มครองการออกแบบขึ้นโดยเฉพาะ คือ Council Regulation 6/2002 of 12 December 2001 on Community Designs

ส่วนการให้ความคุ้มครองงานออกแบบของไทยนั้น งานออกแบบแฟชั่นสามารถเทียบเคียงได้กับงานออกแบบอุตสาหกรรมตามพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2542) มาตรา 3 วรรค 5 ได้ให้ความหมายของงานออกแบบไว้ว่า "แบบผลิตภัณฑ์" หมายความว่า รูปร่างของผลิตภัณฑ์ หรือองค์ประกอบ ของลวดลาย หรือสีของผลิตภัณฑ์ อันมีลักษณะพิเศษสำหรับผลิตภัณฑ์ ซึ่งสามารถใช้เป็นแบบสำหรับผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมรวมทั้งหัตถกรรม และพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537 มาตรา 6 ได้บัญญัติว่างานที่จะได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายฉบับนี้ไว้ คือ งานสร้างสรรค์ 9 ประเภท ซึ่งงานออกแบบแฟชั่นถือได้ว่าเป็นงานสร้างสรรค์ประเภทงานศิลปกรรม ลักษณะงานศิลปประยุกต์

ในประเด็นปัญหาวางานออกแบบแฟชั่นควรจะได้รับคุ้มครองตามกฎหมายใด ระหว่างกฎหมายลิขสิทธิ์หรือกฎหมายสิทธิบัตร กฎหมายลิขสิทธิ์มีแนวทางที่เหมาะสมมากกว่ากฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ โดยมีเหตุผล ดังนี้

1) องค์ประกอบของการให้ความคุ้มครองระหว่างกฎหมายลิขสิทธิ์กับกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์

การออกแบบแฟชั่น ซึ่งมีลักษณะที่เป็นไปตามความนิยมของกระแสสังคมและความต้องการของผู้บริโภค จึงทำให้การออกแบบแฟชั่นมีระยะเวลาที่ค่อนข้างจำกัด และมีการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ จึงทำให้การออกแบบแฟชั่นมีความแตกต่างกับการออกแบบทั่วไปที่ไม่ต้องคำนึงถึงความนิยมของคนในสังคม ดังนั้น ผู้สร้างสรรค์หรือแฟชั่นดีไซเนอร์จึงต้องพยายามสร้างสรรค์งานเพื่อตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัย ทำให้แฟชั่นที่เคยได้รับความนิยมในอดีตอาจกลับมาได้รับความนิยมในปัจจุบันได้เสมอ ดังนั้นในการออกแบบแฟชั่น ผู้สร้างสรรค์หรือแฟชั่นดีไซเนอร์อาจนำงานออกแบบแฟชั่นที่มีอยู่ในอดีตมาประยุกต์กับการออกแบบของตน จนเกิดเป็นการสร้างสรรค์งานชิ้นใหม่

ดังนั้น เมื่อพิจารณาถึงองค์ประกอบในการให้ความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นตามกฎหมายลิขสิทธิ์ซึ่งไม่คำนึงถึงความใหม่เหมือนการให้ความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ หรือการให้ความคุ้มครองตาม Council Regulation 6/2002 of 12 December 2001 on Community Designs กฎหมายลิขสิทธิ์จึงเหมาะสมกับลักษณะของงานออกแบบแฟชั่น

2) การได้มาซึ่งความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์กับกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์

ในปัจจุบัน เทคโนโลยีมีความเจริญก้าวหน้าและเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เราสามารถเข้าถึงข้อมูลและงานออกแบบแฟชั่นได้อย่างรวดเร็วจากทุกมุมโลก ปัญหาการลอกเลียนงานออกแบบแฟชั่นจึงสามารถทำได้ง่ายยิ่งขึ้น โดยเฉพาะงานออกแบบแฟชั่นที่มีราคาสูง ทำให้ผู้สร้างสรรค์หรือแฟชั่นดีไซเนอร์ได้รับความเสียหาย ดังนั้น การให้ความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ซึ่งให้

ความคุ้มครองงานสร้างสรรค์ทันทีนับแต่มีการสร้างสรรค์โดยไม่ต้องจดทะเบียน จึงเหมาะสมมากกว่าการให้ความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ต้องขอรับความคุ้มครองโดยการจดทะเบียนเท่านั้น

3) การให้ความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ของไทยมีความเหมาะสมและเพียงพอต่อการให้ความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่น

งานออกแบบแฟชั่นของไทย แม้จะมีข้อจำกัดอยู่บ้าง แต่การให้ความคุ้มครองตามกฎหมายไทยก็มีความเหมาะสมและเพียงพอ โดยเฉพาะรูปแบบการคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ที่มีความเหมาะสมและเพียงพอกับลักษณะของงานออกแบบแฟชั่นของไทย โดยไม่จำเป็นต้องบัญญัติกฎหมายคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นขึ้นมาโดยเฉพาะเหมือนกับการให้ความคุ้มครองงานออกแบบของสหภาพยุโรป

5.2 ข้อเสนอแนะ

ในการพิจารณาการให้ความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นในประเทศไทย ซึ่งลักษณะของงานออกแบบแฟชั่นมักจะมีระยะเวลาไม่นาน ขึ้นอยู่กับความนิยม ซึ่งแฟชั่นที่เคยได้รับความนิยมในอดีตอาจกลับมาได้รับความนิยมได้ใหม่ในปัจจุบัน ดังนั้นการให้ความคุ้มครองตามกฎหมายไทยจึงยังไม่ชัดเจนว่างานออกแบบแฟชั่นควรจะได้รับ ความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์และ/หรือกฎหมายสิทธิบัตร เนื่องจากงานออกแบบแฟชั่นที่เข้าหลักเกณฑ์ที่จะขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตรการออกแบบผลิตภัณฑ์ ก็สามารถขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ได้ ซึ่งศาลฎีกาไทยได้มีแนวคำพิพากษาโดยพิจารณาว่างานออกแบบอุตสาหกรรมที่ขอรับความคุ้มครองตามกฎหมายสิทธิบัตร ถือเป็นงานศิลปประยุกต์ตามความหมายของงานที่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายลิขสิทธิ์ด้วย

ดังนั้น เพื่อเป็นการแก้ปัญหาถึงความไม่ชัดเจนในการให้ความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นกฎหมายลิขสิทธิ์น่าจะมีความเหมาะสมและสอดคล้องกับลักษณะของงานออกแบบแฟชั่น โดยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1) เพื่อให้ความชัดเจนในการให้ความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นตามกฎหมายลิขสิทธิ์ ซึ่งโดยลักษณะของงานออกแบบแฟชั่น ถือได้ว่าเป็นงานออกแบบที่ใช้ในทางอุตสาหกรรมและมีลักษณะเป็นงานศิลปกรรม ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาการให้ความคุ้มครองที่ซ้ำซ้อนกัน จึงเห็นควรกำหนดความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นให้ได้รับความคุ้มครองอย่างงานอันมีลิขสิทธิ์โดยบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมในส่วนของคำนิยามของงานออกแบบแฟชั่นให้มีความชัดเจนไว้ในกฎหมายลิขสิทธิ์ โดยให้ความหมายของ “งานออกแบบแฟชั่น” โดยนำความหมายตาม Council Regulation 6/2002 of 12

December 2001 on Community Designs มาพิจารณากำหนดความหมายของงานออกแบบแฟชั่น

2) กำหนดระยะเวลาการให้ความคุ้มครองงานออกแบบแฟชั่นไว้โดยเฉพาะ เนื่องจากงานออกแบบแฟชั่นมีลักษณะที่แตกต่างจากงานออกแบบโดยทั่วไป แม้จะเป็นงานสร้างสรรค์ที่เข้าลักษณะงานศิลปประยุกต์ ซึ่งกฎหมายลิขสิทธิ์ให้ความคุ้มครองถึง 25 ปี แต่เนื่องจากงานออกแบบแฟชั่นมีระยะเวลาที่ค่อนข้างจำกัด ดังนั้นในการให้ความคุ้มครองที่สูงเกินไปอาจส่งผลให้ผู้สร้างสรรค์งานหรือแฟชั่นดีไซน์เนอร์ไม่คิดค้นหรือพัฒนางานสร้างสรรค์ให้มีความแตกต่างกัน ดังนี้ จึงเห็นควรให้บัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมการให้ความคุ้มครองแก่งานออกแบบแฟชั่น โดยอาจพิจารณาระยะเวลาการให้ความคุ้มครองตาม Council Regulation 6/2002 of 12 December 2001 on Community Designs ซึ่งเป็นกฎหมายเฉพาะที่ให้ความคุ้มครองงานออกแบบ แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงประโยชน์ของผู้สร้างสรรค์งานและประโยชน์ทางสังคมด้วย

บรรณานุกรม

- กาญจนา แก้วเทพ. (2547). *สื่อสารมวลชน: ทฤษฎีและแนวทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: เลิฟ แอนด์ ลีฟ.
- จรัญ ภัคตินากุล และวัชรียา โตสงวน. (2532). กฎหมายสิทธิบัตร. *บทบัญญัติ*, 32(45), 29-30.
- ชัยยนต์ อนุภาพพันธ์. (2536). *ประวัติความเป็นมาของกฎหมายสิทธิบัตรในประเทศไทย* [จุลสาร กรมทรัพย์สินทางปัญญา]. กรุงเทพฯ: กรมทรัพย์สินทางปัญญา.
- ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2544). *ลักษณะของกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- ขวลิต อุตศาสตร์. (2539). ฎีกาวิเคราะห์. *ดุลพาท*, 2(43), 177-179.
- รัชชัย ศุภผลศิริ. (2535). *กฎหมายลิขสิทธิ์*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- รัชชัย ศุภผลศิริ. (2539). *คำอธิบายกฎหมายลิขสิทธิ์* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- นิวัฒน์ มีลาภ. (2534). *กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปัจฉิมา ธนสันติ. (2540). *บทความปัญหาความคาบเกี่ยวทางด้านทรัพย์สินทางปัญญา*. กรุงเทพฯ: กรมทรัพย์สินทางปัญญา.
- ปริญญา ดิผดุง. (2544). *ข้อสังเกตเกี่ยวกับคดีทรัพย์สินทางปัญญา* [เอกสารประกอบการบรรยายใน หัวข้อการคุ้มครองสิทธิตามกฎหมายลิขสิทธิ์]. ม.ป.ท.: ม.ป.พ.
- พัทธน์ ตั้งศรีทรัพย์. (2553). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองงานออกแบบผลิตภัณฑ์ตามกฎหมายลิขสิทธิ์และสิทธิบัตร*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พนิตพร ศรีประทุม. (2534). *แนวทางการใช้ความคุ้มครองสิทธิบัตรผลิตภัณฑ์ยาในประเทศไทย*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พรสนอง วงศ์สิงห์ทอง. (2547). *ประวัติศาสตร์ศิลปะเครื่องแต่งกาย*. กรุงเทพฯ: อินฟอร์ตีเดีย อินเตอร์เนชั่นแนล.
- มะโมนันท์ไกรจรัส. (2551). *ประวัติศาสตร์แฟชั่น*. สืบค้นจาก <http://monolurf.exteen.com/20081024/entry-1>.
- มานะ พิทยาภรณ์. (2518). *คำอธิบายพระราชบัญญัติคุ้มครองงานวรรณกรรมและศิลปกรรม*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- มาริสา เตชะวณิช. (2557). กฎหมายแพ่งชั้นดีไซน์: ความจำเป็น รูปแบบและผลกระทบต่อประเทศ
ไทย. *วารสารกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ*, 229-259.
- ยรรยง พวงราช. (2522). สาระสำคัญของพระราชบัญญัติสิทธิบัตร พ.ศ. 2522. *วารสารกฎหมาย*,
34, 25-26.
- ยรรยง พวงราช. (2539). *รวมคำบรรยาย ภาคหนึ่งของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่ง
เนติบัณฑิตยสภา*. กรุงเทพฯ: กรุงเทพมหานคร พรินติ้ง กรุ๊ป.
- ยรรยง พวงราช. (2542). *คำอธิบายกฎหมายสิทธิบัตร (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2527). *ศิลปศึกษา*. กรุงเทพฯ: วิมวอลาต.
- สิทธิชัย สุวรรณผล. (2541). *การคุ้มครองงานออกแบบอุตสาหกรรมตามกฎหมายลิขสิทธิ์และ
สิทธิบัตร ศึกษาเฉพาะกรณีงานออกแบบแฟชั่นเสื้อผ้า*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สิทธิศักดิ์ ธัญศรีสวัสดิ์กุล. (2529). *ออกแบบลวดลาย (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- สมพร พรหมพิตร. (2538). *กฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา สิทธิบัตร*. กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- สมพล พรพัฒน์เลิศกุล. (2529). *งานอันเป็นวัตถุแห่งลิขสิทธิ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อาจารย์ พ่วงมหา. (2540). *การคุ้มครองสิทธิในแบบผลิตภัณฑ์*. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อารี สุทธิพันธุ์. (2527). *การออกแบบ (พิมพ์ครั้งที่ 3)*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- อรพรรณ พนัสพัฒนา. (2540). *รวมบทความเนื่องในโอกาสครบรอบ 84 ปี ศาสตราจารย์ ดร. ประยูร
กาญจนกุล*. กรุงเทพฯ: นิติธรรม.
- อรพรรณ พนัสพัฒนา. (2541). *รฟ 41*. กรุงเทพฯ: บริษัทการพิมพ์.
- Christine, F. (1995). *Industrial design law*. London: Sweet & Maxwell.
- Dumme, M. G. (1995). *Design and utility model thoughtout the world*. New York:
Clark Board Callaghan.
- Kefgen, M., & Touchie, S. (1971). *In clothing section and personal appearance*.
New York: The Macmillan.
- Marett, P. (1996). *Concise course texts: Intellectual property law*. London:
Sweet & Maxwell.

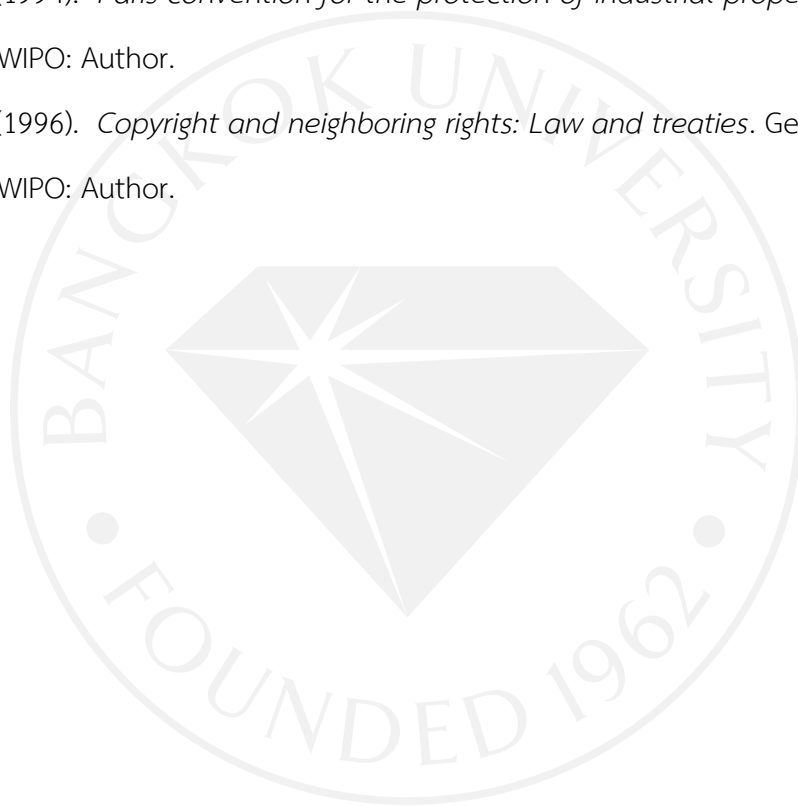
Stewart, S. M. (1989). *International copyright and neighboring rights*. London: Butterworth.

WIPO. (1988). *Background reading material on intellectual property*. Geneva, Switzerland: WIPO: Author.

WIPO. (1994). *Berne convention for the protection of literary and artistic work*. Geneva: WIPO: Author.

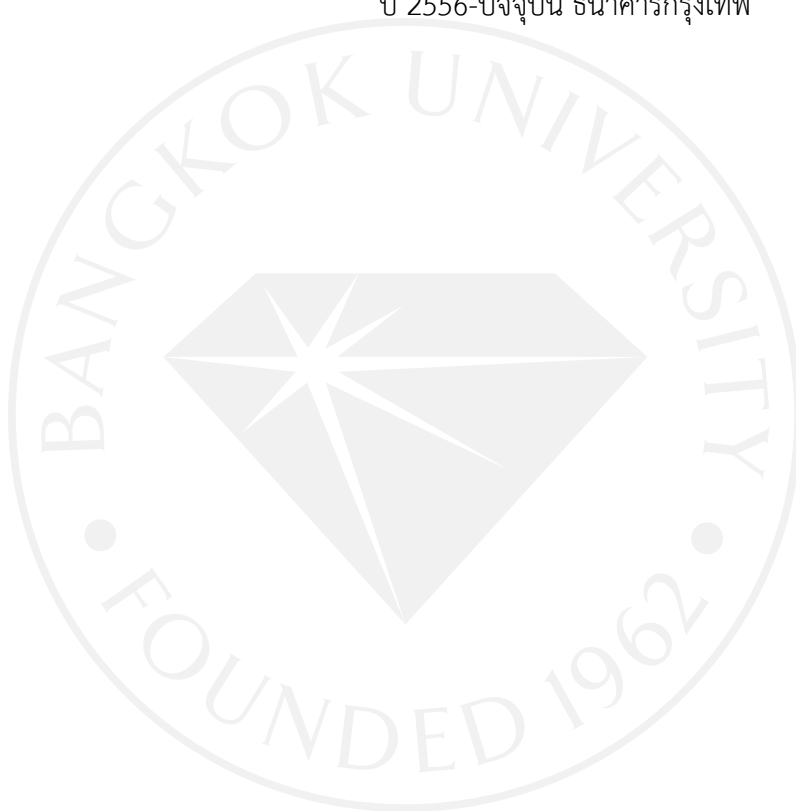
WIPO. (1994). *Paris convention for the protection of industrial property*. Geneva: WIPO: Author.

WIPO. (1996). *Copyright and neighboring rights: Law and treaties*. Geneva: WIPO: Author.



ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล : นายสุรัฐกิจ กิตติธัชสุข
อีเมล : the_roses_and_me@hotmail.com
ประวัติการศึกษา : ปี 2550 นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
ปี 2551 เนติบัณฑิตไทย
ประสบการณ์การทำงาน : ปี 2551-2554 ธนาคารกรุงเทพ
ปี 2556-ปัจจุบัน ธนาคารกรุงเทพ



มหาวิทยาลัยกรุงเทพ

ข้อตกลงว่าด้วยการอนุญาตให้ใช้สิทธิในวิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์

วันที่ 26 เดือน พฤศจิกายน พ.ศ. 2558

ข้าพเจ้า (นาย/นาง/นางสาว) สุทธิกานต์ กิตติชัย อยู่บ้านเลขที่ 339/166
ซอย Belleza 1/2 ถนน สีลม ตำบล/แขวง สีกัน
อำเภอ/เขต จตุจักร จังหวัด กรุงเทพมหานคร รหัสไปรษณีย์ 10210
เป็นนักศึกษาของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ รหัสประจำตัว 7550400019
ระดับปริญญา ☐ ตรี ☒ โท ☐ เอก
หลักสูตร นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา - คณะ นิติศาสตร์
ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า “ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ” ฝ่ายหนึ่ง และ

มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ตั้งอยู่เลขที่ 119 ถนนพระราม 4 แขวงพระโขนง เขตคลองเตย
กรุงเทพมหานคร 10110 ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกว่า “ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ” อีกฝ่ายหนึ่ง

ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ และ ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ ตกลงทำสัญญากันโดยมีข้อความดังต่อไปนี้

ข้อ 1. ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิขอรับรองว่าเป็นผู้สร้างสรรค์และเป็นผู้มีสิทธิแต่เพียงผู้เดียวในงานสารนิพนธ์/
วิทยานิพนธ์หัวข้อ การคุ้มครองงานออกแบบ : กรณีศึกษาเปรียบเทียบ Council Regulation
612002 of 12 December 2001 on Community Designs

ซึ่งถือเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร นิติศาสตรมหาบัณฑิต ของมหาวิทยาลัยกรุงเทพ
(ต่อไปนี้จะเรียกว่า “สารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์”)

ข้อ 2. ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิตกลงยินยอมให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิโดยปราศจากค่าตอบแทนและไม่มี
กำหนดระยะเวลาในการนำสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ ซึ่งรวมถึงแต่ไม่จำกัดเพียงการทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่
ต่อสาธารณชน ให้เข้าต้นฉบับหรือสำเนาอื่น ให้ประโยชน์อันเกิดจากลิขสิทธิ์แก่ผู้อื่น อนุญาตให้ผู้อื่นใช้
สิทธิโดยจะกำหนดเงื่อนไขอย่างหนึ่งอย่างใดด้วยหรือไม่ก็ได้ ไม่ว่าทั้งหมดหรือเพียงบางส่วน หรือการ
กระทำอื่นใดในลักษณะทำนองเดียวกัน

ข้อ 3. หากกรณีมีข้อขัดแย้งในปัญหาสิทธิในสารนิพนธ์/วิทยานิพนธ์ระหว่างผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิกับ
บุคคลภายนอกก็ดี หรือระหว่างผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิกับบุคคลภายนอกก็ดี หรือมีเหตุขัดข้องอื่น
เกี่ยวกับลิขสิทธิ์ อันเป็นเหตุให้ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิไม่สามารถนำงานนั้นออกทำซ้ำ เผยแพร่ หรือโฆษณา
ได้ ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิยินยอมรับผิดชอบและชดเชยค่าเสียหายแก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิในความเสียหาย
ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก่ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิทั้งสิ้น

สัญญาฉบับนี้ทำขึ้นสองฉบับ มีข้อความเป็นอย่างเดียวกัน คู่สัญญาได้อ่านและเข้าใจข้อความในสัญญาฉบับนี้โดยละเอียดแล้ว จึงได้ลงลายมือชื่อให้ไว้เป็นสำคัญต่อหน้าพยาน และเก็บรักษาไว้ฝ่ายละฉบับ

ลงชื่อ.....

ผู้อนุญาตให้ใช้สิทธิ

(พ

)

ลงชื่อ.....

ผู้ได้รับอนุญาตให้ใช้สิทธิ

(ดร.ชนันนา รอดสุทธิ)

ผู้อำนวยการสำนักหอสมุดและศูนย์การเรียนรู้

ลงชื่อ.....

พยาน

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์กฤติกา ลีมลาลย์)

รองคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ลงชื่อ.....

พยาน

(ดร.ปวีศร เลิศธรรมเทวี)

ผู้อำนวยการหลักสูตร/ ผู้รับผิดชอบหลักสูตร